

Maalta pakoon?

Maaseudulta poismuutto ja suhde kotiseutuun
nuorten aikuisten naisten näkökulmasta

Tarja Mikkanen 129329
Joensuun yliopisto
Maantieteen laitos
Yhteiskuntamaantieteen
pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2003

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää maaseudulta poismuuttamista nuorten aikuisten naisten näkökulmasta. Työn keskeisimpiä käsitteitä ovat maaseutu, muuttoliike ja sosiaalinen sukupuoli. Tutkimuksen pääkysymyksenä on, millaiseksi maaseudulta lähteneiden nuorten aikuisten naisten suhde kotiseutuun on muodostunut. Alakysymyksiä ovat syyt muuttaa maaseudulta pois, maaseudulta kotoisin olevien suhde aiempaan kotiseutuunsa sekä heidän käsityksensä mieluisimmasta asuinpaikasta.

Tutkimuksen kohderyhmänä on 25–29-vuotiaat maaseudulta kotoisin olevat Kuopioon, 1.1.–30.6.2000 välisenä aikana muuttaneet nuoret aikuiset naiset. Empiirinen aineisto koostuu kyselyaineistosta sekä 12 teemahaastattelusta. Nuoret aikuiset muuttavat nykyaikana paljon. Syitä maaseudulta muuttoon voi nuorella olla samanaikaisesti useita. Maaseudulta on lähdetty pitkälti 'pakon' sanelemana koulutuksen, työn ja elämäkokemuksen perään. Haastatelluista on muodostettu kolme tyyppiä: perinteiset, vaeltajat ja työkeskeiset. Vaikka nykyinen asuinpaikka oli kaupungissa, monet haaveilivat muutosta kaupungin läheiselle maaseudulle. Suuri osa ei voisi ajatella enää paluuta kotiseudulle, mutta osa ilmaisi toiveensa paluusta. Toiset taas haluaisivat palata, mutta kokevat, ettei se ole mahdollista maaseudun autioitumisen ja sen seurausten vuoksi.

Tekijä: Tarja Mikkanen

Opiskelijanumero: 129329

Tutkimuksen nimi: Maalta pakoon? Maaseudulta poismuutto ja suhde kotiseutuun nuorten aikuisten naisten näkökulmasta

Tiedekunta/oppiaine: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta/yhteiskuntamaantiede

Sivumäärä: 121

Aika: 16.4.2003

Työn laatu: Pro gradu -tutkielma

Avainsanat: Maaseutu, muuttoliike, sosiaalinen sukupuoli, nuoret, kotiseutu

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
1.1 Työn yhteys maaseutumaantieteeseen ja maaseutututkimukseen	7
1.2 Työn perustelut	12
1.3 Tutkimuskysymykset	14
2 KESKEISIMMÄT KÄSITTEET	16
2.1 Muutosten maaseutu ja sosiaalinen ympäristö	16
2.1.1 Maaseudun erilaistuminen	17
2.1.2 Maaseudun ongelmat	20
2.1.3 Maaseutu ja naiset tilastojen valossa	22
2.2 Muuttoliike: Kohti kaupungin valoja	24
2.2.1 Muuttoliikkeen määrittelyä	24
2.2.2 Muuttoliikkeen kehittyminen	26
2.2.3 Nuoret aikuiset muuttoliikkeessä	30
2.3 Gender: Sukupuolinäkökulma	31
2.3.1 Gender feministisessä maantieteessä	32
2.3.2 Naiset ja maaseutututkimus	35
2.3.3 Nuorten naisten ja miesten maaseutu	37
2.3.4 Jäää vai lähteä?	42
3 AINEISTOT JA MENETELMÄT	48
3.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston hankinta	48
3.2 Kysely ja siihen vastanneet	52
3.3 Yhteydenotto haastateltaviin	57
3.4 Aineiston käsittely	58
3.5 Tietoja haastatelluista	59
4 ELÄMÄÄ KOTISEUDULLA JA POISLÄHTÖ: "Sä oot tosi nalkissa siellä"	62
4.1 Nuorten elämä kotiseudulla: Maaseudun ihanuus ja kurjuus	62
4.1.1 Parasta ja huonointa kotiseudulla	62
4.1.2 Paikkakunnan ilmapiiri	65
4.2 Maaseudulta poismuuttaminen ja syyt: "Aikansa kutakin"	69
5 ELÄMÄ KAUPUNGISTA KÄSIN JA TULEVAISUUDEN KUVIA	79
5.1 Suhde aiempaan kotiseutuun: "En ees ohi halunnu ajjaa"	79
5.1.1 Suhde kotiseutuun	79
5.1.2 Paluu kotiseudulle?	85
5.2 Työ ja koulutus: "Sinne lähdetään, mistä kutsu tulee"	90
5.3 Käsitykset mieluisimmasta asuinpaikasta: Maalla keskellä kaupunkia järven rannalla?	97

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

101

LÄHTEET

LIITTEET

Kuvio- ja taulukkoluetelo

Kuvio 1.	Kyselyyn vastanneet 'maalaiset' ja 'kaupunkilaiset'	53
Kuvio 2.	Kyselyyn vastanneiden maalta kotoisin olevien ikäjakauma	54
Kuvio 3.	Kyselyyn vastannut kohderyhmä perhesuhteiltaan	55
Kuvio 4.	Kyselyyn vastannut kohderyhmä pohjakoulutukseltaan	55
Kuvio 5.	Kyselyyn vastannut kohderyhmä ammatilliselta asemaltaan	56
Kuvio 6.	Kohderyhmään kuuluvien kotipaikan sijainti	56
Kuvio 7.	Tyypillisten ominaisuuksien ja niiden mukaisten tyyppien suhde toisiinsa	92
Kuvio 8.	Typologia haastatelluista sosio-taloudellisten tekijöiden ja vapaa-ajan merkittävyyden suhteen	96
Kuvio 9.	Haastateltujen naisten kotiseutusuhteen muutos	107
Kuvio 10.	Typologia haastatelluista kotiseudun subjektiivisen kokemuksen sekä sosio-taloudellisten tekijöiden suhteen	109
Taulukko 1.	Tilastotietoja Kuopiosta vuonna 2000	48
Taulukko 2.	Kuopion kaupungin maassamuutto vuonna 2000	49
Taulukko 3.	Kuopion kaupungin maassamuutto lääneittäin vuonna 2000	50
Taulukko 4.	Kuopion kaupungin maassamuutto 25–29-vuotiaiden osalta vuonna 2000	51
Taulukko 5.	Kuopion kaupungin maassamuutto lääneittäin 25–29-vuotiaiden osalta vuonna 2000	51
Taulukko 6.	Suurimmat toimialat Kuopiossa työpaikkojen mukaan 1.1.2001, koko- ja osapäiväiset työpaikat yhteensä	52
Taulukko 7.	Haastatellut henkilöt	60
Taulukko 8.	Haastateltavien parhaimpia ja huonoimpia kokemuksia kotiseudultaan	63
Taulukko 9.	Haastateltujen koulutusmahdollisuudet kotipaikkakunnalla sekä valittu opiskeluratkaisuu peruskoulun jälkeisenä aikana ja sen sijainti	70
Taulukko 10.	Haastateltujen vanhempien ammatit, omat ammatit sekä kotiseututyypit	72
Taulukko 11.	Nelikenttä: maaseudulle vai kaupunkiin?	77

ESIPUHE

Maaseudun autioituminen on mielestäni kiinnostava, tärkeä ja ajankohtainen aihe. Nuoret muuttavat – ja joutuvat muuttamaan – nykyaikana paljon opiskelun, työn, asumisen ja muiden syiden johdosta. Pro gradu -tutkielmasta on tullut tekijälleen varsin odottamatta myös "tutkimusmatka" omaankin kotiseutuun ja sen merkityksiin.

Tutkielmaa varten tehty ensimmäinen ideapaperi ei välttämättä heti ensisilmäyksellä muistuta tätä työtä. Tarkemmin katsottuna jotain keskeistä tähän työhön kuuluvaa on siitäkkin löydettävissä. Monista vastoinikäymisistäkin huolimatta työ on valmistunut; kiitos siitä sinnikkyydelle ja periksiantamattomuudelle.

Tutkielman alkuvaiheen ohjauksesta on vastannut YTT Maarit Sireni, josta kiitos. Kiitos myöskin YTT Ilkka Lehtolalle työn loppuvaiheen ohjauksesta sekä FT Minna Tanskaselle hyödyllisestä kommentoinnista loppuvaiheessa. Erityinen kiitos kaikille kyselyyn vastanneille ja haastatelluille henkilöille. Ilman apuanne työ ei olisi onnistunut. Muistan varmasti kaikki teidät haastatellut muuttajat vielä pitkään työn valmistumisen jälkeenkin.

Kiitokset Kuopion kaupungin keskushallinnon suunnittelutoimistolle Kuopiota koskevasta informaatiosta, sekä kiinnostuksesta työtä kohtaan. Kiitos myös Suomen Kulttuurirahaston Pohjois-Savon rahastolle, joka on tukenut työtä stipendillä.

Lisäksi kiitokset Maijalle läpi työn kestäneestä tuesta ja kannustuksesta, polkupyörästä sekä majapaikasta.

Joensuussa huhtikuussa 2003

Tarja Mikkanen

JOHDANTO

"Alueemme oli muutaman aution jänkän muodostama pohjoinen lisäke, jolla asuvat ihmiset kykenevät vain osittain täyttämään ruotsalaisuuden vaatimukset. Me olimme erilaisia, hieman alempiarvoisia, hieman sivistymättömpiä, henkisesti hieman köyhempiä... Meillä ei ollut pöytätapoja. Me pidimme pipoa päässä sisällä... Me emme osanneet keskustella emmekä lausua runoja, emme paketoida lahjoja emmekä pitää puheita. Me kävelimme varpaat ulospäin sojottaen...

Me emme olleet mitään. Ulospääsyyn ei ollut kuin yksi keino. Oli vain yksi vaihtoehto, jos halusi tulla joksikin, edes kaikkein pienimmäksi ja mitättömimmäksi. Nimittäin se, että muutti pois. Me olimme odottamaan sitä vakuuttuneina siitä, että se olisi elämämme mahdollisuus, ja me tottelimme kuuliaisina. Västeråsissa me voisimme vihdoin kehittyä oikeiksi ihmisiksi. Tai Lundissa. Södertäljessä. Arvikassa. Boråsissa. Siitä syntyi jättimäinen evakkoliike. Muuttoaalto, joka tyhjensi koko kotiseutumme ja joka kummallista kyllä tuntui täysin vapaaehtoiselta. Näkymätön sota."

- Mikael Niemi (2001):

Populäärimusiikkia Vittulajänkältä

Maaseutu tyhjenee ja autioituu, ja väki, erityisesti koulutetut nuoret, siirtyvät yhä enemmän kasvukeskuksiin. Maaseudun väestö vähenee jopa pienten maaseutukuntien olemassaoloa uhkaavalla tavalla ja kuntaliitoksistakin voi tulla yhä useamman kunnan tulevaisuutta. Kasvukeskukset vetävät yhä enemmän väkeä, erityisesti juuri koulutettuja nuoria. Kaupungeissa ja kasvukeskuksissa muun muassa syntyy eniten uusia työpaikkoja, ne tarjoavat ihmisille kehittymismahdollisuuksia, kilpailukykyisempää palkkaa ja ne ovat suurelle osalle ihmisiä vetovoimaisimpia muuttokohteita. Kaupungit ja seudut kilpailevat kuulumisesta kasvukeskusten joukkoon. Voimakas kasvu aiheuttaa toisaalta myös ongelmia keskuksissa, kuten esimerkiksi Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla on tapahtunut. Työ ja sen tekijät eivät kohtaa muun muassa asuntojen puutteen ja vuokratason nousun takia. Siellä, missä olisi töitä, ei ole asuntoja, ja siellä, missä taas olisi ehkä asuntoja, ei löydy töitä.

Maaseutualueiden keskeisiä ongelmia ovat muuttotappio ja väestön vanheneminen. Muuttotappiota on tullut erityisesti nuorten poismuutosta. Poismuutto on jakautunut sukupuolen mukaan siten, että naiset muuttavat miehiä enemmän ja maaseudulle jää enemmän miehiä. Muuttoliike ja alueellisten erojen kasvaminen ovat varsin ajankohtaisia asioita. Ne ovat olleet esillä eri tiedotusvälineissä erityisesti 1990-luvun loppupuolella

muuttoliikkeen kiihtyessä uusiin ennätyslukemiin. Aihe on ajankohtainen edelleen 2000-luvulla, vaikkakin taloudellisen nousun laantumisen myötä muuttoliike ja maassamuutto kokonaisuudessaan on näyttänyt tasaantumisen merkkejä.

Tämä tutkimus on yhteiskuntamaantieteen alaan kuuluva työ. Työssä tutkitaan maaseudulta poismuuttaneiden, kaupungissa asuvien nuorten aikuisten naisten syitä muuttaa maaseudulta pois, heidän suhdettaan aiempaan kotiseutuunsa ja käsityksiä siitä, onko maaseudulla sijaa heidän elämässään tulevaisuudessa. Tutkimus on pääasiassa kvalitatiivinen tutkimus ja tarkoituksena on myös antaa "ääni" muuttovirrassa oleville ja olleille ihmisille. Nuoret aikuiset muuttavat väestöryhmistä eniten ja erityisesti naiset muuttavat miehiä enemmän maaseudulta muualle. Muun muassa tästä syystä tämän työn aihetta on rajattu koskemaan nimenomaan maaseudulta poismuuttaneita naisia. Naisia ei ole myöskään paljoa tutkittu. Tutkimuksen näkökulma on haastateltavien oma näkökulma. Tutkimus pyrkii olemaan tutkittavien näkökulmasta, heidän kannaltaan, heidän kokemuksistaan ja valinnoistaan. Muuttoliikettä koskevia asioita on perinteisesti käsitelty yleensä pitkälti tilastotietojen valossa. Tässä tutkimuksessa pyritään katsomaan tilastojen taakse ja tarkastelemaan "elämänkohtaloita", ihmisten valintoja, kokemuksia, motiiveja. Tähän tavoitteeseen pyritään pääsemään laadullisin menetelmin kerätyn haastatteluaineiston avulla.

Työ on tekijälleen myös tavallaan 'osa itseä'. Voisinhan itsekin eteläsavolaisesta maaseutukunnasta kotoisin olevana osittain kuulua tutkittavien ryhmään. Vaikka tässä työssä henkilökohtaisuus ei korostukaan, on mielestäni osuvaa, mitä Kumpulainen (1999, 13) kirjoittaa: "Tutkijan on sitouduttava ja uppouduttava aiheeseensa. Aiheen pitää olla, tai siitä pitää tulla, osa 'itseä'." Tämä työ on ollut lähellä 'itseä'. Haastatteluja tehdessä on usein voinut samaistua haastateltavien kertomuksiin, ja ymmärtää mistä he puhuvat. Tutkimustulos on aina tutkijan tekemä tulkinta kohteestaan; tutkija on aina olemassa ihmisenä, jolla on taustansa ja ominaisuutensa (Kumpulainen emt.).

1.1 Työn yhteys maaseutumaantieteeseen ja maaseutututkimukseen

Maaseutuun keskittyvästä maantieteen osa-alueesta käytetään yleisnimitystä maaseutumaantiede. Maaseutumaantieteellä on ollut eri aikoina erilainen rooli ja asema maantieteessä. Maaseudun muutosten rinnalla myös tutkimusmenetelmien on täytynyt muuttua. (Sireni 2002, 26.) Maaseutumaantiedettä kritisoitiin vielä 1980-luvun lopussa

teoreettisesti kehittymättömäksi maantieteen alaksi, jossa oli keskitytty erilaisten empiiristen maaseutuun liittyvien teemojen ja erityiskysymysten tarkasteluun. Teoreettisten käsitteiden käyttö oli ollut vähäistä ja pintapuolista ja maantieteilijät olivat olleet haluttomia omaksumaan uusia käsitteitä. Kaiken lisäksi empiirisiä tutkimuksia oli leimannut positivistinen ote. (Cloke 1989, 164-169.)

Maaseutumaaantiede oli 1900-luvun alkupuolella suurelta osalta alueiden kuvailua. Yhteiskunnan muutokset toivat kuitenkin uusia haasteita tutkimukselle, muun muassa maanviljelijöiden motiiveista ja pyrkimyksistä kiinnostuttiin. (Sireni 1996, 6-7.) Systemaattinen tai yleismaantieteellinen tutkimusote yleistyi maantieteessä 1960-luvulla. Maantieteilijöiden mielenkiinto kohdistui yhä enemmän kaupunkialueisiin sekä kaupungistuvan yhteiskunnan kysymyksiin ja ongelmiin. Aluemaantieteellisen tutkimussuuntauksen väistyessä maaseutututkimus menetti hallitsevan asemansa ihmismaantieteessä. Maaseutumaaantiede ei kuitenkaan kadonnut. (Sireni 2002, 27.) Maaseutumaaantiede nousi uudelleen suosioon 1970-luvulla, jolloin maaseutuun liittyvän tutkimuksen merkitystä voitiin perustella sillä, kuinka vähän loppujen lopuksi tiedettiin maaseudusta ja sen ihmisistä verrattuna valtavirtatutkimukseen kaupungeista. Tuolloin olikin olemassa tilaus uuden tiedon tuottamiseksi maaseutuympäristöistä. (Cloke 1989, 165-167.) Maaseutumaaantieteessä uudenlaista tapaa ymmärtää maaseutu edustivat 1980-luvulla esiin nousseet restrukturaation ideaan nojanneet tutkimukset, joissa asetettiin yhteiskunnan poliittiset ja taloudelliset prosessit maaseudun kehityksen ja maaseudulla tapahtuvien muutosten analyysin lähtökohdiksi. Tutkimusote kehittyi useina variaatioina. Restrukturaatitutkimusta on sovellettu paljon myös suomalaisessa maaseutu- ja yhdyskuntatutkimuksessa lokaliteettitutkimuksen nimellä. (Sireni 2002, 28-30.)

Masseyn (1984; 1994, 2-3) mukaan paikan tekevät ihmisten väliset sosiaaliset suhteet. Paikka viittaa erityiseen yhdistelmään ihmisten välisiä suhteita, jotka ovat yhtä aikaa olemassa ja leikkaavat toisensa tietyssä ajankohtana tietyssä sijaintikohteessa. Sosiaalisiin suhteisiin kytkeytyvät myös valtasuhteet ja erilaiset merkitykset. Tila ja paikka ovat yhteydessä myös sosiaaliseen sukupuoleen ja sukupuolten välisiin suhteisiin. Koska sosiaaliset suhteet ovat muuttuvia, dynaamisia, myös tila on muuttuva, ei staattinen. Sosiaalisten suhteiden kautta määrittävään paikan käsitteeseen sisältyy myös ajatus siitä, että sosiaaliset suhteet tilassa koetaan eri tavoin riippuen siitä asemasta, jossa yksilö on sosiaalisten suhteiden kentässä. Asemaan vaikuttavat sellaiset tekijät kuten sukupuoli,

ikä, yhteiskuntaluokka tai kansallisuus. Eri ihmisten kokemukset samasta paikasta voivat poiketa toisistaan ja sama paikka voi merkitä eri asioita eri ihmisille. Esimerkiksi maaseudulla asuvan nuoren naisen kokemus paikasta voi olla erilainen kuin samalla paikkakunnalla asuvan miehen kokemus. Erilaisille kokemuksille paikasta voidaan hakea selitystä ihmisten erilaisesta ja eriarvoisesta asemasta yhteiskunnassa. Kokemuksia suomalaisten maaseutukyliä autioitumisesta on myös useita riippuen siitä, kuka asiaa tarkastelee ja kenen kokemaa maaseutua tarkastellaan: kerrotaanko muutoksista esimerkiksi maaseudulla asuvan keski-ikäisen maanviljelijän näkökulmasta, yksinasuvan vanhuksen näkökulmasta vai esimerkiksi poismuuttoa harkitsevan nuoren näkökulmasta (vrt. Sireni 2002, 31).

Sirenin (2002, 30-31) mukaan nämä tulkinnat tilasta ja paikasta avaavat myös erään mahdollisuuden täydentää maaseudun yhdyskuntatutkimuksen traditiota. Paikka ei merkitse passiivista tapahtumapaikkaa tai kontekstia, jossa esimerkiksi jonkin tuotannonalan rakenteellisia muutoksia ja niiden seurauksia voitaisiin tarkkailla. Sen sijaan osa paikan tekevästä sosiaalisista suhteista on kyseisen sijaintipaikan sisäisiä ja osa ulottuu sen ulkopuolelle, minkä vuoksi "paikallisuuteen" sisältyy elementtejä varsinaisen fyysisen sijaintipaikkakunnan ulkopuolelta. Koska sosiaalinen on muuttuvaa, myös paikan olemus ja identiteetti ovat muuttuvia: paikka on "prosessi". Paikat ovat kuitenkin omanlaisiaan, sillä ne muodostuvat ainutkertaisista yhdistelmistä sosiaalisia suhteita. (Massey 1994, 120-121.)

Maaseutututkimuksen keskustelussa 1990-luvun alussa esitettiin, että maaseutututkimuksen kysymyksenasettelut ja vakiintuneet tiedon tuottamisen tavat marginalisoivat tiettyjä maaseudun sosiaalisia ja kulttuurisia ihmisryhmiä sekä maaseutuun liittyviä muita tutkimusteemoja: ilmiöitä, jotka eivät sopineet vallitseviin paradigmoihin ei nähty, eikä niitä valittu tutkimuksen kohteiksi. Kritiikki keskittyi siihen, että talouden kehityksen analyysin katsottiin olevan liian keskeisessä roolissa maaseutututkimuksessa. Myös maaseutua tutkivat feministimaantieteilijät nostivat esille kriittisiä kysymyksiä samoihin aikoihin. (Sireni 2002, 32.)

Philo (1992) korosti, että maaseutumaantieteessä tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota maaseudulla asuvien eri ihmisryhmien erilaisiin käsityksiin ja tulkintoihin maaseudusta. Hänen mukaansa englantilaisen maaseutututkimuksen kohteena ollut keskivertoihminen oli valkoinen englantilainen heteromies, joka kävi töissä, ansaitsi

riittävästi ja jolla ei ollut mitään tiettyä uskonnollista tai poliittista vakaumusta. Sen sijaan maaseutumaantieteen marginaalisia ihmisryhmiä olivat esimerkiksi nuoret, naiset, lapset, vanhukset, kodittomat ja seksuaaliset vähemmistöt. Myös nuoret olivat "toisia", marginaalissa oleva ryhmä sekä yhteiskunnassa että tutkimuksessa. Tästä taustasta, uuden kulttuurimaantieteen perustalta nousi esille vaatimus siitä, että maaseutumaantiedettä olisi täydennettävä "toisten maaseutujen" tutkimuksella. (Sireni 2002, 32.) Maaseudun marginaaliset ihmisryhmät ja niiden tulkinnat maaseudusta olivatkin 1990-luvulla tutkimusten kohteena. Näitä "toisten maaseutujen" tutkimuksia maantieteeseen liittyen on julkaistu muun muassa *Journal of Rural Studies* -aikakauslehdessä 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Näistä tutkimuksista mainittakoon muun muassa Bell & Valentine (1995), Little & Austin (1996), Matthews et al. (2000).

Työlle on löydetty perusteluja kulttuurisesta maaseutumaantieteestä. Maaseutumaantieteen "kulttuurisen käänteen" taustalla on maantieteessä yleisesti virinnyt keskustelu kulttuurista ja kulttuurin käsitteestä. Maantieteeseen omaksuttu uusi kulttuurikäsite nojaa pääosin englantilaisen nykykulttuurin tutkimukseen, jossa kulttuurilla tarkoitetaan kollektiivista subjektiviteettiä, tietyn yhteisön tai yhteiskuntaluokan piirissä omaksuttua elämäntapaa sekä maailman hahmottamisen ja mielekkääksi kokemisen tapaa. (Sireni 2002, 33.) 'Uuden' kulttuurimaantieteen klassikkona voidaan pitää Jacksonin (1989) teosta *Maps of meaning*. Jackson kritisoi Carl O. Sauerin ja ns. Berkeleyyn koulukunnan kulttuurikäsitettä ja halusi 'uuden' kulttuurimaantieteen kytkeytyvän vahvemmin sosiaalitieteisiin kuin esimerkiksi biologiaan tai historiaan. Jacksonin (emt., 9-25) mukaan maantieteilijöiden ei pidä ottaa kulttuuria ylhäältä annettuna käsitteenä, vaan tunnistaa kulttuurien moninaisuus ja tutkia sosiaalisia tasoja ja sosiaalisia suhteita, joissa ja joiden kautta kulttuureja tuotetaan. Kulttuuria pidettiin aiemmin yksilön yläpuolisena ja yksilöstä riippumattomana tahona, joka ohjaa ihmisten käyttäytymistä. Näin ollen maantieteelläkään ei ollut tekemistä yksilöiden kanssa, vaan vain instituutioiden ja yksilön yläpuolisten kulttuurien kanssa.

Maaseutumaantieteeseen tuli 1990-luvulla paljon vaikutteita esimerkiksi maaseutusosiologiasta, jossa maaseutua ja maaseutumaisuutta oli jo aiemmin alettu jäsentää kulttuurisen ulottuvuuden kautta (Sireni 2002, 33). Korostettiin muun muassa sitä, etteivät maaseutuyhteisöt olleet täysin itsenäisiä ja erillään kaupunkiyhteisöistä, eikä maaseutua pitäisi rajata ja määritellä vain maaseutumaisten toimintojen perusteella.

Ihmisten lisääntynyt liikkuvuus, maaseudun uudet käyttömuodot ja uudet käyttäjryhmit muun muassa kaupungeista johtavat siihen, että yksilön ja tilan suhde määrittyy yhä enemmän maaseudun tarjoamien mahdollisuuksien kautta ja yhä vähemmän tiettyyn paikkaan kuulumisen kautta. Maaseutumaisuuden määrittely riippuu yhä enemmän merkityksistä, joita sille annetaan kuin rajatusta tilasta. Maaseutu on ajatustapa (a category of thought). Maaseutuväestö tai maaseudun ihmiset on kuitenkin mahdollista määritellä siltä perustalta, miten he itse määrittelevät itsensä tavalla tai toisella maalaisiksi tai maaseudun asukkaiksi. (Mormont 1990, 21-41.)

Tästä näkökulmasta myös maaseutumaisuus on sosiaalinen ja kulttuurinen konstruktio, joka näyttäytyy eri ihmisille tai ihmisryhmille eri tavoin (Sireni 2002, 34). Maaseutua pidetään yhä enemmän sosiaalisesti rakentuneena ja maaseutua voi siten tulkita yhä enemmän sosiaalisten, moraalisten ja kulttuuristen arvojen maailmana, johon maaseudun asukkaat ovat osallistuneina (Cloke 1994, 539). Nämä ihmisryhmien erilaiset arvot luovat monia erilaisia sosiaalisia tiloja, ts. samanaikaisesti olemassa olevia maaseutuja. Maaseutu on näiden sosiaalisten, kulttuuristen ja moraalisten arvojen – siten kuin maaseudun asukkaat ne ymmärtävät ja määrittelevät – luoma maailma. (Marsden et al. 1993.)

Maaseutumaantieteessä keskusteltiin 1990-luvulla esimerkiksi siitä, millaisia piirteitä ja ominaisuuksia liittyy vallalla olevaan käsitykseen "maaseudun idyllistä" ja miten pysyviä ja yleisesti hyväksytyjä ne ovat. Maantieteilijöiden tekemissä tutkimuksissa pyrittiin tunnistamaan maaseudun elämää koskevia mielikuvia ja myyttejä, joita tuotetaan ja pidetään yllä esimerkiksi kaunokirjallisuudessa, mainonnassa ja mediassa. Johtopäätös oli, että maaseudun elämää ympäröivissä myyteissä ja mielikuvissa on keskeisenä elementtinä kaipuu menneeseen aikaan ja pakeneminen modernista. Maaseutuelämä yhdistetään mutkattomaan, viattomaan ja aitoon yhteiskuntaan, jossa vallitsevat perinteiset arvot. Vastaavasti ihmisten väliset suhteet nähdään maaseudulla harmonisiksi, rehellisiksi, solidaarisiksi ja lujiksi: ihmiset välittävät ja pitävät huolta toistensa hyvinvoinnista. (Sireni 2002, 34-35.)

Myös ainakin brittiläiseen maaseutuun yhdistyvien piirteiden havaittiin säilyneen useiden sukupolvien ajan. Tämä viittaa siihen, että maaseutuelämää koskevien mielikuvien ja myytien voima ja merkitys ei ole vain siinä, että ne heijastelevat ihmisten näkemyksiä ja uskomuksia maaseudusta, vaan niillä on mitä ilmeisemmin merkitystä tietynlaisten

sosiaalisten suhteiden hierarkian ja järjestyksen ylläpitäjinä ja uusintajina maaseudulla. Eräiden naistutkijoiden (Little 1987; Little & Austin 1996) mukaan maaseudun idylli heijastaa ja pitää yllä sukupuolten välisiä valtasuhteita ja naisten alisteista asemaa miehiin nähden, sillä koti ja perhe, joissa naisen rooli on keskeinen, ovat tärkeitä puolia maaseutuelämää koskevissa käsityksissä. Naisille on langetettu kyseisissä käsityksissä tietynlainen rooli kotikeskeisinä ja kyläyhteisöä vapaaehtoisella työpanoksellaan koossa pitävänä voimana. Maaseutua koskevat käsitykset ovat olleet esillä myös Suomessa, sillä niiden uskotaan vaikuttavan muun muassa maallemuuttopäätöksiin ja nuorten asuinpaikan valintaan. Suomalaisissa maaseutumielikuvissa on havaittavissa vastaavia idyllisiä piirteitä kuin englantilaisessa maaseudussa. (Sireni 2002, 35.)

Rouhiainen (2000b) on tutkinut suomalaisten maaseutumielikuvia kyselyaineiston perusteella. Ihmisten käsitykset maaseudusta ovat yleensä varsin myönteisiä. Valtaosa vastaajista on sitä mieltä, että maaseudulla elinympäristö on puhtaampi ja asuinympäristö turvallisempi kuin kaupungeissa. Maaseudulla on myös hiljaista, rauhallista ja leppoisaa. Suurin osa on myös sitä mieltä, että maaseudulla naapurit tunnetaan paremmin kuin kaupungissa, talkoohenkeä on enemmän, sukulaisiin pidetään enemmän yhteyttä ja toisiin ihmisiin luotetaan enemmän kuin kaupungeissa. Lisäksi maaseudulla kaikki tuntevat toisensa, ihmiset ovat ystävällisiä ja naapuriin voi poiketa ennalta ilmoittamatta.

1.2 Työn perustelut

Työlle on löydettävissä perusteluja jo edellä mainitusta kulttuurisesta maaseutumaantieteestä. Eri tieteenaloilla, maantiede – erityisesti maaseutumaantiede – mukaan lukien on alettu tutkia myös maaseudun ihmisryhmiä, jotka aiemmin ovat tutkimuksessa olleet esillä vain vähän. Maaseutumaantieteen kannalta näitä ryhmiä ovat esimerkiksi naiset, maallemuuttajat, nuoret tai muuten tutkimuksessa näkymättömissä olleet. Maaseudun naiset tutkimuskohteena on ollut jo jonkin verran esillä. Maaseudun nuoria tutkimuksessa on käsitelty kuitenkin vasta vähemmän – nuoria naisia vielä vähemmän. Tutkimus maaseudun nuorista on kuitenkin lisääntynyt viime vuosien aikana. Kyseessä on aihepiiri, jonka merkitykseen on kiinnitetty huomiota vasta myöhemmin. Työtä voi kuitenkin pitää perusteltuna muistakin syistä kuin "maaseudun toisten" tutkimuksena. Nuorten maaseudulta poismuuttamista on tutkittu vasta vähän, erityisesti itse maaseudun nuorten näkökulmasta. Maaseudun nuorethan ovat avainryhmä tulevaisuuden kannalta. Muuttoliikettä koskevia asioita on lisäksi käsitelty yleensä

pitkälti tilastotietojen valossa. Tässä työssä pyritään katsomaan tilastojen taakse ja tarkastelemaan "elämänkohtaloita", ihmisten valintoja, kokemuksia, motiiveja. Tämä tutkimus yrittää muun muassa paikata näitä aukkoja tutkimuksen kentässä.

Muuttoliikkeen osalta työ on yksilökeskeinen. Yksilökeskeisyys muuttoliikkeen tutkimisessa ei sinänsä ole mitään ainutlaatuista. On esitetty, onko se ollenkaan edes tarpeellista. Vartiainen (1989, 4-5) mukaan muuttoliikettä tulisi lähestyä yhteiskuntatutkimuksen laajemmista perspektiiveistä käsin. Tällä hän viittaa "restrukturaatioon ja sen inhimilliseen jäsenyykseen". Muuttoliikettä ei tulisi tarkastella muuttajista tai muuttovirroista itsestään käsin.

Perusteluna työlle voinee pitää sitäkin, että maaseudun autioituminen on kiinnostava, tärkeä ja ajankohtainen aihe. Kiinnostavaa on ihmisten, erityisesti nuorten, poismuutto sieltä. Kiinnostavaa on, miksi muutetaan ja miksi poismuutto on eriytynyt sukupuolen mukaan niin, että nuoret naiset muuttavat enemmän kuin nuoret miehet; mikä saa erityisesti nuoret naiset pois maaseudulta? Kiinnostavaa on myös, millainen suhde poismuuttaneille on muodostunut entiseen kotiseutuunsa, varsinkin kun maaseutu on muuttunut ja myöskin autioitunut.

Työn voi nähdä myös feministisenä maantieteenä, sillä se on maantieteen alaan kuuluva naisia ja naisten kokemuksia käsittelevä työ. Työssä pyritään lähestymistapaan, jossa tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen ja tulkitseminen, painopiste on subjektiivisissa kokemuksissa. Tarkoituksena on nähdä maailmaa yksilön näkökulmasta. Ymmärtävässä tutkimusotteessa on käytettävä sellaisia menetelmiä, joilla tutkimuksen kohdetta voidaan lähestyä sisältä päin, tutkittavien näkökulmasta. Tällaisia menetelmiä ovat esimerkiksi osallistuva havainnointi tai vapaamuotoiset haastattelut.

Maaseudulle muuttamisesta tuntuu löytyvän enemmän ja helpommin tekstejä ja tutkimuksia kuin maaseudulta poismuuttamisesta. Maaseudulle muuttamista käsitteleviä suomalaisia ja ulkomaisia tutkimuksia ovat muun muassa Haliseva-Soila (1993), Kumpulainen (1993), Pekkanen (1997), Pekkanen et al. (1997), Boyle & Halfacree (1998b) sekä Turunen (2000). Paluumuuttoa maaseudulle käsittelee Kantanen (1991). Maaseudun nuoria yleensä käsitteleviä tutkimuksia ovat muun muassa Mäntykorpi (1986), Soininen (1998), Rouhiainen (2000a), Sireni (2000), Paunikallio (2000) sekä Paunikallio (2001). Nuorten maaseudulta muuttamista käsitteleviä tutkimuksia: Jones

(1992) sekä Paunikallio (1997). Nuorten muuttoliikettä Ruotsissa käsittelee Nilsson (2001) ja Dahlström (1996) käsittelee nuorten tilannetta Pohjois-Norjassa. Nimenomaan maaseudulta muuttamista käsitteleviä tutkimuksia vaikuttaa löytyvän vielä kuitenkin melko niukasti. Lieneekö syynä tutkimusten niukkuuteen se, että ihmisten, muun muassa nuorten, maaseudulta poismuuttamista on pidetty turhankin itsestäänselvänä. Tutkimuksista kerrotaan lisää työn myöhemmissä osissa, esimerkiksi luvussa 2.3.3.

Nuoria ja lapsia koskeva tutkimus on lisääntynyt viime vuosina yhteiskuntatieteissä. Myös maantieteessä tutkimus on kohdistunut yhä enemmän nuorten erilaisiin kokemuksiin. Philohan (1992) korosti, että myös nuoret ovat ryhmä "toisia", ja marginaalissa sekä yhteiskunnassa että tutkimuksessa. Myös maaseudun nuoria koskeva tutkimus on lisääntynyt. Esimerkiksi Journal of Rural Studies –aikakauslehti julkaisi vuonna 2002 'teemanumeron' maaseudun nuoria käsittelevistä tutkimuksista. Maaseudun nuoria koskeva tutkimus on menossa kuvailevasta tutkimuksesta yhä enemmän käsitteellisempään suuntaan (ks. Panelli 2002).

1.3 Tutkimuskysymykset

Työssä tutkitaan maaseudulta poismuuttamista ja suhdetta kotiseutuun maaseudulta poismuuttaneiden ja kaupungin asuinpaikakseen valinneiden nuorten aikuisten naisten näkökulmasta. Kiinnostavia kysymyksiä ovat naisten syyt lähteä pois maaseudulta, heidän suhteensa aiempaan kotiseutuunsa ja heidän käsityksensä mieluisasta asuinpaikasta.

Tutkimuksen pääongelma on, millaiseksi maaseudulta lähteneiden nuorten aikuisten naisten suhde kotiseutuun on muotoutunut. Alaongelmia ovat:

- Maaseudulta poismuuttaminen ja sen syyt, asiat, jotka ovat vaikuttaneet lähtemiseen maaseudulta muualle. Liittyvätkö syyt esimerkiksi toimeentuloon, elämäntapaan, koulutukseen, sukupuoleen vai kenties johonkin muuhun? Näkyykö sukupuolella olevan vaikutusta poismuuttoon? (Menneisyys)
- Maaseudulta kotoisin olevien suhde aiempaan kotiseutuunsa ja sen merkitys heille. Miten suhde kotiseutuun (maaseutuun) näkyy elämässä, ajatuksissa tai tunteissa, kun kotiseutua katsotaan nyt kaupungista käsin? Vai näkyykö se ollenkaan? Mitä maaseutu merkitsee heille? (Nykyisyys)

- Käsitykset mieluisimmasta asuinpaikasta, missä ja millaisessa ympäristössä haluttaisiin asua? Onko maaseudulla sijaa naisten elämässä tulevaisuudessa? Miten se ilmenee käytännössä, onko nuorilla naisilla maaseutuun liittyviä suunnitelmia? Mikä vetää maaseudulle, mitä siellä arvostetaan tai mikä inhottaa maaseudussa? Mistä voitaisiin luopua halutun asuinpaikkatoiveen saavuttamiseksi, mitä kompromisseja oltaisiin valmiita tekemään? (Tulevaisuus)

Kysymysten taustaksi ja pohjaksi käsitellään nuorten naisten elämää kotiseudulla sekä työn ja koulutuksen merkitystä heille. Erityisesti aineisto-osassa, luvuissa neljä ja viisi, keskitytään etsimään vastausta esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

2 KESKEISIMMÄT KÄSITTEET

Keskeisimpiä käsitteitä tutkimuksen kannalta ovat maaseutu, muuttoliike ja gender. Työ liittyy maaseutututkimukseen ja se on maaseutumaantiedettä. Maaseutu on keskeinen käsite, sillä työssä tutkitaan maaseudulta poismuuttoa. Muuttoliike on myös keskeinen käsite. Ihmiset muuttavat paikasta toiseen, vaihtavat asuinpaikkaa, ja kohteena on aktiivisin muuttajien ikäryhmä, nuoret. Muuttoliikettä voi tarkastella monella tavalla. Tässä työssä muuttoliikettä tarkastellaan muuttajien iän, elämänvaiheen ja sukupuolen mukaan. Alueellisesti muuttoliikettä tarkastellaan maaseudulta kaupunkiin suuntautuvana muuttona. Koska työssä keskeisessä asemassa on myös sukupuolinäkökulma – keskitytään naisiin maaltamuuttaneena ryhmänä – keskeisenä käsitteenä on myös gender eli sosiaalinen sukupuoli. Genderin kannalta olennaista on, kuinka sitä on käsitelty feministisessä maantieteessä, ja millaista tutkimusta sen aihepiiristä on tehty maaseutututkimuksessa.

2.1 Muutosten maaseutu ja sosiaalinen ympäristö

Yhteiskuntatieteissä ollaan maaseudun määrittelyssä lähinnä yhtä mieltä ainoastaan siitä, että sen määrittely on erittäin vaikeaa. Ovatpa toiset jopa sitä mieltä, että sellainen yritys on suorastaan ajanhukkaa. (Boyle & Halfacree 1998a, 3.) Maaseutua onkin määritelty eri yhteyksissä ja tutkimuksissa eri tavoin, kulloiseenkin tarkoitukseen soveltuvalla tavalla. Peruslähtökohtia maaseudun määrittelyyn on kaksi: joko rajata maaseutu fyysisesti muista alueista tai hahmottaa maaseutua mielikuvien kautta. Abstraktin, mielikuvamaaseudun mieltäminen lähtee yksilön omakohtaisista kokemuksista maaseudusta. Helsinkiläiselle koko muu Suomi saattaa olla maaseutua, mutta maalaiskunnan kirkonkylässä asuva ei välttämättä koe asuvansa maalla: hänelle syrjäkylät ovat maaseutua. (Rouhiainen 2000a, 10-11.)

Tässä työssä maaseudulta kotoisin olevien henkilöiden määrittely on tehty sen mukaan, kuinka kukin henkilö on itse itsensä luokitellut. Vain kaupunkialueet ja niistä kotoisin olevat jäivät ulkopuolelle. Maaseutu käsittää keskenään erilaisia alueita. Perinteisesti Suomessa maaseuduksi on määritelty haja-asutusalueet ja alle 500 asukkaan taajamat. Tässä työssä käytetään laajempaa määritelmää, joka sisältää sekä haja-asutusalueet, maaseututaajamat että kuntakeskustat. Käytännössä vain kaupunkialueet rajautuivat pois. Työssä noudatetaan myös syrjäisyysjaottelua: **kaupungin läheinen maaseutu,**

ydinmaaseutu ja **harvaan asuttu maaseutu**. Jaottelu sopii kuvaamaan maaseudun kehityspiirteitä. (Maaseudun kehittämisprojekti 1991; Keränen et al. 2000.)

2.1.1 Maaseudun erilaistuminen

Maaseutu on käsitteenä entistä moniulotteisempi ja samalla vaikeammin hahmotettavissa. Siksi on tarpeen määritellä, mitä maaseutu, maaseutunäkökulma tai maaseutututkimus kussakin yhteydessä tarkoittavat. On hyödyllistä erottaa tutkimuksen ja politiikan maaseutukäsitteet toisistaan. Kun maaseudun spatiaalinen tai fyysinen rajausta ja maaseudun kulttuurillinen tai elämäntapaan perustuva rajausta entistä enemmän poikkeavat toisistaan, on tutkimusten tuloksia tarkasteltaessa oltava tietoinen käytetyn maaseutukäsitteen sisällöstä. Poliittikan suunnittelijoiden maaseutukäsite viittaa enemmän tai vähemmän selvästi määriteltyyn politiikan toivottujen tulosten kohdealueeseen. Maaseutupoliitikassa maaseutu on lähes poikkeuksetta määritelty alueellisesti. Suomessa virallisen määritelmän mukaan maaseutupoliittikan kohdealueena on maaseutu, johon sisältyvät haja-asutusalueet ja alle 500 asukkaan taajamat. Määritelmä vastannee melko hyvin myös Suomessa yleistä käsitystä maaseudusta. (Malinen 1994, 12.)

Maaseudulla on tiettyjä erityispiirteitä, jotka erottavat sen kaupungeista. Maaseudun ominaisuudet voidaan jakaa maaseudun yleisiin ominaisuuksiin, piirteisiin, jotka erottavat sen kaupunkimaisista alueista, sekä maaseudun sisäisiin, alueellisiin piirteisiin (Keränen et al. 1993). Maaseudun tekevät erityiseksi yleisten prosessien toteutumisen olosuhteet ja erityiset paikalliset lähtökohdat. Maaseudulle yleisesti ominaiset erityispiirteet ovat Oksan (1991, 10) mukaan: 1) perinteisen tuotannon sidonnaisuus luonnonprosesseihin, 2) luonnon keskeisyys asumisen ja elämän ympäristönä, 3) asutuksen rakenteesta johtuvat pitkät etäisyydet (palveluihin, toisiin ihmisyyhteisöihin, markkinoille ym.) sekä 4) vähäinen väestömäärä.

Maaseutu on yhä enemmän sisäisesti erilaistumassa. Sisäinen erilaistuminen on ensisijassa toiminnallista, alueelliseen työnjakoon liittyvää. Alueelliset erot voidaan luokitella syntyviksi kolmesta eri osatekijästä: 1) pysyvistä luonnonolosuhteiden, elinkeinollisten edellytysten erilaisuudesta, 2) asutuskeskusten vaikutusalueiden laajenevasta ja voimistuvasta vaikutuksesta sekä 3) paikallisista, nopeastikin muuttuvista tekijöistä. Ensimmäinen tekijä luo laajoja vyöhykemäisiä kehityseroja, toinen keskus-

periferia -rakenteita ja kolmas pienipiirteistä vaihtelua, joka ei ilmene välttämättä kuntatasolla, vaan esimerkiksi kylätasolla. (Keränen et al. 1993, 11.)

Maaseudun kehittämissuunnitelma (1991) on määritellyt maaseudun eri aluetyypit kehittämissuunnitelma-tyyppien perusteella kolmeen ryhmään: **1) Kaupunkien läheisellä maaseudulla** on kaikkein monipuolisimmat kehittämissuunnitelma-tyyppien mahdollisuudet. Suurten keskusten läheisyys tuo työssäkäyntimahdollisuuksia palkkatyötä tekeville sekä laajat paikallismarkkinat maaseutuyrityksille. Kaupunkiseudut sijaitsevat pääosin Länsi- ja Etelä-Suomessa, jossa myös alkutuotannon edellytykset ovat parhaat ja monipuoliset. **2) Ydinmaaseutu** on elinkeinotoiminnaltaan joko vahvaa alkutuotannon aluetta tai toiminnoltaan monipuolistunutta maaseutua. Suuret keskukset ovat suhteellisen etäällä, etäisyys keskikokoisiin keskuksiin on kohtuullinen ja alueella on voimakkaita kuntakeskuksia ja kyliä. **3) Harvaan asuttu maaseutu** on kasautuvien ongelmien alue: pitkät etäisyydet keskuksiin eivät mahdollista työssäkäyntiä niissä ja paikallismarkkinatkin ovat etäällä ja suppeat. Elinkeinorakenne on yksipuolista. Pohjois- ja Itä-Suomessa sekä saaristoalueilla luonnonolot rajoittavat lisäksi alkutuotannon mahdollisuuksia. (Maaseudun kehittämissuunnitelma 1991, 21-22; Keränen et al. 2000.)

Laadittujen alueprofiilien perusteella eri maaseututyypit eroavat huomattavasti toisistaan. Maaseututyypien alueellistamisessa on kysymys maaseudun mahdollisuuksien, perussuunnitelma-tyyppien esittämisestä. (Keränen et al. 1993, 8.) Maaseutusohjelma määritteli maaseututyypien ominaisuudet, mutta jätti maaseututyypien alueellistamisen eli aluejaon myöhempään vaiheeseen. Keränen et al. (1993; 2000) raportissa suoritetaan maaseututyypien aluejako eli kuntien sijoittaminen näihin ryhmiin. Harvaan asutulla maaseudulla ja ydinmaaseudulla merkittävimpiä elinkeinoja ovat alkutuotanto, teollisuus ja terveys- ja sosiaalipalvelut. Kaupunkien läheisillä maaseutusalueilla alkutuotannon työpaikkoja korvaavat ennen muuta kaupan alan työpaikat. (Keränen et al. 1993, 29-30.)

Maaseutusalueiden tutkimusta ovat luonnehtineet sanat perinteinen, suomalainen ja paikallinen. Periferianäkökulma on ollut keskeinen. Nykyään periferianäkökulman rinnalle on noussut muun muassa kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksen tutkimus. Maaseutusalueiden tutkimuksessa keskeisiä tutkimusperinteitä ovat olleet kylätutkimus ja maaseudun elinkeinotoiminnan tutkimus. (Bengs et al. 2000, 8.) Muun muassa Rosenqvist (1996, 71) korostaa maaseudun ja kaupungin jatkuvaa vuorovaikutusta. Hyvän suunnittelun ja kehityksen kannalta on tärkeää ottaa maaseutu huomioon

esimerkiksi keskuksen vaikutusalueena. Modernissa yhteiskunnassa maaseutu ja kaupunki ovat jatkuvasti muuttuvassa vuorovaikutussuhteessa.

Elämäntapa maaseudulla on muuttunut lähemmäs kaupunkimaisia kulutustottumuksia. Maaseutu ja sen merkitykset ovat muuttuneet. Yhä useampi maaseudulla asuva työskentelee kaupungeissa, mikä muuttaa myös maaseudun merkityksiä sekä luo erilaisia maaseutuja. (Oksa & Rannikko 1995.) On esitetty, onko enää perusteltua asettaa maaseudun ja kaupungin toimijoita vastakkain. Monet uudet maaseudun asukkaat, joilla mahdollisesti on kaupunkitausta ja jotka ehkä vieläkin työskentelevät kaupungissa, ottavat osaa maaseudun toimintoihin (Reed & Gill 1997). Koko ajan on yhä vaikeampi määritellä, mitä maaseutu merkitsee maaseudun ja kaupungin eri toimijoille.

Teollisuusmaissa termi 'maaseutu' tuo kaupunkilaisille mieleen miellyttäviä mielikuvia: pieniä kyliä, avointa maaseutumaisemaa, varakkaita viljelijöitä, puhdasta ympäristöä, stressittömyyttä, kiireettömyyttä, läheisempiä ihmissuhteita ja naapuruutta, enemmän tai vähemmän parasta, mitä elämällä on tarjottavanaan (Furuset 1998, 233). Mielikuvissa idyllinen yhteisö löytyy maaseudulta. Maaseutumielikuvat eivät aina ole realistisia, vaikka voihan idyllistäkin maaseutua jostakin löytyä. Maaseudulla asuminen ja elämä siellä voi olla aivan jotakin muuta. Mielikuvissa on pikemminkin kyseessä unelma idyllistä, kaupallisiin tarkoituksiin luotu mielikuva tai välähdys tai muisto lapsuuden maaseudusta. Vaikka maaseudulta toivotaan läheisempiä ihmissuhteita, todellisuudessa voi olla niin, että mahdollisuuksia ihmiskontakteihin on vähän tai suhteet tekevät elämästä jopa hankalampaa. Sosiaalinen kontrolli voi olla liian tiukkaa. Julkisessa mielikuvassa helposti unohdetaan rappeutuvat maatilat tai autioituvat kylät, hylätyt kaivokset ja muut laitokset, vaikka nekin ovat tärkeä osa maaseutumaisemaa (Furuset 1998, 233). Maaseudun perinteinen elinkeino, maatalous, menettää merkitystään samalla, kun maaseudun virkistys- ja matkailukäyttö tulevat yhä tärkeämmiksi.

Enemmistö (70 %) suomalaisista kannatti vuonna 1992 aluepoliittisia tukitoimia, jotta Suomi voisi säilyä elinkelpoisena ja asuttuna kaikilta osiltaan. Tulos heijastaa paitsi sinänsä rationaalista huolta alueellisen muutoskehityksen seurauksista ja tähän liittyvää yhteisvastuutakin, myös emotionaalisia tekijöitä ja jopa tiettyjä myyttisiä sidoksia. Suomalaisten juuret ja kulttuurinen identiteetti ovat pitkälti edelleen maaseudulla. Maaseutu ja sen perinteinen elämänmuoto ovat keskeinen osa kansallista

sielunmaisemaa, eikä niistä haluta luopua edes symbolisesti. (Suomen maakuntien liitto 1992, 150-151.)

2.1.2 Maaseudun ongelmat

Maaseutumaisten alueiden yksi keskeisimmistä ongelmista Suomessa on väestön väheneminen. Muuttoliike ja alhainen syntyvyys yhdessä tyhjentävät maaseutua. Väestön määrän aleneminen muuttoliikkeen ja alhaisen syntyvyyden vuoksi sekä keski-ikänsä nousu vaikuttavat monella tavoin maaseudun kehitysedellytyksiin. Yhä harvenevan ja ikääntyvän väestön tarvitsemien palveluiden kohtuullisen saatavuuden ja laadun ylläpitäminen ovat suuria haasteita. (Volk 1999, 87.) Lähes kaikissa EU-maissa väestö kyllä jakaantuu ja keskittyy uudelleen, mutta väestöpohja muuttotappioalueilla on normaalisti niin korkea, ettei väestökato ole uhka (EVA 1999, 22).

Maaseudun suuri haaste on ollut jo 1950-luvulta lähtien väestön säilyttäminen. Muuttoaalton huippu osui 1960-luvun loppuun ja 1970-luvun alkuun. Sen jälkeen seurasi noin 15 vuoden rauhallisempi aika aina 1990-luvun lamaan saakka. Usein lähitaajamat saivat muuttovoittoa ympäröiviltä alueilta. Kaupunkien läheinen maaseutu sai myös uusia asukkaita. Nykyistä tasapainoisemman kehityksen taustalla oli julkisen sektorin laajeneminen, joka loi työpaikkoja eri puolille maata. (Volk 1999, 87.) Vuonna 1997 maaseutualueilla asui reilu viidesosa koko maan väestöstä, vuonna 1970 miltei kaksi kertaa enemmän. Väheneminen on hidastunut 1990-luvulla. Kun vielä vuosina 1980–1990 maaseudun väestö väheni kahdeksan prosenttiyksikköä, niin vuosina 1990–1997 vähennystä oli puolitoista prosenttiyksikköä. (Högbacka 2000, 16.)

Maaseutualueiden (mukaan lukien maaseututaajamat) väestö on selvästi keskimääräistä iäkkäämpää. Tämän vuoksi väestö vähenee jo luontaisen kehityksen takia. Muuttoliike kärjistää tilannetta, sillä suurin osa poismuuttavista on nuoria. Muuttoliikkeen myötä syntyvyys edelleen alenee. Maaseudun ja erityisesti syrjäisimmän osan väestöllinen ongelma muodostuu kolmesta osatekijästä: väestön vähenemisestä, yhä voimakkaammin ikääntyviin ja eläkeikäisiin painottuvasta väestörakenteesta sekä keskimääräistä suuremmasta työelämän ulkopuolella olevasta työkäisten määrästä. (Volk 1999, 87-88.) Maaseutumaisten ja taajaan asuttujen kuntien ikäpyramidissa on suuri lovi nuorten aikuisten kohdalla. Syvimmillään lovi on noin 25-vuotiaiden kohdalla. Vuonna 1997 kaupunkimaiset kunnat saivat lähes 10 000 henkilöä muuttovoittoa. Lähes 90 % tuosta

määrästä oli juuri 20–24-vuotiaita. Toisaalta kaupunkimaiset kunnat menettivät yli 30-vuotiaita ja alle 10-vuotiaita muuttajia. Sitä vanhempien 30–39-vuotiaiden muutto suuntautui enimmäkseen taajaan asuttuihin kuntiin, kun taas 50–64-vuotiaiden muutto suuntautui maaseutumaisiin kuntiin. (Honkanen 1998, 3-5.)

Lisäksi maaseudun ongelmana on yksipuolinen elinkeinorakenne ja riippuvuus supistuvista aloista. Nettomuuton keskittymistä 1990-luvulla harvoille paikkakunnille selittää tuotannon kasvun suuret toimialoittaiset erot. Tietoliikenne- ja elektroniikkateollisuuden ja niihin kytkeytyvän tuotannon ja palveluiden kasvu on keskittynyt muutamiin paikkoihin ja on vetänyt työvoimaa. Osaamiseen perustuvien tuotteiden osuus on kasvanut erittäin nopeasti. Maaseutualueilla on selvästi vähemmän kasvavien toimialojen tuotantoa. Maaseutu ei toimintaympäristönä houkuttele yrityksiä tai tietointensiivistä tuotantoa samoin kuin suuret kaupungit. Julkisen sektorin kehitys on lisäksi mahdollinen ongelma maaseudulle. Maaseudun kehityksen seesteinen kausi 1970-luvun lopussa ja 1980-luvulla perustui pitkälti hyvinvointivaltion luomiseen, jolloin julkisen sektorin tarjoamat työpaikat lisääntyivät. Julkisen sektorin kasvun pysähtyminen ja muutokset siinä tuovat entistä selvemmin esille elinkeinorakenteen yksipuolisuuden. (Volk 1999, 88-89.)

Kaupunkien läheinen maaseutu on sekä väestökehityksen että taloudellisten toimintaedellytysten osalta eriytynyt syrjäisemmästä maaseudusta. Syntyvyys on selvästi kuolleisuutta korkeampi, vaikka nämäkin kunnat ovat kärsineet muuttotappioista vuonna 1996. Kaupunkien läheisen maaseudun vuorovaikutus kaupunkialueen kanssa suo niille erilaiset kehittymisedellytykset kuin ydinmaaseudulla tai harvaan asutulla maaseudulla on. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan tulevat harvaan asutun maaseudun kunnat edelleen menettämään vuoteen 2010 mennessä väestöään lähes 7 % ja ydinmaaseutukin 4 %. Yhteensä väestön menetys olisi ennusteen mukaan 80 000 henkilöä. Kaupunkien läheisen maaseudun väestön sen sijaan ennustetaan lisääntyvän pienen muuttovoiton ja korkeamman syntyvyyden avulla. (Volk 1999, 35-36.)

Maaseutualueet ovat kärsineet muuttotappioita, mutta viime aikoina myös uutta kiinnostusta maaseutualueiden säilyttämiseen on herännyt. Kun maaseutuväestö on vähentynyt ja rakenteellisia ongelmia on ilmennyt, kysymys maaseutumaisuudesta ja maaseudusta on noussut kiinnostuksen kohteeksi. Vielä 1960- ja 1970-luvuilla

mielenkiinto oli pitkälti taloudellisissa seikoissa, kun taas maantieteessä pyrittiin tuolloin teorioiden luomiseen. (Marsden 1998, 13-14.)

2.1.3 Maaseutu ja naiset tilastojen valossa

Högbacka (2000) luo etupäässä tilastotietojen pohjalta katsauksen maaseudun väestö- ja ammattirakenteisiin ja niiden muutoksiin. Niin sanottu maaltapako ja maaseudun autoituminen ovat edelleen ajankohtaisia. Tilastotietojen mukaan maaseudun väestö on edelleen vähentynyt. Vuonna 1997 haja-asutusalueilla ja pienissä taajamissa asui enää viidennes suomalaisista (20 %). Etenkin naiset ovat muuttaneet maalta. Myös naisten osuus maaseudun väestöstä on pikkuhiljaa vähentynyt. Vuonna 1970 naisten osuus maaseudun väestöstä oli vielä 49,3 %, mutta vuonna 1997 se oli enää 47,8 %. Eri maaseututyypeistä naisten osuus on alhaisin harvaan asutulla maaseudulla, 46,5 % vuonna 1997. Vuonna 1997 maaseudun 25–59-vuotiaista vain 44 % oli naisia. (Högbacka 2000, 16.)

Maaseudun nainen ei ole enää sama asia kuin emäntä. Vuonna 1997 enää 22 % maaseudun työllisistä naisista työskenteli maa- ja metsätaloudessa, kun palvelualoilla työskenteli 63 % naisista. Etenkin sosiaali- ja terveyspalveluiden osuus maaseudun naisten työllistäjänä on runsaan kymmenen viime vuoden aikana noussut 15 prosentista 23 prosenttiin. Muutoksen suunta on usein ollut emännästä julkisen sektorin hoivatyöhön ja muuhun palkkatyöhön. (Högbacka 1995; Högbacka 2000.)

Naisten viralliseen työhön, työmahdollisuuksiin ja koulutukseen vaikuttaa huomattavasti maaseutualueen sijainti. Mitä lähempänä suuria kaupunkeja ja työssäkäyntialueita maaseutualue sijaitsee, sitä parempi on naisten asema työssä ja koulutuksessa. Vastaavasti mitä syrjäisempi sijainti, sen heikommat mahdollisuudet. Kaupungin läheisellä maaseudulla muun muassa naisten työvoima-aste on korkeampi, työttömyys on alempi, mahdollisten ammattien kirjo on laajempi ja mahdollisuudet toimia yrittäjänä ovat hieman suuremmat. Lisäksi koulutustaso on korkeampi. Harvaan asutulla maaseudulla naisten tilanne on kaikkien näiden seikkojen suhteen selvästi huonoin. (Högbacka 1995, 85.)

Naisten merkittävimmät palkkatyöammatit maaseudulla ovat terveydenhuolto- ja sosiaaliala (mm. sairaanhoito, sosiaalityö, perhepäivähoito) sekä hallinto- ja toimistotyö.

Lisäksi muita merkittäviä naisten ammatteja ovat aineenopettaja, keittiötyöntekijä ja myyjä. Näistä suurin osa on erilaisia julkisen sektorin palveluammatteja. Varsinkin syrjäisen maaseudun naisten työpaikat ovat pitkälti kunnallisia palvelutehtäviä. Näillä alueilla asuville naisille hyvinvointipalvelut ovat olleet lähes ainoa mahdollisuus palkkatyöhön. (Högbacka 1995, 85.) Naisyrittäjiä on Suomessa ja erityisesti maaseudulla suhteellisen vähän. Suomalaisista yrittäjistä noin kolmannes on naisia. Maaseutukunnissa heidän osuutensa on vieläkin pienempi, erityisesti maatalouden ulkopuolisia naisyrittäjiä on vähän. Sosiaalinen sukupuoli on naisyrittäjien toimintaan olennaisesti vaikuttava tekijä. Se heijastuu useissa naisyrittäjien kokemissa ongelmissa. Vastuu perheestä ja lapsista, kotityöt, omat ja ympäristön asenteet, uskottavuuden puute ja sosiaalinen kontrolli liittyvät kaikki naisiin kohdistettuihin rooliodotuksiin. Naiset kokivat ongelmaksi myös samaa sukupuolta olevien roolimallien puuttumisen. (Kamppi 1992.)

Varsinkin naisten kannalta maaseudulla asumiseen liittyy voimakas perhekeskeisyys. Maaseudulla asuvista yli 15-vuotiaista naisista selvästi suurempi osa kuin kaupunkien naisista tai maaseudun miehistä on naimisissa. Vastaavasti maaseudun naisista harvempi on naimaton tai eronnut. Tämäkin luo tietynlaisia muotoja ja odotuksia naisten elämälle maaseudulla. Sekä maaseudun että kaupunkien miehistä 39 % oli naimattomia ja 50 % oli naimisissa vuonna 1997. Maaseudun naisista puolestaan 24 % oli naimattomia, kun kaupungeissa naimattomia oli 32 % naisista. Maaseudulla naimisissa oli 54 % naisista, kun taas kaupungeissa 45 % naisista. (Högbacka 2000, 17-18.) Myös Högbackan (1995, 25) kyselytutkimuksessa maaseudun naisista suurempi osa oli naimisissa ja vastaavasti pienempi osa oli naimattomia verrattuna koko maan tilanteeseen. Maaseudun naisista 65 % oli naimisissa, 22 % naimattomia, leskiä 10 % ja eronneita 3 %. Tosin naimattomista niitä, jotka eivät eläneet parisuhteessa, oli vain 13 %. Yksin asui noin joka kymmenes vastaaja. On esitetty, että maaseudun perhesidonaisuus ja -keskeisyys jopa ahdisti nuoria tyttöjä (Mäntykorpi 1986). Perhekeskeisyys näkyy myös muualla kuin Suomen maaseudulla. Esimerkiksi Skotlannissa syrjäisen maaseudun 19-vuotiaista nuorista 77 % oli naimattomia, kun kaupungeissa samanikäisistä 88 % oli naimattomia. Naimisissa olevia tai kumppanin kanssa yhdessä asuvia oli 11 % syrjäisellä maaseudulla, kun taas 5 % suurissa kaupungeissa. (Jones 1992, 42.)

2.2 Muuttoliike: Kohti kaupungin valoja

2.2.1 Muuttoliikkeen määrittelyä

Muuttoliike on perinteisesti jaettu yli valtakunnan rajan suuntautuvaan siirtolaisuuteen ja valtakunnan sisäiseen maassamuuttoon. Maassamuuttoa on muutto, joka tapahtuu yksilön pysyvänä maansisäisenä siirtymisenä kunnasta toiseen. Toiset tutkijat katsovat muuton asiasisällön olevan niin laajan, ettei sen määrittäminen ole mielekäästä. Alueelta toiselle siirtymiseen liittyy lisäulottuvuuksia. Etenkin sosiologit ja antropologit ovat näistä korostaneet siirtymistä uuteen sosiaaliseen ympäristöön. Muuttajat kokevat muutoksia sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa. Oleellista on sosiaalisten ja kulttuuristen suhteiden höltyminen lähtöpaikkaan ja uusien siteiden solmiminen ja uusien arvojen omaksuminen uudessa paikassa. (Kumpulainen 1993, 15-21.) Muutettaessa asuinpaikkaa joudutaan paikka rakentamaan uudelleen. Tällöin syntyvät uudet jokapäiväisen elämän prosessit jokapäiväisten käytäntöjen pohjalta. Muuttaja alkaa vähitellen tuntea kuuluvansa uudelle asuinpaikalle uusintaessaan materiaalista ja henkistä olemassaoloaan. Muuttaessaan asuinpaikkaa ihminen ei milloinkaan irrottaudu kokonaan edellisen asuinpaikan sosiaalisesta ja fyysisestä ympäristöstä. (Kantanen 1991, 30.)

Ensisilmäykseltä muuttoliike näyttää olevan hyvin yksiselitteinen käsite – se on henkilön muuttamista paikasta A paikkaan B. Usein siihen liittyy henkilön asuinpaikan muutos pysyvästi. Jotkut myös erottavat lyhyen matkan muutot pidemmän matkan muutoista, joista suurimman osan ajatellaan liittyvän työllisyystekijöihin. Kuitenkin, jos halutaan ymmärtää ja selittää muuttoliikettä, nämä yksinkertaiset määritelmät pian paljastavat monia vaikeampia seikkoja. Yhtenä merkittävimpänä näistä on, kuinka muuttoliike käsitteellistetään. (Boyle & Halfacree 1998a, 1.) Muuttoliiketutkimus on vaikuttanut viime aikoihin asti keskittyvän metodologisiin ja teknisiin kysymyksiin. Tilanne on kuitenkin viime aikoina muuttunut. Esimerkiksi Boyle ja Halfacree (1998a, 1-3) esittävät, että muuttoliikettä pitäisi tarkastella enemmän 'biografisena' tai 'elämäkerrallisena' kokemuksena. Sen sijaan, että painotettaisiin muuttoliikkeen tarkoitushakuista tai laskelmoivaa luonnetta, elämäkerrallinen lähestymistapa korostaa muuton sijaintia yksittäisen muuttajan koko elämänkaareissa. Muuttoliike on hyvin kulttuurinen kokemus kaikille, jotka ovat siinä mukana. Tässä tutkimuksessa haastateltavilta ei tullut esille varsinaisia sopeutumiso ongelmia kaupunkielämään, ne eivät olleet kyllä varsinaisena

tutkimuskohteenakaan. Nuoret aikuiset nykyaikana olivat muuttaneet paljon, ja monet heistä olivat asuneet jo useammassa kaupungissa ennen Kuopioon muuttoa.

Muuttoliike on tavalla tai toisella seurausta ihmisten elinympäristössä ja yksityiselämässä vaikuttavista tekijöistä ja niissä tapahtuvista muutoksista. Samalla muuttoliike vaikuttaa monin tavoin muun muassa väestölliseen, taloudelliseen, alueelliseen ja jopa poliittiseen kehitykseen. Näin se on samalla sekä syy- että seurausilmiö. Erilaisten seurausvaikutustensa vuoksi se on yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta tärkeä ilmiö. Muuttoliikkeestä aiheutuvien ongelmien poistaminen tai vähentäminen edellyttää sen taustalla vaikuttavien ympäristöllisten syiden ja yksilöllisten tekijöiden ymmärtämistä. Muuttoliiketutkimuksen perinteinen kysymyksenasettelu – ketkä muuttavat, miksi muutetaan, minne muutetaan ja mitä seurauksia muuttamisella on – on aina yhtä ajankohtainen. (Korkiasaari & Söderling 1994, 226.)

Muuttoliike voi olla vapaaehtoista liikkuvuutta tai pakolaisuutta. Vapaaehtoinen muutto on jaettavissa *maassamuuttoon* ja *siirtolaisuuteen*, jotka voidaan jaotella muuttoetäisyyden perusteella lähi- ja kaukomuuttoon. Vapaaehtoisessa muutossa erotetaan usein *tavoite-* ja *pakkomuutto*. Tavoitemuutto on luonteeltaan innovoivaa ja uutta etsivää aktiivisuutta, jossa ihminen pyrkii saavuttamaan jonkin tärkeäksi kokemansa päämäärän kuten paremman ammatin tai asunnon. Pakkomuutto taas on säilyttävää eli konservatiivista liikkuvuutta, jossa tavoitteena ei niinkään ole uuden tai paremman etsiminen, vaan entisenlaisten olojen säilyttäminen tai minimielintason ylläpitäminen. Esimerkiksi työttömyyden vuoksi tapahtuva muutto katsotaan yleensä pakkomuutoksi. (Korkiasaari & Söderling 1994, 226-227.)

Maassamuutto on pysyväisluonteista asuinpaikan vaihtoa maan rajojen sisällä. Kuntien välisellä muutolla tarkoitetaan kuntarajat ylittäviä muuttoja. Kuntien välinen muuttoliike on suureksi osaksi työsyihin perustuvaa työvoiman muuttoliikettä, mutta sisältää paljon myös ns. asumismuuttoja, esimerkiksi perheen elinkaareen liittyvää asunnon vaihtoa. Kuntien sisäinen liikkuvuus on sen sijaan voittopuolisesti asunnonvaihtoa. *Siirtolaisuudella* tarkoitetaan henkilöiden vapaaehtoista ja pysyväisluonteista muuttoa maasta toiseen. (Korkiasaari & Söderling 1994, 227.)

Yksilötasoisista muuttoliiketutkimusta tekevät yleensä sosiologit ja maantieteilijät. Teoriapohjana käytetään usein juuri työntö-veto -mallia. Yksilötasolla muuttoliikettä

tarkastellaan ihmisen tarpeiden ja niiden mukaan määräytyvien käyttäytymisprosessien näkökulmasta. Muuttamisen selityserustaa etsitään käyttäytymisen subjektiivisista motiiveista. Tämän tason selitysmallit ovat etupäässä sosiologisia ja psykologisia. Yksilötason selitysmalleja ovat muun muassa työntö–veto -mallit, tarve- ja hyvinvointimallit sekä elinvaihemallit. (Korkiasaari & Söderling 1994, 232-234.)

Yksilötasolla muuttoilmiötä on perinteisesti selitetty yksinkertaisella työntö–veto -mallilla. Tunnetuin tämän ajattelutavan edustaja on Lee (1966). Hänen mukaansa (ks. Korkiasaari & Söderling 1994, 232-233) ihmisten muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat neljä tekijää: lähtöalueen työntävät, tuloalueen vetävät, niin sanotut väliintulevat tekijät sekä yksilölliset tekijät. Muuton etuja ja haittoja pohtiessaan ihmisen ajatellaan vertaavan toisiinsa lähtöalueen kielteisiä ja tuloalueen myönteisiä ominaisuuksia ja mahdollisuuksia toisiinsa. Eri ihmiset painottavat kuitenkin näitä tekijöitä hyvin eri tavalla omien kokemustensa, arvojensa ja asenteidensa mukaan. Vetävien ja työntävien tekijöiden suhteen määrittely on kuitenkin vaikeaa, sillä usein on vaikea perustella, kumman vaikutus on suurempi. Sama asia saattaa eri ihmisillä olla joko työntävä tai vetävä. Esimerkiksi maaseutu saattaa olla yhtä lailla vetävä kuin työntävä tekijä. Monet muutkin yksilölliset tekijät kuten älykkyys, terveydentila, ympäristön arvostukset ja omat henkilökontaktit vaikuttavat niin, ettei muuttopäätökselle aina löydy rationaalisia selittäjiä. Päätökseen saattavat vaikuttaa myös monet väliin tulevat tekijät, kuten pitkä välimatka, muuttorajoitukset, saadun informaation määrä ja laatu sekä muuton aiheuttamat taloudelliset kustannukset.

2.2.2 Muuttoliikkeen kehittyminen

Elinkeinorakenteen muutoksesta johtuva muuttoliike oli selvimmillään Suomessa 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin useita kymmeniä tuhansia ihmisiä muutti vuosittain maaseutualueilta joko kaupunkiin tai Ruotsiin. Kuitenkin 1960-luvulla väestön luonnollinen kasvu korvasi nettomuuton aiheuttamaa väestötappiota. Sen sijaan 1980-luvulla ja 1990-luvun laman aikana muutto hiljeni, mutta 1990-luvun loppupuolella maaseutukuntien vuosittainen nettomuuttotappio nousi jälleen 10 000 ihmisen tuntumaan. (Volk 1999, 34.) Laman jälkeen alueellisessa kehityksessä on alkanut uudenlainen epätasapainoinen kausi. Taloudellinen aktiviteetti ja väestö näyttää keskittyvän muutamaan suurimpaan kaupunkiin. Uusina piirteinä 1990-luvun laman jälkeisessä

kehityksessä on taajamien ja jopa maakuntakeskusten muuttotappio. (Suomi keskittyy ja autioituu 1997; Vartiainen 1997, 42.)

Maaseudulta poismuutto on muuttanut ajan kuluessa luonnettaan. Enää ei siirrytä suoraan maa- ja metsätalouden harjoittajasta kaupunkeihin muihin ammatteihin, vaan maatalousväestö siirtyy paljolti eläkkeelle. Nykyisin maaseutumaisten kuntien muuttotappio keskittyy selkeästi 15–29-vuotiaisiin. Nuori ikäluokka siirtyy koulutuksen kautta koulutuspaikkakunnille ja sieltä siirtyy osa työelämässä aloittavaa ikäluokkaa ja jo työssä olevia kasvukeskuksiin. Väestötappioalueiden ikärakenne muuttuu entistä vanhemmaksi. Ikärakenne on jo nyt siinä määrin vinoutunut, että valtaosassa maaseutukunnista väestön määrä alenee pelkästään alhaisen syntyvyyden vuoksi ilman muuttotappiotakin. Vuonna 1996 yhteensä 325 maaseutumaisesta kunnasta 220 kunnassa syntyvyys oli pienempi kuin kuolleisuus. (Volk 1999, 34-35.)

Muuttoliike vaikuttaa eri alueiden väestörakenteisiin erittäin paljon. Suurten ikäluokkien vanhentuminen, muuttoliike ja pieni syntyvyys muokkaavat Myrskylän (2001) mukaan väestöpyramidit sienimäisiksi rakenteiksi. Työn perässä muutetaan edelleen, mutta väestörakenteet muokkautuvat nyt myös sen mukaan, millaisilta alueilta ihmiset hankkivat asunnon. Myrskylä (emt., 13-14) kirjoittaa neljästä erilaisesta väestöalueesta: Isoista kaupungeista on muodostumassa *yksinäisten tuloalueita*. Alueilla asuu paljon opiskelijoita, perheettömiä ja vanhuksia. Syntyvyys on alhainen, esimerkkinä Helsinki ja Turku. Isot kaupungit saavat muuttovoittoa opiskelijoista, mutta lapsiperheet eivät niihin jää, vaan muuttavat *lapsiperhealueille* ympäristökuntiin, esimerkiksi Espooseen tai Kempeleeseen. *Väestökadon alueet* ovat muuttotappioalueita, joista on väkeä muuttanut pois jo pitkään. Näitä Lapin, Kainuun ja Itä-Suomen kuntia asuttavat leimaa-antavasti eläkeläiset. "*Lapsen kasvattamoissa*" on poikkeuksellisen iso syntyvyys. Alueita löytyy Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin kunnista. Ne ovat muuttotappiota tai joskus myöskin muuttovoittoa saaneita kuntia, joissa syntyvyys on korkea. Erityisesti Keski- ja Pohjois-Pohjanmaalla on maaseutukuntia, joissa muun maan maaseutukuntien suuntauksesta poiketen syntyneitä on enemmän kuin kuolleita (Vainio 2001). Tällä voi ajatella olevan yhteyttä vahvaan uskonnollisuuteen.

Suurten ikäluokkien muutto entisille kotiseudulle ei ole tilastojen valossa vilkastumassa. Suurten ikäluokkien elämä on vakiintunut, eikä suuria muuttovirtoja liene tiedossa. Ikäluokkiin kuuluvat näyttävät jäävän vanhetessaan niille alueille, joissa he nyt asuvat.

Suurten ikäluokkien pysyminen paikallaan ja nuoren polven muuttaminen alueelta toiselle synnyttää sienimäisiä väestörakenteita isoihin kaupunkeihin ja niiden kupeeseen. (Myrskylä 2001, 11-13.)

Väestön määrä kasvaa vain muutamissa kaupungeissa ja niiden läheisellä maaseudulla. Muutto on kohdistunut Itä- ja Pohjois-Suomesta pääkaupunkiseudulle, mutta myös muut, erityisesti yliopistokaupungit ovat saaneet muuttovoittoa. Eniten muuttovoittoa saavat seudut ovat Helsinki, Tampere, Turku, Oulu ja Jyväskylä. Koko pääkaupunkiseutu ja sen ympäristökunnat kasvavat nopeaa tahtia, lisäksi Salon, Porvoon ja Lakeuden seutukunnat ovat kasvavia alueita. (Menestys kasaantuu – alueet erilaistuvat 1999, 98-100.)

Suuret alueelliset erot työllistymismahdollisuuksissa ovat kiihtyneen muuttoliikkeen keskeinen syy. Talouskasvun kiihtyminen yleensäkin lisää muuttoliikettä ja taantuminen hillitsee sitä. Lähtöalueiden korkealla työttömyydellä on muuttoliikettä työntävä vaikutus. (Volk 1999.) Muuan muassa Söderling (1988) on tilastoja analysoimalla todennut, että korkean työttömyyden vallitessa muuttoliike on alhaisimmillaan, kun taas vapaiden työpaikkojen lisääntyessä muutotkin lisääntyvät. Toisaalta myös asuntotuotanto kääntyy hyvien suhdanteiden vallitessa nousuun ja vaikuttaa sitä kautta asumismuuttoihin. Työllisyystilanteen vaikutus muuttoihin on kuitenkin voimakkaampi kuin asuntotilanteen. Taloudellinen tilanne vaikuttaa myös perheenmuodostukseen siten, että esimerkiksi hyvien suhdanteiden vallitessa solmitaan enemmän avioliittoja, mikä taas näkyy lisääntyneenä maassamuuttona. (Korkiasaari & Söderling 1994, 247.)

Muuttoliikettä on vaikea ellei mahdotonta hillitä ilman uusia työpaikkoja. Kun muuttajat ovat keskimäärin koulutetumpia tai kouluttautumisvaiheessa olevia opiskelijoita, hyvään koulutukseen perustuvat kasvuedellytykset heikkenevät muuttotappioalueilla. Kaunis luonto ja halpa asuminen ei voi korvata työpaikan tai palveluiden puutetta. Toimeentulon lisäksi muitakin hyvän elämän kriteereitä on oltava vähimmäismäärä, muuten vaihtoehto karsiutuu valinnassa. (EVA 1999, 22.) Ihmisten muuttohalukkuuden merkittävin syy Elinkeinoelämän Valtuuskunnan asennetutkimusten mukaan on halu löytää hyvä työpaikka. Muuttoliikkeen taustalla on kuitenkin myös laajemmalti hyvinvointiin liittyviä tekijöitä. Käytävissä olevien tulojen lisäksi mm. erilaisten tavaroiden ja palveluiden saatavuus ja hinta, työhön osallistumisen mahdollisuus, sosiaaliset kontaktit, ympäristön miellyttävyyys ja turvallisuus vaikuttavat hyvinvointiin. (Emt., 12.)

Kauhasen ja Tervon (1999, 19) mukaan Suomessa vuosina 1993–1996 laman koettelemille alueille muuttaneet erosivat näiden alueiden kantaväestöstä. Huomattava osa muutoista oli paluumuuttoa. Alueille muuttaneet olivat keskimääräistä vähemmän koulutettuja. Mitä koulututummasta henkilöstä on kysymys, sitä todennäköisemmin hän muuttaa hyvinvoivalle alueelle. Taantuneille alueille muuttajat ovat vanhempia ja muihin muuttajiin verrattuna useammin työttömänä. Taantuneilta alueilta poismuuttajat ovat tavallisesti kantaväestöä koulutetumpia.

Poismuuttoalueilta menee lähtevien ihmisten mukana osaamista ja ostovoimaa, mikä kerrannaisvaikutuksin kiihdyttää näiden alueiden tuotantoa ja kasvupotentiaalia. Poismuutto kuitenkin helpottaa työttömyysongelmaa, kun työvoiman tarjonta supistuu. Taloudellisesti kasvavilla alueille ongelmat ovat päinvastaisia. Muuttoliikkeen aiheuttamat välittömät ja kerrannaiset vaikutukset selittävät kuitenkin varsin pienen osan tuotannon ja työllisyyden alueellisesta kokonaismuutoksesta. Muuttoliike ei siis ole alueellisen talouskehityksen veturi, mutta lisävauhtia se siihen tuo. (Helin et al. 1998.)

Keskittymiskehityksessä ihmiset ja taloudellinen toiminta tiivistyvät kasvaville kaupunkiseuduille samalla kun toiset seudut supistuvat ja kokevat muuttotappioita – pahimmillaan autioituvat. Sekä liiallisesta keskittymisestä että autioitumisesta koituu ongelmia. Keskittymisestä aiheutuu kunnille välittömiä kustannuksia. Uudelle paikkakunnalle siirtyvälle väestölle on rakennettava asuntoja ja liikenneverkkoja. Julkisten ja yksityisten palveluiden tuotantokapasiteettia on laajennettava. Samalla vastaava, teknisesti käyttökelpoinen perusrakenne jää lähtöalueilla joko käyttämättä tai vajaakäyttöön. (EVA 1999.) Muuttotappio sinällään on alueelle ongelma, toisaalta se voi heijastaa muitakin ongelmia, kuten työttömyyttä ja heikkoa palveluvarustusta (Keränen et al. 1993, 27). Kaikkien toimintojen keskittymistä yhteen paikkaan pidetään harvoin positiivisena asiana.

Maaseutu ei eräiden tutkimusten mukaan ole vain paikka, jonne muutetaan halvan omakotitontin takia tai halusta palata lapsuuden maisemiin. Maaseudulle muuttajat hakevat ennen kaikkea asuinympäristöä, jota pitävät laadukkaana. Jopa kaksi kolmesta suomalaisesta pitää maaseutua parempana asuinympäristönä kuin kaupungeja. Maaseudulla on siis ainakin työssäkäyntietäisyydellä kaupungista todellista vetovoimaa ja kilpailukykyä. Lisäksi väestön ikääntymisen myötä kasvava joukko voi valita

asuinpaikkansa ilman toimeentuloriippuvuutta. Myös työnteon aika- ja paikkasidonnaisuus "löystyy" jatkuvasti. (Pekkanen et al. 1997; Mäntylä et al. 1998.)

Useissa länsimaisissa yhteiskunnissa "pako maaseudulle" on yleinen unelma. Vastakaupungistuminen on laajalti tunnettu ilmiö, mutta sitä ymmärretään vielä heikosti. Joskus tähän liittyy myös konflikteja uusien tulijoiden ja vakituisten maaseudun asukkaiden välillä. (Boyle & Halfacree 1998b.) Voimakas keskittyminen kaupunkialueille ja sen tuomat ongelmat eivät meillä ole vielä juurikaan johtaneet varsinaisesti vastakaupungistumiseen, kuten esimerkiksi Länsi-Euroopassa on tapahtunut. Sen sijaan meillä on viitteitä siitä, että suurempien keskusten ongelmat voivat johtaa niiden läheisyydessä olevien pienkeskusten tai maaseutumaisten alueiden kasvuun. Kysymys ei tällöin ole niinkään maaseudun vetovoimasta, kuin kaupunkien työnnöstä. (EVA 1999, 26.) Suurissa kaupungeissa muuttomotiivit ovat usein erilaisia kuin maaseutukunnissa: halu päästä parempaan asuntoon, parempaan asuinympäristöön sekä usein myös maalle tai maaseutumaiseen ympäristöön (Suomen maakuntien liitto 1992, 57).

2.2.3 Nuoret aikuiset muuttoliikkeessä

Muuttoliike on hyvin tiiviisti sidoksissa ikään. Koska muuttoliike painottuu nuoriin aikuisiin, erittäin suuri osa muuttajista on opiskelu- ja työuransa samoin kuin perhe- ja asumisuransa alkuvaiheessa. Työnsaanti, ansiotaso, opiskelumahdollisuudet, asumisvaihtoehdot ja niiden kustannukset, julkiset ja yksityiset palvelut, elinympäristö sekä vapaa-ajanviettomahdollisuudet ovat keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat muuttopäätöksiin ja valintaan muuttoalueiden välillä. Kaupunkialueille muualta muuttavat sopeutuvat varsin hyvin muuttoalueen työmarkkinoille muutaman vuoden kuluessa. Samalla muuttajien tulotaso kohoaa nopeasti muuttoa edeltävään tulotasoon verrattuna osana työmarkkinoille sopeutumista. (Helin et al. 1998.)

Nilsson (2001) on tutkinut nuorten aikuisten muuttoliikettä Ruotsissa vuosien 1985–1990 välillä. Aikuistuminen on yhä siirtymävaihe, johon kuuluu sellaisia tapahtumia kuten kotoa lähtö, koulutuksen hankkiminen, työelämään siirtyminen, kumppanin kanssa yhteen muuttaminen. Nuorten naisten ja miesten elämäntilanne Ruotsissa on hyvin samankaltainen noin 20 vuoden iässä. Tilanne kuitenkin muuttuu seuraavien kymmenen vuoden aikana ja noin 30-vuotiaiden kohdalla erot ovat jo huomattavampia. Tuloerot

naisten ja miesten välillä ovat kasvaneet ja monet ovat perustaneet perheen ja hankkineet lapsia. Päätökset muuttamisesta ovat myös osa tätä muutosta, sillä muuttopäätöksillä on syy- ja seuraussuhteensa sekä tuloerojen syntymisessä että perheen perustamisessa. Tiedetään, että muuttoliike Ruotsissa kuten monissa muissakin maissa, riippuu iästä ja 20–35-vuotiaat nuoret aikuiset muuttavat enemmän kuin vanhempiin ikäryhmiin kuuluvat.

Nilsson (2001) pyrki tutkimuksessaan ottamaan huomioon sukupuolten väliset erot muuttoliikkeen ilmenemisessä. Nilssonin mukaan aikaiset koulutus- ja työmarkkinaurat vaikuttavat nuorten naisten kodista lähtemiseen enemmän kuin miesten. Vanhempien taustatekijöillä myös on vaikutusta kodista lähdön ajoittumiseen. Lisäksi naiset näyttävät olevan yliedustettuina kolmelle Ruotsin suurelle kaupunkialueelle muuttavien joukossa. Kun miesten kaupunkiin muuton todennäköisyyteen ei kotitalouteen liittyvillä tekijöillä ollut vaikutusta, naisten muuttotodennäköisyys laskee, mikäli heillä on kumppani tai lapsia. Kun verrataan nuorten naisten ja miesten ansiokehitystä muuton jälkeen, huomataan, että naisilla ei ole samaa positiivista ansiokehitystä kuin miehillä. Naiset joilla on lapsia, hyötyvät vähiten muuttamisesta. Lisäksi perheen sisäisten tuloerojen kohdalla havaitaan työmarkkina-alueiden välisen muuton lisäävän kotitalouden tuloeroja. Muuttoliike näyttää vaikuttavan näin ollen negatiivisesti tulojen tasa-arvoisuuteen, kun taas muuton kohteena olevalla alueella ei näytä olevan vastaavaa vaikutusta.

Muuttoliiketutkimuksessa viime vuosikymmeninä on yhä enemmän keskitytty sukupuolten välisiin eroihin muuttoliikkeessä. Eroavaisuudet muuttoliikkeen ilmenemisessä ovat kuitenkin enemmän kuin vain lukumäärällisiä eroja. Esimerkiksi muuttoliikkeen lähtö- ja kohdealueilla on myös eroavaisuuksia. Isossa-Britanniassa naimattomat naiset näyttävät suosivan alueita, joissa on runsaasti väestöä. Naiset muodostavat suurimman muuttajaryhmän syrjäisiltä alueilta poismuuttavien joukossa niin Ruotsissa, Norjassa kuin Irlannissakin. Miesten ja naisten välillä on selviä eroja muuton vaikutuksissa työllisyyteen, uraan ja tuloihin. Perheen vaimot eivät saavuta yhtä paljon työmarkkinoista riippuvia tuloksia muutettaessa kuin miehet. (Nilsson 2001, 8.)

2.3 Gender: Sukupuolinäkökulma

Tutkimuksen voi nähdä myös feministisenä maantieteenä, sillä se on maantieteen alaan kuuluva naisia ja naisten kokemuksia käsittelevä työ. Työn voi ajatella olevan naisten

maantiedettä, maantiedettä naisista. Feministisen tutkimuksen katsotaan alkaneen maantieteessä 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa (WGSG 1984). Feministisessä maantieteessä keskeinen analyttinen kategoria ainakin 1990-luvun puoliväliin saakka on ollut 'gender'. Genderillä tarkoitetaan biologisen sukupuolen ympärille rakentunutta sosiaalista rakennelmaa, toisin sanoen sosiaalista sukupuolta. Biologista sukupuolta pidetään luonnollisena kategoriana, joka perustuu biologisiin eroihin. Ihmiset omaksuvat ajan kuluessa sukupuoli-identiteetin, sen, mitä tarkoittaa olla mies- tai naispuolinen. (Gregson et al. 1997, 49-53.) Sosiaalisen sukupuolen käsite merkitsee siis yleisesti naiseuden tai miehisyyden ajallisesti ja alueellisesti erityisiä sosiaalisesti tuotettuja sisältöjä (Sireni 2002, 13).

2.3.1 Gender feministisessä maantieteessä

Feministiseen maantieteeseen kuuluu erilaisia lähestymistapoja ja tutkimusotteita. McDowell (1993a; 1993b; ks. myös Sireni 2002, 49-50) on luokitellut feministisen maantieteen kolmeen tutkimusotteeseen sen mukaan, miten sukupuoliero (gender difference) ja sen syyt on käsitteellistetty. Nämä osin samanaikaisesti harjoitettavat tutkimusalat ovat empiristinen tutkimus, feministinen standpointteoria ja postmoderni feminisismi.

Empiristinen tutkimus oli keskeisimmässä asemassa feministisessä maantieteessä 1980-luvun loppuun saakka. Sille oli ominaista pyrkimys nostaa esiin naisten alisteinen asema ja heihin kohdistuva syrjintä; tavoitteena oli erojen ja eriarvoisuuden poistaminen. Tutkimuksissa kuvattiin ja kartoitettiin muun muassa alueiden välisiä eroja naisten asemassa sekä naisten ja miesten tilankäytön eroja, eriarvoisuutta ja näiden syitä. Keskeisenä tarkastelukohteena oli yksityisen ja julkisen tilan jakautuminen naisille kuuluvaksi katsottuun kotiin ja yksityiseen sfääriin sekä palkattomaan kotityöhön ja miehille kuuluvaan julkiseen tilaan ja palkkatyöhön. Sekä voimakas teollistuminen ja kaupungistuminen että muuttoliikkeet maaseudulta kaupunkeihin ja suuriin kaupunkeihin ovat muovanneet sukupuolten välisiä suhteita. (McDowell 1993a, 163-173; ks. myös Sireni 2002, 49-50.)

Feministinen standpointteoria, joka tunnetaan myös radikaalifeminisminä, korosti sukupuolieroja ja naisten erityisyyttä. Naiset nähtiin erilaisina kuin miehet, ja tätä eroa pidettiin arvokkaana. Naisilla katsottiin olevan erityistä naiskokemusta ja tietoa, jota

miehillä ei ollut. Standpointfeminismin sisältyi ajatus feministisen tietoteorian luomisesta vallitsevan miehisen ja miestä normina pitävän tieteen sijaan. Tutkimuksissa keskityttiin erityisesti naisiin ja tutkimuskohteena olivat esimerkiksi naisten kokemukset ja suhteet paikkoihin tai maisemiin. Vähitellen alettiin myös hyväksyä, että myös naisten välillä on eroavaisuuksia. Sosiaalista sukupuolta pidettiin kuitenkin yhä keskeisenä käsitteenä. Sosiaalisen sukupuolen kyseenalaistamista keskeisenä käsitteenä on pidetty postmodernismin tunnuspiirteenä. Naisten välisten erojen hyväksyntä on ollut yksi feministisen maantieteen kehitysaskelista 1980-luvulla. Naisten välisten erojen tunnistaminen on nostanut esille uusia kysymyksiä – eroja luovat muun muassa rotu, etninen tausta, ikä, seksuaalinen suuntautuminen, alueelliset ja kansalliset identiteetit. (McDowell 1993b, 306-309; ks. myös Sireni 2002, 50.)

Standpointteoriaa ja sen peruskäsitteitä, kuten naiskokemusta, on kritisoitu 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Postmodernismin mukaan ei ole olemassa autenttista naiseutta ja naisten yhteisestä kokemuksesta lähtevää naisten tietoa, eivätkä naiset muodosta yhtenäistä ryhmää ja yhtenäistä alistettujen luokkaa. Sosiaalinen sukupuoli ei enää välttämättä ole se keskeisin ero ihmisten välillä. Tutkimuksessa täytyy tiedostaa positio, josta tietoa tuotetaan, sillä se vaikuttaa tiedon luonteeseen. Postmoderni feminismi asettaa kyseenalaiseksi suuret kertomukset ja selitykset sukupuoli ja patriarkaatti mukaan lukien. (McDowell 1993b, 309-310; ks. myös Sireni 2002, 50.)

Feministisessä maantieteessä voidaan erottaa neljä näkökulmaa sukupuoleen. Ensinnäkin tutkimuksissa on voitu keskittyä tekemään ennen muuta naisten maantiedettä, joka perustuu naisten jokapäiväiseen elämään ja kokemuksiin, joiden puolestaan oletetaan olevan miesten kokemuksiin nähden erilaisia. Feministisen maantieteen nähtiin aikaisessa vaiheessa koskevan vain naisia ja tuolloin 'gender' viittasi vain naisiin. Feministinen maantiede oli naisten maantiedettä. Alkuaikojen empiristinen feministinen maantiede edusti pitkälti tätä kyseistä näkökulmaa sukupuoleen. Naisten tekemistä näkyviksi pidettiin tärkeänä. Jaottelua naisiin ja miehiin ei problematisoitu, vaan näitä kategorioita pidettiin vielä annettuina ja muuttumattomina. (Gregson et al. 1997, 53-80.)

Toinen näkökulma sukupuolen käsitteellistämiseen korostaa tulkitsemista ja selittämistä. Olennainen kysymys on, mistä erot ja eriarvoisuudet naisten ja miesten välillä eri elämänaloilla johtuvat. Naistutkimus ei tästä näkökulmasta ole vain tutkimusta naisista, vaan väistämättä myös miehistä ja siitä, miten kyseiset kategoriat asettuvat suhteessa

toisiinsa. Naisia ja miehiä ei voida pitää itsestään selvinä ja muuttumattomina kategorioina: naiseus ja miehisuus ovat aikaan ja paikkaan sidoksissa olevia sosiaalisia konstruktioita. Sukupuoliroolit (gender roles) ja sukupuolten väliset suhteet (gender relations) ovat olleet keskeisiä käsitteitä eriarvoisuuksien ymmärtämiseen ja selittämiseen pyrkivissä tutkimuksissa. *Sukupuolirooleilla* on tarkoitettu naisille ja miehille ominaisiksi katsottuja tehtäviä ja toimintoja yhteisössä tai perheessä. Feministisessä maantieteessä on suosittu mieluummin käsitettä *gender relations*, mikä viittaa ideologiaan, instituutioihin, rakenteisiin ja käytäntöihin, jotka tuottavat ja ylläpitävät naisten ja miesten välistä materiaalista ja valtaan liittyvää eriarvoisuutta. Siihen kuului sisäänrakennetusti oletus naisten alisteisesta asemasta miehiin nähden. Tästä on yleensä käytetty käsitettä patriarkaatti. (Gregson et al. 1997, 65-70.)

Suomessa ja Pohjoismaissa patriarkaatin sijaan on käytetty usein käsitettä sukupuolijärjestelmä. Sillä tarkoitetaan kulttuurista jäsenystä, joka asettaa miehet ja naiset erilaiseen asemaan suhteessa toisiinsa ja arvottaa miehen aseman naisen asemaa korkeammalle. Käsite viittaa laajasti naiseutta ja miehisyyttä tuottaviin normeihin, arvoihin ja ajatusrakennelmiin. Siihen liittyvät myös muun muassa työhön, talouteen ja perheeseen liittyvät sukupuolisidonnaisuudet. (Sireni 2002, 51.)

Kolmas feministisen maantieteen tutkimusote sukupuolen käsitteellistämiseen kiinnittää huomiota naisten ja miesten erilaiseen asemaan, mutta siinä korostetaan samalla myös naisten kuten miestenkin välillä olevia eroja, ja ettei ole olemassa vain yhtä naiskokemusta tai naisena olemisen tapaa. Eroavaisuuksia naisten välille luovat muun muassa eri elämänvaiheet, rotu, luokka, seksuaalinen suuntautuminen ja asuinpaikka. Sosiaalinen sukupuoli säilyy keskeisenä analyttisenä kategoriana, vaikka se ei välttämättä ole ainoa selittävä tekijä. Vaikka tutkimuksissa usein esitetään varaus sen suhteen, että naisten välillä on eroja, oletetaan naisten kokemukset tavallisesti kuitenkin ainakin jossakin määrin yhteisiksi ja samanlaisiksi. (Gregson et al. 1997, 70-74.)

Neljäs feministisessä maantieteessä käytetty tutkimusote sukupuolen käsitteellistämiseen on omaksunut vaikutteita identiteetin, tiedon ja vallan välisiin vuorovaikutussuhteisiin keskittyneestä feministisestä teoriasta (postcolonial feminist theory). Tämä teoria kyseenalaistaa ja haastaa tieteen tavan tuottaa suuria kertomuksia, ts. tietoa, jota pidetään rationaalisenä, tieteellisenä, objektiivisena ja neutraalina. Tutkimus kritisoi sitä, että vain valkoinen mies pystyi tuottamaan tietoa toisista paikoista ja toisista ihmisistä – naiset tai

siirtomaiden "alkuasukkaat" eivät pystyneet. Postkolonialistinen tutkimus kritisoi erityisesti siirtomaavallan tai muun yhteiskunnallisen hallinnan yhteydessä syntyneitä luokituksia. Tutkimuksissa on analysoitu tapoja, joilla valtakulttuuri tai vallassa oleva ryhmä kuvaa itsestään poikkeavia kulttuureja ja ryhmiä. (Gregson et al. 1997, 74-80.)

Feministimaantieteilijöiden esittämän kritiikin mukaan esimerkiksi maantieteessä tuotetut kuvaukset toisista paikoista ovat siirtomaaisäntien näkökulmasta ja heidän intressiensä pohjalta tehtyjä. Toiseksi kyseinen teoria on vaikuttanut siihen, että feministimaantieteilijät ovat pohtineet uudella tavalla sukupuolen olemusta: onko sukupuoli sittenkään tärkein analyttinen kategoria, vai onko tilanteita ja paikkoja, joissa sukupuolta tärkeämpiä ovat muut sosiaaliset erot. Onko esimerkiksi rotu jossakin tilanteessa merkittävämpi positio kuin sosiaalinen sukupuoli? Jos sukupuoli ymmärretään tärkeimpänä erona, eikö vaarana ole se, että yksilöiden kokemuksia yhtenäistetään ja yksinkertaistetaan liikaa? Joillekin feministimaantieteilijöille sosiaalinen sukupuoli näyttäytyykin moninaisena: ei ole yhtä naiseutta tai yhtä mieheyttä, vaan useita. (Gregson et al. 1997, 74-80.)

2.3.2 Naiset ja maaseutututkimus

Naisia koskeva tutkimus yleistyi maaseutumaantieteessä ja -sociologiassa 1980- ja 1990-luvuilla, jonkin verran myöhemmin kuin maantieteen alalla yleensä. Suomalaisessa maaseutututkimuksessa on tarkasteltu suhteellisen vähän naisiin liittyviä kysymyksiä (Siiskonen 1999, 26-32). Näin on asianlaita varsinkin maaseutumaantieteessä (Sireni 2002, 52-53).

Ensimmäisissä empiristisissä maaseudun naistutkimuksissa tutkimuskohteena olivat useimmiten maataloilla asuvat ja maataloudessa työskentelevät naiset. Tavoitteena oli tehdä emäntien tekemä työ tunnetuksi. Kuvaveissa tutkimuksissa sukupuolella ei yleensä tarkoitettu sosiaalista sukupuolta. Naiset ymmärrettiin luonnolliseksi, biologiseksi kategoriaksi, jonka pohjalta voitiin tehdä empiristä tutkimusta. (Sireni 2002, 53-54.) Empirististä tutkimusta seuranneessa tutkimusotteessa sukupuoliroolien sijaan tutkimus kohdistui sukupuolten välisiin suhteisiin (gender relations). Tähän käsitteeseen sisältyi oletus naisten alisteisesta asemasta miehiin nähden. Esimerkiksi maataloilla vallitsevan perinteisen työnjaon tulkittiin johtuvan maataloudessa vallitsevista patriarkaalista omistussuhteista ja perimysjärjestyksestä käsin. Näissä strukturalistisissa

maaseudun naistutkimuksissa naiset nähtiin sekä patriarkaalisten rakenteiden että esimerkiksi maatalouteen vaikuttavien ulkoisten voimien vankeina. Heidän ei katsottu voivan juuri vaikuttaa näihin rakenteisiin. (Sireni 2002, 56-57.)

Whatmore et al. (1994, 4; ks. Sireni 2002, 57) erottivat kaksi merkittävää käsitteellistä siirtymää maaseutuun kohdistuvassa naistutkimuksessa 1990-luvulla. Ensimmäinen koski sukupuolen käsitteellistämistä muuttavana, aktiivisesti rakennettuna ja tuotettuna sosiaalisena sukupuolena sen sijaan, että se ymmärrettäisiin annettuna, luonnollisena ja itsestään selvänä kategoriana. Toinen siirtymä sisälsi ajatuksen siitä, ettei ole olemassa yhtä naiseutta ja miehisyyttä ja yhtä kokemusta niistä, vaan kokemukset naiseudesta ja miehisyydestä ovat yhteydessä myös esimerkiksi sosiaaliluokkaan ja ihmisten etniseen taustaan. Näihin käsitteellisiin täsmennyksiin yhdistettiin kulttuurisesti orientoituneen maaseutututkimuksen piirissä esitetty idea maaseudusta ja maaseutumaisuudesta sosiaalisena ja kulttuurisena konstruktiona. Näin ollen sekä "maaseutu" että naiseus ymmärrettiin sosiaalisesti ja kulttuurisesti tuotetuiksi.

Kun maaseudulla ei tarkoiteta tiettyä yhdyskuntatyyppiä, tarkasteltavaksi tulee kysymys siitä, miten maaseudulla asuva nainen mieltää maaseudun ja itsensä maaseudun naisena. Myös tästä syystä maaseudun naisia käsittelevissä tutkimuksissa siirryttiin käyttämään identiteetin käsitettä: tutkimuksissa tarkasteltiin naisten identiteettiä "maaseudun naisina". Naisia tai naiseutta käsitellessä tutkimuksissa perusteltiin tutkimuskohdetta muun muassa sillä, että naisten kuten muidenkin maaseutututkimuksessa aiemmin marginaalisiksi jääneiden ryhmien tulkinnat maaseudusta olivat vähemmän tunnettuja: naiset olivat tutkimuksissa maaseudun "toisia", joille ei ollut annettu puheenvuoroa. Naisten tulkintoja maaseudusta ja maaseutumaisesta elämäntavasta voitiin kuitenkin pitää perusteltuina tutkimuskohteina muistakin syistä. Keskeinen perustelu oli esimerkiksi se, että omaksutut käsitykset maaseutumaisesta elämäntavasta voisivat pitää yllä naisten alisteista asemaa miehiin nähden. Tästä syystä tarkasteltiin esimerkiksi sitä, oliko idylliseksi mielletyllä maaseudulla joitakin konkreettisia vaikutuksia naisten elämään. Keskeinen kysymys oli, pitivätkö naiset kotikeskeistä elämää ja vapaaehtoista työtä maaseutumaiseen elämäntapaan kuuluvina piirteinä. (Sireni 2002, 58.)

Little ja Austin (1996, 101-111) tutkivat maaseutuidyllin merkitystä sukupuolten välisten suhteiden ylläpitämisessä maaseudulla. He osoittivat, että naisten identiteetti 'maaseudun naisina' oli läheisessä yhteydessä heidän mielikuviinsa ja käsityksiinsä

maaseutuyhteisöstä. Voitiin esittää perusteluja sille, että naisille hyväksytyt ja heidän käytettävissään olevat mahdollisuudet rakentuivat odotuksiin ja oletuksiin äitiydestä ja kyläyhteisöön kuulumisesta. Maaseutuun liitetyt mielikuvat, myytit ja odotukset tukivat perinteisiä sukupuolten välisiä suhteita priorisoimalla naisten äitiyttä ja keskeisyyttä kyläyhteisössä. Naisten eniten arvostamat puolet maaseudun elämäntavassa olivat samalla myös niitä, jotka tarjosivat heille vähiten valinnanvaraa perinteisten roolien ulkopuolella. Valinnanvaran vähäisyys oli naisten mielestä maaseutumaisen elämäntavan hinta.

Little (1997) korosti maaseudun ja naiseuden – tilan ja sukupuolen – välisten suhteiden vastavuoroisuutta. Maaseutua ei voida nähdä pelkästään esimerkiksi naisten työhön osallistumisen, tai naisten tilassa toimimisen ehdollistajana, vaan myös naisten omat käsitykset itsestään vaikuttivat siihen, miten he toimivat tilassa ja miten he toiminnallaan pitivät yllä esimerkiksi tietynlaista maaseutua tai mahdollisesti muovasivat sitä toisenlaiseksi. Tila ei yksisuuntaisesti muovaa naiseutta tai siihen kuuluviksi katsottuja puolia. Sukupuoli-identiteettien ja tilan väliset suhteet ovat vastavuoroiset. (Sireni 2002, 59.)

2.3.3 Nuorten naisten ja miesten maaseutu

Mäntykorpi (1986) tutki Perhonjokilaakson nuorten käsityksiä aikuistumisesta. Tutkimuksessa tarkastellaan muun muassa tyttöjen ja poikien eroja suhtautumisessa maaseutuun ja mahdollisia selityksiä tyttöjen suuremmalle halulle muuttaa pois maalta. Varsinkin tytöt pitivät korkealle kouluttautumista ja kaupunkiin muuttamista ainoana tavoittelemisen arvoisena ja ainoana ympäristön arvostamana mahdollisuutena. Pojat puolestaan kokivat, että joko maatilain jatkaminen tai korkealle kouluttautuminen olivat ympäristön hyväksymiä vaihtoehtoja, sen sijaan ammattikoulutuksen hankkiminen oli heidän mielestään aliarvostettu vaihtoehto. Tyttöjen ja poikien välisiä eroja selitettiin sillä, että pojilla on samaistumiskohteita omassa ympäristössään, tytöt sen sijaan näkevät maaseudun naisen elämän sellaisena, etteivät halua siihen samaistua. Tilanjatkajien ja koulutushakuisten nuorten lisäksi tutkimuksessa on erotettu kolmas ryhmä, ns. underground-ryhmä. Siihen kuuluvat nuoret, enimmäkseen pojat, ovat maalaiskulttuurin kannattajia, jotka ympäristön painostuksesta huolimatta arvostavat ammattikoulutusta ja "vapautta jäädä maalle".

Mäntykorpi (1988, 28-32) esittää maaseudun nuoria koskevia ajatuksia, jotka ovat syntyneet hänen vuoden 1986 tutkimuksensa pohjalta. Poikien käsitys omasta asemastaan maaseudulla oli parhaimmillaan tyynen hallittu. He olivat keskustelleet maailman muuttumisesta, maaseudun ja kotiseudun tulevaisuudennäkymistä ja seurasivat alueen ajankohtaisia asioita lehdistä. Ammatin ja koulutuksen hankkiminen oli itsestäänselvä asia, joka poikia ei kovasti rasittanut. Riittää, kun hankkii sopivan ammatin, jolla pääsee keskinkertaisiin tuloihin. Enimmäkseen he olivat sitä mieltä, että jos haluaa maaseudulla asua, kotiseudullekin voi sijoittua melkein millä tahansa koulutuksella. Pojat olivat tyytyväisiä elämäntapaansa. He eivät juuri kaivanneet lisää harrastuksia, he istuskelivat iltaisin kaveriporukalla, autoilivat kylillä ja naapurikunnissa ja kävivät silloin tällöin istumassa iltaa taloissa, joissa oli tapana kokoontua. Siellä juteltiin maailman menosta, metsästyksestä, viljelystä ja muusta. Metsällä ja kalassa pojat myös kävivät naapurinisäntien ja kylän miesväen kanssa.

Tytöiltä puuttuivat kontaktit asuinpaikan aikuisiin naisiin. Ehkä vain oman äidin ja ystävän äidin kanssa juteltiin, mutta ei silloinkaan maaseutuun ja sen tulevaisuuteen liittyvästä. Asuinyhteisössä tyttöjä pidettiin "muualle kuuluvina" eikä heiltä odotettu muuta kuin muuttoa muualle. Tytöille ei ollut tarjolla myönteistä kuvaa maaseudun naisista vahvistamaan omaa identiteettiä, minäkäsitystä modernina nuorena maalaisnaisena. Tytöt eivät useinkaan olleet keskustelleet, eivätkä halunneet keskustella, maaseudusta tai tulevaisuuden mahdollisuuksista kotiseudulla tai maaseudulla yleensä. He olivat pitkään asennoituneet muuttamaan pois maalta heti, kun koulu on käyty. He kokivat, että maalta on pakko muuttaa pois, jos aikoo saavuttaa sitä, mitä kotona, koulussa ja asuinympäristössä pidetään menestymisenä. Koulussa menestymisestä tuli tässä tilanteessa pääsylippu maailmalle ja hyvistä todistusnumeroista stressaava elämänsisältö. Kilpailu jatkokoulutuspaikoista tiedettiin kovaksi ja muuta vaihtoehtoa ei ollut kuin kestää. Valmistautuminen muualle muuttoon saattoi olla niin keskittynyttä, että moni kertoi jo lukioaikana karttavansa tärkeiden siteiden syntymistä kotiseutuun ja sen asukkaisiin, että säilyisi koti-ikäväältä myöhemmin. (Mäntykorpi 1988, 29-32.)

Tyttöjen ja poikien tilanteessa oli muutamia tärkeitä eroja, joista voisi etsiä selitystä näin erilaiselle suhtautumiselle. Pojilla oli vahva itsetunto nuorina maalaismiehinä. Maalaisisäntä oli monille ihanne, itsenäisen miehen malli, jota ympäristössä tunnuttiin arvostavan. Siihen pojat kokivat myös mahdollisuuksia päästä. Tässä he tuntuivat

vastaavan ympäristön odotuksia ja saivat elämäntavalleen vahvan sosiaalisen tuen asuinympäristöstä. Pojilla oli luonnollinen arvostettu asema omalla asuinpaikallaan. (Mäntykorpi 1988, 29.)

Tytöillä oli maaseudun suhteen heikompi itsetunto. Hekin pitivät myönteisenä lapsuutta ja nuoruuttakin maaseudulla ja olivat ylpeitä tästä maalaisuudestaan. Kotiseutuun liittyivät kaikki tärkeät kokemukset, mutta he tunsivat olevansa pakotettuja kieltämään tämän tärkeän ja maalaisen itsessään. Pakon he kokivat tulevan ennen muuta ulkopuolelta: jos aikoo onnistua ja täyttää vanhempien, koulun ja ympäristön odotukset on pyrittävä pois maalta. Sekä tyttöjen että poikien haastatteluissa tuli esiin, että tämä käsitys maaseudun naisista on yleinen, sekä yleiskulttuurissa että maaseudulla. Maaseudun naisia pidetään epäitsenäisinä ja arvostukseltaan vähäisinä, ei-tavoittelemisen arvoisena asemana. Ei ole ihme, että tytöt eivät halua kehittää identiteettiään maalaisena naisena. (Mäntykorpi 1988, 29-30.)

Dahlström (1996) on esittänyt naisten miehiä suuremman maaseudulta poismuuton ja viihtymättömyyden johtuvan sukupuolijärjestelmästä johtuvista syistä. Dahlström käsittelee tutkimuksessaan nuorten naisten poismuuttoa maaseutualueilta Pohjois-Norjassa Tromssan alueelta. Dahlström haluaa siirtää huomiota maaseutualueiden nuorten muuttoliikkeen tutkimuksessa. Hän kiinnittää huomiota sosiaalisesti rakentuneeseen tilaan, jonka nuoret (naiset) jättävät. Dahlström kysyy, voisiko yksi syy nuorten naisten poismuuttoon olla siinä, että maaseutualueet ovat ”miesten aluetta” (male periphery). Maaseutualueilla taloudellinen toiminta ja vapaa-ajan toiminnot ovat miesten hallitsevia. Ympäristö sopii paremmin miesten elämäntavalle. Naiset ovat maaseudulla näkymättömämpiä, eikä heidän toimintojaan arvosteta yhtä paljon kuin miesten. Nuoret naiset lähtevät, sillä harvaan asutut alueet tarjoavat heille vähän mielenkiintoista tai palkitsevaa työtä ja harrastuksia. Maaseutumainen elämäntapa näyttää sopivan paremmin pojille. Nuorilla miehillä on taipumusta seurata isiensä esimerkkejä uravalinnassa ja elämässä yleensä, kun taas nuoret naiset tekevät erilaisia valintoja kuin heidän vanhempansa ovat tehneet. Nuoret naiset murtavat vanhoja perinteisiä tapoja ja malleja. Nuorille naisille on vain vähän nykyaikaisia roolimalleja tai esikuvia maaseutualueilla. Tromssan maaseutualueilta nuoria naisia lähtee paljon enemmän opiskelemaan korkeakouluihin kuin nuoria miehiä. Nuoret naiset pyrkivät arvostettuihin ammatteihin ja töihin, joko kaupunkiin tai heidän kotiseuduilleen.

Yleensä huomio maaseudun nuorten muuttoliikkeen tutkimuksessa on ollut kaupunkialueiden vetovoimassa. Nuorten naisten muuttoliikettä maaseudulta kaupunkiin on selitetty kaupunkien vilkkaammalla kulttuurielämällä ja vapaa-ajan viettomahdollisuuksilla. Kaupunkien mahdollisuudet vapaa-ajan viettoon on nähty vetotekijänä muuttoliikkeessä. Sitä on pidetty tekijänä, joka vetää nuoria naisia enemmän puoleensa kuin nuoria miehiä. Dahlström haluaa kiinnittää huomiota niihin poismuuton syihin, joita mahdollisesti on lähtöalueilla. Yleensä muuttoliikkeen syinä painotetaan usein taloudellisia tekijöitä, esimerkiksi työmarkkinatekijöitä. Dahlström painottaa, että myös sosiaaliset tekijät, kuten sosiaalinen sukupuoli, pitää ottaa huomioon tutkittaessa nuorten muuttoa pois maaseutualueilta. (Dahlström 1996, 259-262.)

Maaseudun nuoret naiset olivat tietoisia siitä, että toteuttaakseen haaveensa heidän täytyy muuttaa pois. Monet heistä totesivat olevansa valmistautuneita siihen, ja he odottivat muuttoa kaupunkiin. Toiset naiset näkevät tulevaisuutensa olevan kaupungeissa, kun taas toiset samoista ammateista haaveilevat halusivat asettua kotiseudulleen joskus tulevaisuudessa. Työttömyys kuitenkin arveluttaa ja nuoret haluaisivat, että työpaikkoja voitaisiin lisätä maaseutualueilla. (Dahlström 1996, 269.)

Monien nuorten naisten muuttamista maaseutualueilta pois kaupunkialueille on toisaalta pidetty ongelmana, sillä väestörakenne maaseutualueilla voi muuttua jopa huomattavasti. Väestö ikääntyy nuorten muuttaessa pois ja miehiä on suhteellisesti enemmän kuin naisia. Tilanne vaikeuttaa näiden alueiden kykyä ylläpitää väestöään. Muuttavat naiset itse eivät välttämättä näe muuttoa syrjäisiltä alueilta ongelmana. Toisille naisille ongelma olisi pikemminkin kotiseudulleen jääminen. Muutto kaupunkialueille on mahdollisuus ja pikemminkin ratkaisu ongelmaan. (Dahlström 1996, 262.)

Maaseudun nuorilla naisilla ja miehillä näyttää olevan yhä erilaisemmat tulevaisuudentavoitteet. Maaseudun miesten vaikeudet löytää elämäkumppania on herättänyt huomiota jo pitkään. Useimmissa maaseutukunnissa Skandinavian maissa on enemmän perheen perustamisiässä olevia miehiä kuin naisia. Dahlström tuo ongelmaan nyt uusia elementtejä. Kulttuurit eivät kohtaa modernien naisten ja enemmän perinteeseen pitäytyvien miesten välillä. Tämän johdosta sekä naisten että miesten on vaikeampi löytää sopivaa kumppania maaseudulla. Dahlström kysyykin, pitäisikö miesten muuttua, vai maaseutua muuttaa, jotta naistenkin olisi siellä parempi asua. (Dahlström 1996, 270.)

Mahdollisuudet uralla etenemiseen ovat etusijalla nuorten tehdessä päätöksiä tulevasta asuinpaikastaan. Asuinpaikan valintaan vaikuttavat myös kohtuuhintaisen asunnon saaminen, jatko- ja täydennyskoulutusmahdollisuudet sekä tyttö- tai poikaystävä. Osa nuorista haluaa lähteä jonnekin suurempaan paikkaan, mutta moni kokee olevansa pakkotilanteessa, koska työn tai koulutuksen vuoksi on muutettava. (Paunikallio 1997.) Maaseudun nuorisosta suurin osa on melko tyytyväisiä omaan kotipaikkaansa (Paunikallio emt., 114).

Maalta muuttaa edelleen kaupunkeihin enemmän tyttöjä kuin poikia, mutta myös pojista suuri osa jättää maaseudun aikuistumisen yhteydessä. Vaikka koulutuksen ja työn saaminen on selvästi suurin yksittäinen syy nuorten lähtöön maaseudulta, se ei riitä selittämään kokonaistilannetta. Osa nuorista muuttaa kaupunkiin, vaikka heillä olisikin töitä kotipaikkakunnallaan. Toiset taas muuttavat kaupunkiin, vaikka sielläkään ei ole heille työtä tarjolla. (Paunikallio 1997, 10.)

Maaseudun haittapuolet häiritsevät tyttöjä enemmän kuin poikia. Kaikkein suurin ero on kulttuuripalveluiden vähäisyyden suhteen, tyttöjä se haittaa poikia selvästi enemmän. Myös se, että kaikki tuntevat toisensa ja tietävät toistensa tekemiset, maaseudun kaupunkeja huonommat itsensä kehittämis- ja koulutusmahdollisuudet, harvat harrastusmahdollisuudet ja niiden yksipuolisuus, vähäiset palvelut ja suppeat valikoimat, pitkät välimatkat ja hankalat kulkuyhteydet haittaavat enemmän tyttöjä kuin poikia. Muiden haittapuolien osalta erot ovat vähäisiä. Toisaalta tytöt myös arvostavat maaseutuasumisen etuja enemmän kuin pojat. Pojille on jonkin verran tärkeämpää vapaa luonto ja sen mahdollistamat toiminnot, kuten metsästys ja kalastus. (Paunikallio 1997, 42-44.)

Juuri nuoret ovat tärkeä ryhmä maaseudun tulevaisuuden kannalta. Nuoret eivät näe itsellään olevan mahdollisuutta vaikuttaa oman paikkakuntansa asioihin. Kuitenkin moni nuori haluaisi olla mukana kotipaikkakuntansa kehittämisessä. Erityisen nurinkurisena nuoret näkevät sen, ettei heidän mielipidettään kysytä edes heitä itseään koskevissa asioissa, kuten harrastustoimintaan tai nuorten kokoontumispaikkoihin liittyvissä päätöksissä. (Paunikallio 1997.) Nuorissa vaikuttajissa onkin Paunikallion (2000) mukaan maaseudun käyttämätön voimavara. Kun nuoret ovat lähteneet mukaan jonkin vaikuttajaryhmän, esimerkiksi nuorisovaltuuston toimintaan, tärkeimpänä motiivina on ollut halu vaikuttaa. Osallistuminen tällaiseen toimintaan vaikuttaa positiivisesti nuorten

käsityksiin omasta kotipaikkakunnastaan. Monessa kunnassa nuoret ovat saaneet aikaan hyötyä ja iloa nuorille sekä muille kunnan asukkaille.

Nuoret arvostavat maaseutua ja omaa kotiseutuaan, mutta se ei tarkoita, että he olisivat tyytyväisiä kaikkiin asioihin tai valmiita tyytymään niihin. Nuoret ovat tyytyväisempiä maaseutuun sinänsä kuin siihen, miten asiat on hoidettu omalla kotipaikkakunnalla. Nuoret kaipaavat laajempaa yhteistyötä, ja tässä yhteistyössä nuoret haluaisivat olla mukana. Nuorilla olisi sanansa sanottavana myös moniin muihin kuin niin sanottuihin nuorten asioihin. (Paunikallio 2000, 12-13.)

2.3.4 Jäädä vai lähteä?

Soininen (1998, 8) on luonut haastattelemistaan Itä-Suomen syrjäkylissä asuvista nuorista kolme eri tyyppiä suhteessa elämiseen ja tulevaisuuteen maaseudulla. ”Juurevat maalaiset” ovat päättäneet jäädä asumaan maaseutukyliin. Heidän elämäntilanteensa on jo vakiintunut. ”Maailmalle orientoituneiden” selvimpänä toimintastrategiana on maaltamuutto. Heidän toimintansa suuntautuu kotikylien ulkopuolelle jo varhaisessa vaiheessa. He ovat tutkimuksen nuorimpia ja heikoimmin sitoutuneita kyläyhteisöönsä. ”Seisahtaneet” ovat nuoria, jotka ovat työttöminä ja joiden elämää leimaa odottelu. Tässä käsillä olevassa tutkimuksessa haastatellut ovat olleet maaseudulla vielä asuessaan pitkälti ”maailmalle orientoituneisiin” kuuluneita, jotka nyt kotiseudun ulkopuolella asuttuaan tarkastelevat elämäänsä taaksekkin päin kotiseudun suhteen.

Vapaa-ajan merkitys on kasvanut koko yhteiskunnassa, niin myös maaseudun nuorten keskuudessa. Myös maaseudulla pyritään siihen, että työ- ja vapaa-aika ovat erillään. Maaseudun nuorten vapaa-ajan harrastukset ovat lähentyneet kaupunkinuorten harrastuksia. Maalaiskulttuurin ja yleiskulttuurin arvot lähentyvät toisiaan. Maalaisnuorilta puuttuvat usein myös vertaisryhmät, joihin samaistua. Puuttuvia samaistumiskohteita saatetaan hakea esimerkiksi musiikkikanavilta tai erilaisista ideologioista ja suuntauksista. Ideologiat, aatteet ja muotivirtaukset eivät ole vieraita maaseudunkaan nuorille. (Maaseudun syke nuoren mieleen 2000; Soininen 1998, 26.)

Kylästä poismuuttaminen näyttäytyy ”maailmalle orientoituneille” ainoana vaihtoehtona, joka mahdollistaa mielenkiintoisen ammatin ja laajemman elämänpiirin. ”Maailmalle orientoituneiden” ammattihaaveet poikkeavat radikaalisti perinteisistä maaseudun

ammattilinjoista. Suurin osa haluaa ammatikseen jonkin muun kuin isänsä tai äitinsä ammatin. Kannatusta eivät siis saaneet maanviljelijä, muurari, emäntä tai seppä. (Soininen 1998, 26-27.) Aikaisemmin perhe ja sen pääoma ovat olleet koulutuskäyttäjymisen ja ammattiin hakeutumisen perusta. Nykyisin perheen rinnalle on tullut muitakin sosiaalistajia, muun muassa tiedotusvälineet, jotka näkyvät esimerkiksi nuorten ammatinvalintojen poikkeamisena "normaaleina" pidetyistä ammatinlinjoista. (Tervo 1993, 13, 19.)

Poismuuttaminen voidaankin nähdä pakkona, mikäli yksilö haluaa lisätä elämönhallintaansa koulutuksen ja ammatin kautta. Koulutus on tärkeä elämönhallinnan väline ja tulevaisuuden strategia kaikille "maailmalle orientoituneiden" ryhmän nuorille. Opiskelupaikka on toisaalta myös keino saada perusteet ja ikään kuin oikeutus kotiseudulta poismuutolle. "Maailmalle orientoituneet" toivovat elämältään ja tulevaisuudeltaan elämyksiä, joita esimerkiksi harrastukset ja matkat voivat tarjota. Myös näiden nuorten perinteisistä maaseudun harrastuksista poikkeavat toiveet suuntaavat osaltaan heidän elämänsä kylän ulkopuolelle. "Maailmalle orientoituneiden" mielestä heillä on oman elämänsä langat käsissään: he tuntevat hallitsevansa omaa elämäänsä. Keskeinen elementti omassa elämönhallinnassa on yrittäminen, olipa sitten kyse koulutuksesta tai mistä tahansa muusta heille tärkeästä asiasta. Heitä voitaisiinkin sanoa oman onnensa sepiksi. (Soininen 1998, 28-29.)

Soininen (1998, 43) tarkastelee mahdollisia elämönhallinnan strategioita, joita syrjäisellä maaseudulla asuvilla nuorilla on käytettävissään oman elämänsä rakentamiseksi. Todellisuudessa nuorilla on kaksi vaihtoehtoa: jäädä tai lähteä. Tarkastelun pääkohteena ovat strategiat, joiden avulla nuoret voivat järjestää elämänsä maaseudulla työn kautta. Työ on yksi tärkeimmistä instituutioista yhteiskunnassamme. Työllä on tärkeä rooli itsenäistymisprosessissa, työ turvaa toimeentulon, työn kautta integroidutaan yhteiskuntaan ja rakennetaan omaa elämönhallintaa sekä yhteisöllistä identiteettiä. Ensimmäinen strategioista on sitoutuminen traditionaalisille työmarkkinoille. Toinen on maaseudun uusien elinkeinojen hyödyntäminen. Kolmas strategia on pendelöinti ja neljäs on poislähtö.

Sireni (2000) puolestaan on tarkastellut syrjäiselle maaseudulle kotiseudulle jääneitä nuoria aikuisia naisia ja miehiä, jotka ovat olleet kotoisin pääasiassa maatilalta. Henkilöt työskentelivät maa- ja metsätaloudessa sekä julkisen sektorin palveluammateissa.

Syrjäiseltä maaseudulta kotoisin olevilla maanviljelijäperheiden lapsilla on vaihtoehtoja ja valinnanvaraa koulutuksensa, ammattinsa ja asuinpaikkansa suhteen aiempaa enemmän. Kuitenkin edelleen jatkajaksi kotitilalle jää tavallisesti perinteiseen tapaan joku pojista. Mahdollisuus tähän voidaan toisaalta kokea myös velvollisuudeksi. Velvollisuus koskee useimmin poikia, sillä vanhemmat kohdistavat yleensä odotuksensa tilanpidon jatkamisesta poikiin. Maanviljelijäksi ryhtyminen ei ole kuitenkaan enää viime vuosina ollut pojillekaan yhtä luonteva ratkaisu maatalouden työpaikkojen vähentyessä.

Kotipaikkakunta syrjäisellä maaseudulla näyttäytyy eri tavalla maanviljelijäperheiden tyttärille ja pojille muun muassa vallitsevan sukupuolijärjestelmän vuoksi. Koska tytöiltä ei tavallisesti odoteta maanviljelijän roolia, heidän mahdollisuutensa ovat koulutuksessa ja oman ammatin ja työpaikan hankkimisessa. Ilman työpaikkaa kotipaikkakunnalle jääminen tai palaaminen opintojen jälkeen ei sen sijaan ole tytöille todellinen vaihtoehto, elleivät he sitten löydä itselleen puolisoa kotipaikkakunnaltaan. Erityisesti pitkälle koulutettujen nuorten aikuisten osalta työn korkea arvostus johtaa siihen, että he ovat tarvittaessa valmiita etsimään työpaikkaa muulta kuin kotipaikkakunnaltaan. Syrjäseudulta kotoisin olevat nuoret aikuiset arvostivat maaseutumaisista elinympäristöään. Maaseudun ja kotipaikkakunnan lumo eivät kuitenkaan riittä pitämään etenkin koulutettuja, perheettömiä nuoria aikuisia kotiseudullaan, jos työtä ei ole. Tutkimus osoittaa, että päätöstä asuinpaikasta ei tehdä pelkästään mielikuvien tai kotiseutuun liitettyjen tunteiden perusteella. (Sireni 2000, 52-53.)

Alueellisten erojen sukupuolten välisissä suhteissa voi odottaa vaikuttavan muuttoliikkeeseen nuorten naisten ja miesten kohdalla. Muuttoliike pohjoisilta perifeerisiltä alueilta on esimerkki tästä. Kuten aiemmin jo mainittiin, yleisen tendenssin mukaan länsimaissa nuoret, enimmäkseen nuoret naiset, muuttavat syrjäisiltä alueilta. Osaksi selitys tähän voi löytyä sukupuolten välisten suhteiden alueellisista eroista. Monista nuorista naisista perifeeristä ja maalaista elämäntapaa hallitsevat miehiset työmarkkinat ja vapaa-ajan harrastukset. Muuttoa pois tällaisilta alueilta voi ehkä osittain selittää halulla elää tasa-arvoisemmalla alueella. Tästä näkökulmasta katsottuna muuttoliikkeestä tulee strategia erilaisen elämänkulun saavuttamiseksi. Tämän strategian todennäköisyys vähenee, mitä vanhempi nainen on. Perhe ja työ vielä vähentävät muuton todennäköisyyttä. (Nilsson 2001, 10-11.)

Muutto voi olla siis osa strategiaa elämäntavan muuttamiseksi. Sen lisäksi, että muuttamisessa on eroja miesten ja naisten välillä, myös muuton seuraukset voivat olla erilaisia sosiaalisen sukupuolen mukaan. Ura- ja tulokehitys muuttavien parien osapuolten kesken on usein erilaista ja yleensä miehet hyötyvät muuttamisesta. (Nilsson 2001, 12.) Ruotsin kolmelle suurimmalle kaupunkialueelle, Tukholmaan, Göteborgiin ja Malmöön, muuttaa enemmän naisia kuin miehiä. Naiset ovat myös miehiä todennäköisempiä muuttajia. Selkeimmät erot naisten ja miesten välillä taustamuuttajissa syntyivät yksittäisen kotitalouden piirteistä, siitä onko kumppani tai lapsia. Kumppani ja lapset vähensivät merkittävästi naisten todennäköisyyttä muuttaa, mutta niiden vaikutus ei ollut ilmeinen miesten kohdalla. Muutto kaupunkialueille ei ollut pysyvä tapahtuma, sillä kolmannes muutti kaupunkialueelta pois tarkasteluajanjaksolla 1985–1995. Suurin osa (61 %) henkilöistä muutti takaisin samalle työssäkäyntialueelle, josta he olivat lähtöisin. Paluumuuttajien osuus oli samanlainen sekä naisilla että miehillä. (Nilsson emt., 18-19.)

Jones (1992) on tutkinut niitä sopeutumisen ja paon strategioita, joita nuoret – joko tietoisesti tai tiedostamattaan – käyttävät Skotlannin maaseutualueilla. Nuoret voivat joko jäädä kotiseudulle ja yrittää sopeutua vallitseviin maaseutuolosuhteisiin (adaptation) tai lähteä ja paeta (escape). Maaseutualueilla asuvat nuoret saattavat olla pakotettuja jättämään kotinsa ja kotipaikkakuntansa koulutuksen, työn ja asumisen takia. Kotipaikkakunta köyhtyy monella tavoin heidän lähtönsä myötä. Heillä ei saata olla vaihtoehtoja ja heidän saattaa olla pakko lähteä kotoa aikaisemmin kuin he muutoin toivoisivat ja aikaisemmin kuin kaupunkilaisnuorten. Vaihtoehtoisesti he saattavat löytää keinoja maaseutu-ympäristöönsä sopeutumiseksi, esimerkiksi muokkaamalla tulevaisuuden toiveitaan uuteen uskoon, sijoittamalla rajallisille paikallisille työmarkkinoille tai erityisesti naisten kohdalla, mennä naimisiin ja perustaa perhe paikkakunnalle.

Maaseudulla voi olla vähän tarjottavana maaseudulla asuvalle nuorelle. Maaseudulla asuvat nuoret kokevat nuoruutensa eri tavalla kuin kaupungeissa asuvat nuoret. Heidän kokemukseensa aikuistumisesta voivat vaikuttaa puutteet paikallisissa vapaa-ajanviettomahdollisuuksissa, koulutuksessa, työllisyydessä, paikallisen vertaisryhmän puuttuminen ja vaikeudet kulkea keskustoihin, joissa harrastukset ja vertaisryhmät ovat.

Maaseudun puutteet, paikallisten mahdollisuuksien puutteet on yksi suurimmista maaseudun nuorten elämään vaikuttavista rakenteellisista tekijöistä. (Jones 1992, 34.)

Maaseudun nuoret muuttavat pois kotoa aikaisemmin kuin muut nuoret Skotlannissa. Maalla asuvat nuoret olivat 19-ikävuoteensa mennessä yli kaksi kertaa todennäköisemmin muuttaneet pois kotoa kuin suurimmissa kaupungeissa asuvat nuoret. Syrjäisellä maaseudulla asuvista nuorista 54 % oli muuttanut pois kotoa 19-ikävuoteensa mennessä. Kaupungeissa asuvista nuorista vain 25 % oli muuttanut pois kotoa samaan ikään mennessä. Kotoa muuttosyyt olivat melko erilaisia maaseudun nuorilla. Suuremmissa kaupungeissa ongelmat perheen kanssa oli maaseutua yleisempi syy muuttaa pois. Työpaikkojen puute alueella oli syynä poismuuttoon 16 %:lla ja opiskelujen jatkaminen oli syynä 55 %:lla maaseudun nuorista. Suurimmissa kaupungeissa opiskelun jatkamisen vuoksi muuttaneita oli huomattavasti vähemmän, 42 %. Kotoa lähtö maaseutualueilla näyttääkin siksi kytkeytyvän pääasiassa kotiseudun mahdollisuuksien puutteeseen, erityisesti sen osalta mitä tulee koulutukseen ja työhön. Tämä mahdollisuuksien puuttuminen alueella johtaa ihmisten muuttamiseen kotoa pois aikaisemmin kuin kaupungeissa, joissa on olemassa enemmän paikallisia mahdollisuuksia. Esimerkiksi kukaan suurimmissa kaupungeissa asuvista ei sanonut, että he olisivat muuttanut pois kotoa siksi, että alueella ei ollut töitä. (Jones 1992, 36-37.)

Mahdollisuuksien puute on vahvassa yhteydessä maaseudulta poismuuttoon. Yleisesti ottaen poismuutto näyttää johtuvan enemmän pakosta kuin valinnasta, heijastaen puutteita paikallisissa mahdollisuuksissa muun muassa koulutuksen, työpaikkojen ja asumisen suhteen. Kun kaupungissa asuvien nuorten on mahdollista mennä töihin tai kouluun ilman, että heidän täytyy välttämättä muuttaa pois paikkakunnalta – vaikka he muuttaisivatkin pois kotoa – maaseudun nuorilla ei ole tällaisia vaihtoehtoja. Kaupungissa kotoa muuttaminen voi olla valinta, kun taas maaseudulla kotoa ja paikkakunnalta muutto voi olla nuorelle pakko. Toiset voivat kuitenkin löytää erilaisen ratkaisun. Avioliitto näyttää olevan muuttoliikkeen vaihtoehto joillekin naisille. He, jotka lähtevät kotoa mennäkseen naimisiin, (pääasiassa naiset) pysyvät pitkälti kotiseuduillaan. He, jotka muuttavat kotoa aloittaakseen opinnot tai työn, muuttavat enemmän kuin kotiseudulle perheen perustajat. Syrjäisen maaseudun nuoret naiset asuivat kumppanin kanssa tai olivat naimisissa 19-vuotiaana todennäköisemmin kuin naiset suuremmissa kaupungeissa. (Jones 1992, 38, 42.)

Nuoret muuttavat kaupunkiin, koska siellä on enemmän työtilaisuuksia, ei niinkään siksi, että työpaikat olisivat parempia tai että he haluaisivat lähteä kotoa. Kotoa lähdettiin, jotta he voisivat jatkaa opintojaan kaupungeissa, joissa opiskelumahdollisuudet ovat. Jos he jäisivät maaseudulle lähelle perheitään, he jäisivät mitä todennäköisemmin työttömiksi ja todennäköisesti perustaisivat perheen aikaisemmin. Mekanismit, jotka saavat toiset ihmiset muuttamaan kaupunkiin ja toiset jäämään maaseudulle, ovat monimutkaisia. Voi olla pakostrategioita, kuten armeijaan liittyminen tai opintojen jatkaminen. On myös vastaavasti maaseudulle jäämisstrategioita, tyypillisemmin naisilla tällainen voi olla esimerkiksi avioliitto, tai miehillä ja naisilla oman tavoitetason alentaminen ja sen työn ottaminen vastaan, mitä paikallisilla työmarkkinoilla on. Sukupuolten välillä näyttää olevan merkittäviä eroja käytettävien – joko tiedostettujen tai tiedostamattomien – strategioiden välillä. (Jones 1992, 42-43.)

3 AINEISTOT JA MENETELMÄT

3.1 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston hankinta

Tutkimuksen kohderyhmänä on 25–29-vuotiaat maaseudulta kotoisin olevat kaupunkiin, tässä tutkimuksessa Kuopioon, 1.1.–30.6.2000 välisenä aikana muuttaneet naiset (= siirrytty kirjoille tuona aikana). Muuttajien henkilötiedot on hankittu väestötietojärjestelmästä syyskuussa 2000. Väestötietojärjestelmästä tehtiin henkilökysely, jossa poimittiin henkilöitä tietyillä poimintaehdoilla. Poimintaehdoja olivat sukupuoli, syntymäaika 19.9.1970–19.9.1975, vakituinen osoite Kuopiossa sekä kuntaan (Kuopioon) muuttopäivä 1.1.2000–30.6.2000. Poiminnassa ehdot täyttäneitä henkilöitä löytyi **yhteensä 131**. Henkilöistä on saatu nimi- ja osoitetiedot kyselyn postittamista varten. Lisäksi on saatu tiedot henkilöiden edellisestä kotikunnasta sekä edelliseen kotikuntaan muuttopäivästä. Henkilöille lähetettiin kysely, jonka perusteella myöhemmin osa valittiin haastateltaviksi.

Maaseudulta muuttamisen kohteeksi on haluttu valita jokin kasvukeskus, jossa muuttoliike on vähintään kohtalaista. Helsinkiin on muutettu paljon, mutta tässä tutkimuksessa kohteeksi on haluttu valita kasvava seutu muualta Suomesta. Kohteeksi on valittu Kuopio, sillä se edustaa ns. Väli-Suomen kasvukeskusta (taulukko 1). Kuopio on yliopistokaupunki, jossa on panostettu uusiin koulutettuja ihmisiä houkutteleviin kasvualoihin, ja jossa on vireä kulttuuritarjonta ja hyvä palvelutaso. Nämä ovat kaikki tekijöitä, jotka vetävät nuoria aikuisia puoleensa. Siksi Kuopio ja Kuopioon muuttaneet ihmiset sopivat tähän tutkimukseen tutkimuskohteeksi.

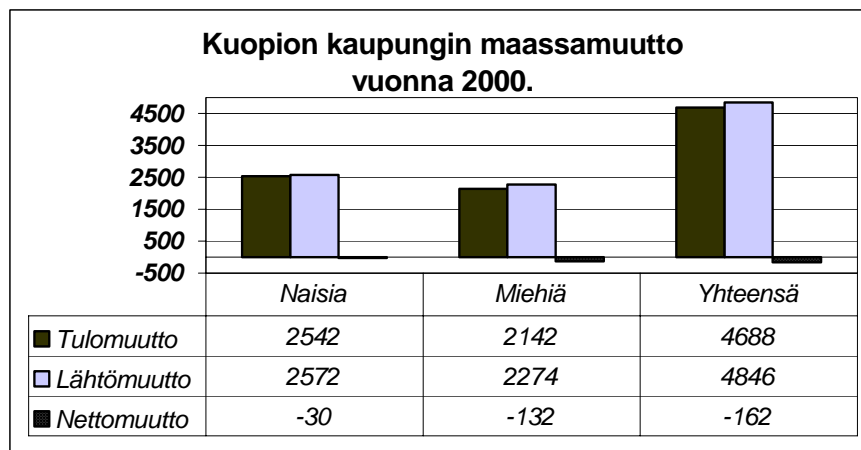
Taulukko 1. Tilastotietoja Kuopiosta vuonna 2000 (Kuopion kaupungin vuositilasto 2000).

Kuopio	Tilastotietoja
Väkiluku 1.1.2000	86 575
Väkiluku 1.1.2001	86 651
Pinta-ala km ²	1179,4
Työttömyysaste %	15,4
" koko maa %	12,6

Muuttoliike vilkastui koko maassa 1990-luvun loppupuolella seuraten taloudellisia suhdanteita. Sekä tulo- että lähtömuutto ovat vilkastuneet vuosittain myös Kuopiossa. Vuosina 1996–2000 Kuopion tulo- ja lähtömuutto olivat molemmat keskimäärin 4 500

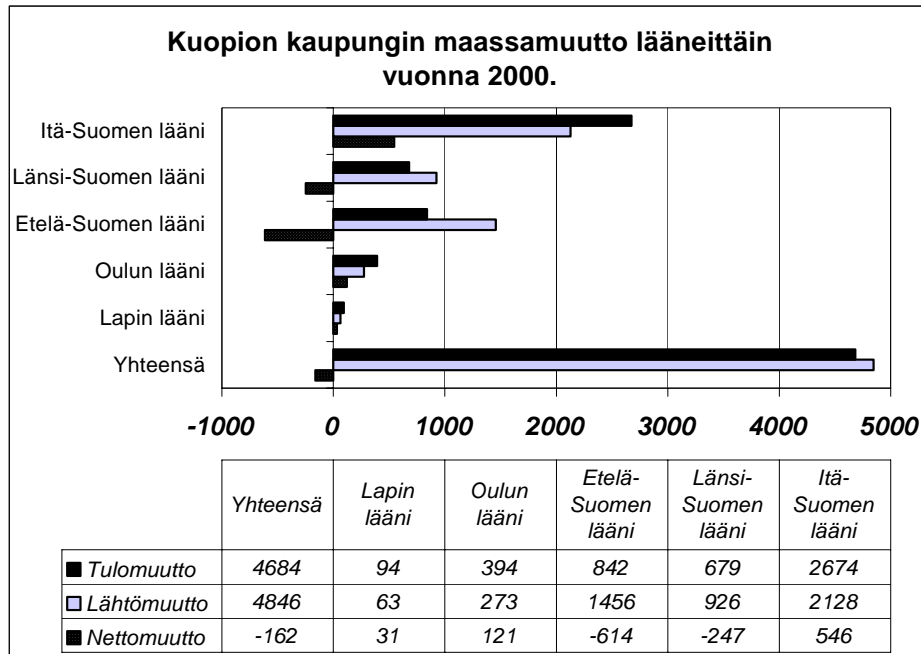
henkilöä vuosittain (taulukko 2). Kuopion muuttoliike kääntyi vuonna 1998 poikkeuksellisesti negatiiviseksi. Vuonna 2000 maassamuutosta tuli Kuopiolle muuttotappiota 162 henkilöä. Ennen vuotta 1998 Kuopion nettomuutto on ollut viimeksi negatiivinen vuonna 1989. (Kuopion muuttoliike 2001, 5-6.) Kuten taulukosta havaitaan, vuonna 2000 naisia muutti jonkin verran enemmän kuin miehiä.

Taulukko 2. Kuopion kaupungin maassamuutto vuonna 2000 (Kuopion kaupunki, kuntatietojärjestelmä).

Kuopioon muuttaneista yli puolet on tullut Itä-Suomen läänistä; vuonna 2000 kaikista tulomuuttajista 57 % saapui saman läänin alueelta (taulukko 3). Seuraavaksi eniten Kuopioon muutettiin Etelä-Suomen (18 %) ja Länsi-Suomen lääneistä (14 %). Valtaosa lähtömuuttajista (44 %) muutti Itä-Suomen läänin alueella. Seuraavaksi eniten muutettiin Etelä-Suomen (30 %) ja Länsi-Suomen lääneihin (19 %). Nettomuuttoa tarkasteltaessa Kuopio on saanut vuosina 1996–2000 eniten muuttovoittoa Itä-Suomen läänistä. Muuttovoittoa Kuopio on saanut lisäksi Oulun ja Lapin lääneistä. Muuttotappiota on tullut Etelä- ja Länsi-Suomen lääneille. Itä-Suomen alueelta Kuopioon muutetaan eniten Pohjois-Savosta. Vuonna 2000 kaikista tulomuuttajista noin 41 % muutti Pohjois-Savosta. Lähtömuutosta puolestaan noin 33 % suuntautui Pohjois-Savon alueelle. (Kuopion muuttoliike 2001, 6-7.)

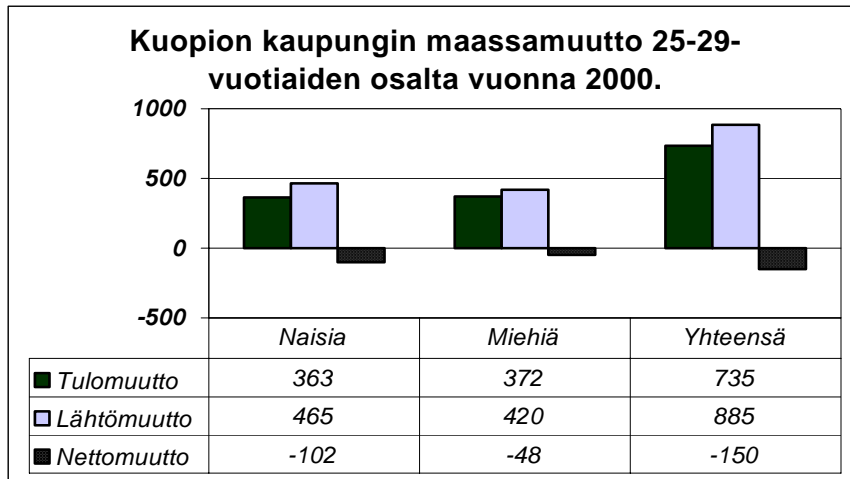
Taulukko 3. Kuopion kaupungin maassamuutto lääneittäin vuonna 2000 (Kuopion kaupunki, kuntatietojärjestelmä).

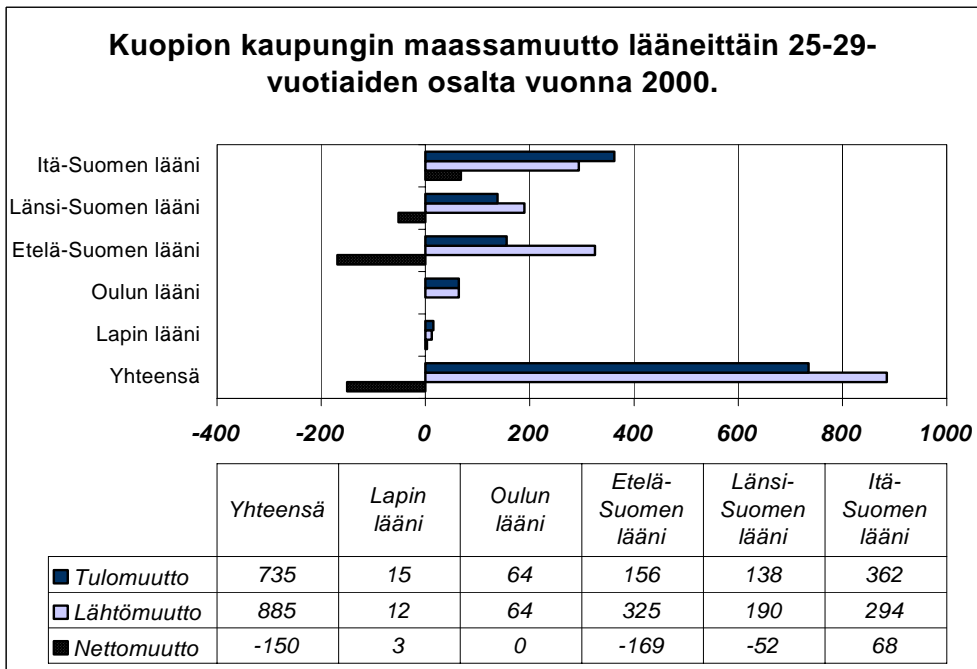
Ikäryhmittäin tarkasteltuna Kuopio saa suurimman osan muuttovoitostaan 15–24-vuotiaista nuorista. Muuttovilkkein ikäryhmä on 20–24-vuotiaat. Sekä tulo- että lähtömuutto oli vilkkainta tässä ikäryhmässä vuonna 2000. Toiseksi vilkkainta tulo- ja lähtömuutto oli tämän tutkimuksen kannalta keskeisessä 25–29-vuotiaiden ikäryhmässä (taulukko 4). Kun 15–24-vuotiaista Kuopio on saanut muuttovoittoa, 25–29-vuotiaista on tullut sen sijaan muuttotappiota vuosina 1996–2000 keskimäärin 170 henkilöä vuosittain. (Kuopion muuttoliike 2001, 10.) Vuonna 2000 muuttotappiota tässä ryhmässä on tullut 150 henkilöä, naisista enemmän kuin miehistä.

Lääneittäin tarkasteltuna 25–29-vuotiaiden maassamuutto muistuttaa kaikkien ikäryhmien vastaavaa muuttoa (taulukko 5). Selkein ero liittyy lähtömuuttoon: nuorilla 25–29-vuotiailla korostuu Etelä-Suomen läänin osuus lähtömuutossa verrattuna kaikkiin ikäryhmiin. Etelä-Suomen lääniin on muutettu tässä ikäryhmissä enemmän kuin Itä-Suomen lääniin. Ikäryhmän muuttotappio muodostuu lähtömuutosta Etelä- ja Länsi-Suomen lääneihin.

Taulukko 4. Kuopion kaupungin maassamuutto 25–29-vuotiaiden osalta vuonna 2000 (Kuopion kaupunki, kuntatietojärjestelmä).

Taulukko 5. Kuopion kaupungin maassamuutto lääneittäin 25–29-vuotiaiden osalta vuonna 2000 (Kuopion kaupunki, kuntatietojärjestelmä).

Kuopio saa muuttovoittoa nuorista ja opiskelijoista, keskiasteen tutkinnon suorittaneista, tutkintoa suorittamattomista sekä hieman myös eläkeläisistä ja työttömistä. Kuopiosta muuttaa korkeasti koulutettuja työpaikan perässä muualle; tämän muuttoliikkeen arvioidaan suuntautuvan Kuopiota vielä suurempiin kasvukeskuksiin. Ikäjakaumaltaan

suurimmat poismuuttajaryhmät ovat 25–34-vuotiaat sekä 0–9-vuotiaat lapset. Kuopion muuttoliikkeessäkin näkyy muuttovirtojen suuntautuminen pääasiassa pohjoisesta etelään ja idästä länteen. (Kuopion muuttoliike 2001, 17.) Taulukkoon 6 on koottu suurimmat toimialat Kuopiossa työpaikkojen mukaan. Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut oli Kuopion suurin toimiala vuoden 2001 alussa.

Taulukko 6. Suurimmat toimialat Kuopiossa työpaikkojen mukaan 1.1.2001, koko- ja osapäiväiset työpaikat yhteensä (Kuopion kaupungin vuositilasto 2000, 23).

Kuopio: toimiala	Työpaikkoja
Terveystenhoito ja sosiaalipalvelut	7692
Teollisuus	5170
Kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut sekä liike-elämän palvelut	5164
Tukku- ja vähittäiskauppa, sekä moottoriajoneuvojen ja kotitalousesineiden korjaus	4782
Koulutus	3722
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	2946
Rakentaminen	2346
Muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut	1820
Julkinen hallinto ja maanpuolustus	1741
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1576

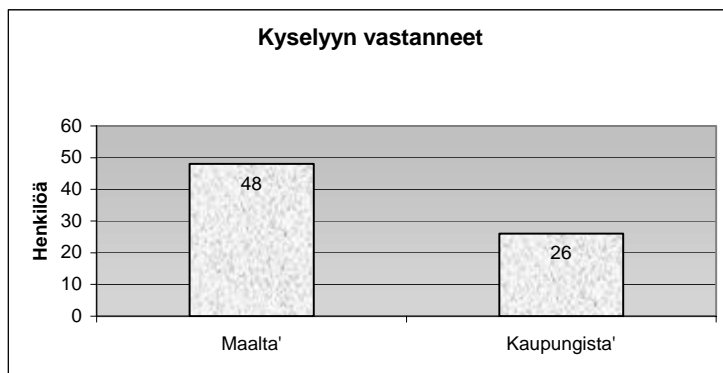
3.2 Kysely ja siihen vastanneet

Kohderyhmän henkilöille on lähetetty vuoden 2000 lokakuussa kysely (ks. liitteet 1 ja 2), jonka perusteella haastateltavien valinta on tehty. Kyselyn perusteella on pystytty muun muassa löytämään vastanneiden joukosta tutkimuksen kannalta olennainen ryhmä, eli maaseudulta kotoisin olevat. Kyselystä saatiin samalla myös muita perus- ja ennakkotietoja. Henkilötietojen poiminnassa löytyneistä 131:stä henkilöstä on vähennetty kolme henkilöä, joille kyselylomaketta ei lähetetty. Kahdella heistä ei ollut edellistä kotikuntaa Suomessa, sekä yhden postitoimipaikka ei ollut Kuopiossa. Kyselylomakkeita **lähetettiin yhteensä 128 kpl.** Kuoriin oli lisätty tarvittavat merkinnät, jotta vastaajiin olisi mahdollista ottaa yhteyttä myöhemmin haastattelua varten. **Vastauksia saapui yhteensä 74 kpl,** eli noin 58 % kyselyn saaneista vastasi. Vastausprosenttia voi pitää varsin hyvänä. Lisäksi kolmea henkilöä ei oltu tavoitettu ja heidän lomakkeensa palautui.

Maaseudulta kotoisin olevien henkilöiden valinta on tehty kyselyyn vastanneiden oman määrittelyn perusteella kyselylomakkeessa. Kyselylomakkeessa vastaajien piti määrittellä, minkä tyyppiseltä seudulta he katsovat olevansa kotoisin (kysymys 11). 'Maaseudulta'

kotoisin olevat ovat kyselyssä vastanneet olevansa maaseudulta tai haja-asutusalueelta, kuntakeskuksesta tai muusta taajamasta. 'Kaupungista' kotoisin olevat ovat vastanneet olevansa kaupunkialueelta; heitä ei valittu haastateltaviksi. Vastanneet on lisäksi luokiteltu puhelinnumeron lisäämisen mukaan. Valtaosa kaikista vastanneista (88 %) on lisännyt lomakkeeseen puhelinnumeronsa mahdollista jatkoyhteydenottoa varten.

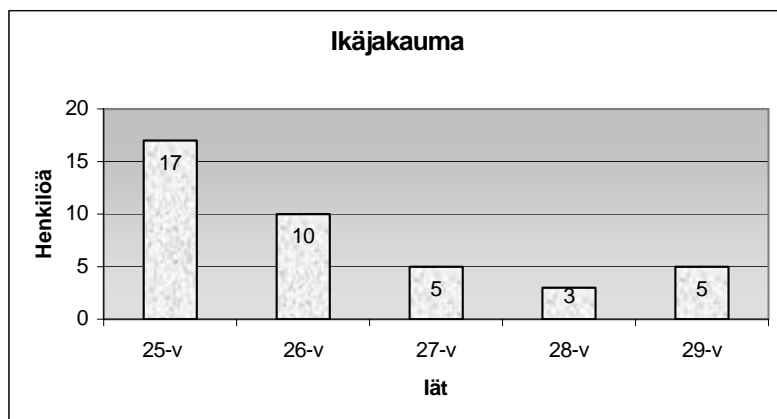
'Maaseudulta' kotoisin olevia, jotka ovat lisänneet puhelinnumeronsa, on yhteensä 40 henkilöä. Näistä yksi oli jo muuttanut Kuopiosta muualle, joten haastateltavia päästiin valikoimaan 39 henkilön joukosta. Työssä käytettävän maalaisuusmäärittelyn mukaan tässä kyselyssä vastanneissa 'maalta' kotoisin olevia on enemmän kuin 'kaupungista' kotoisin olevia. Maalta on yhteensä 48 henkilöä, ja kaupungista 26 henkilöä (kuvio 1).

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneet 'maalaiset' ja 'kaupunkilaiset'.

Kyselyn perusteella muodostui vastaajaryhmä, josta haastateltavat on valittu. Kysymykseen tulivat siis maaseudulta kotoisin olevat vastaajat, jotka asuvat Kuopiossa, ja jotka ovat antaneet yhteystietonsa mahdollista jatkoyhteydenottoa varten; heitä oli yhteensä 39 henkilöä.

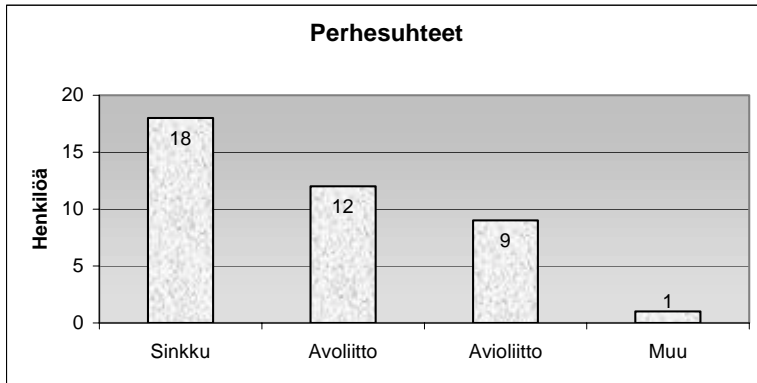
Kuten kuviosta 2 havaitaan, valtaosa eli 17 henkilöä tähän kohderyhmään kuuluvista, on nuorimpia eli 25-vuotiaita (43 %). Iät on laskettu poimintahetken 19.9.2000 mukaan. Toiseksi eniten on 26-vuotiaita, 10 henkilöä (25 %). Vain viisi henkilöä on 27-vuotiaita (13 %), 28-vuotiaita on kolme henkilöä (8 %) ja 29-vuotiaita on viisi henkilöä (12 %).

Kuvio 2. Kyselyyn vastanneiden maalta kotoisin olevien ikäjakauma.

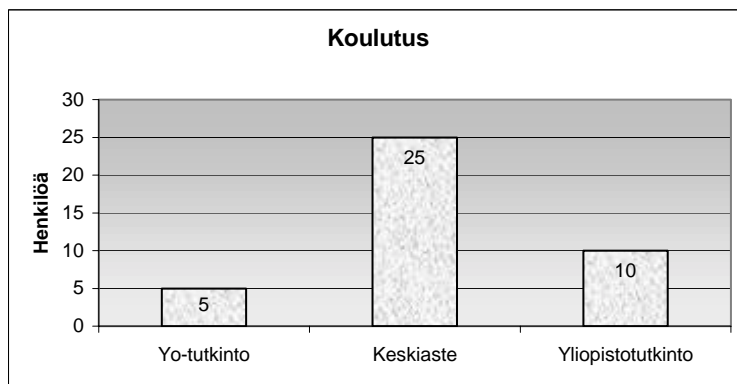
Tämän perusteella nuorimmat, 25- ja 26-vuotiaat, näyttäisivät muuttavan eniten. Joukossa on opintonsa jossakin muualla päätökseen saaneita ja Kuopioon työpaikan perässä muuttaneita. Sen sijaan 27–29-vuotiaita Kuopioon kirjoille tulleita on yllättävän vähän. He ilmeisesti eivät enää muuta niin paljon uusille paikkakunnille kuin nuoremmat; heidän elämänsä lienee jo hieman vakiintuneempaa. Uuden työpaikan perässä saatetaan kyllä muuttaa. Muuttaminen voi vähentyä jo hieman vanhempana, esimerkiksi vakituisemman työn tai perheen perustamisen johdosta.

Perhesuhteiltaan suurin osa tähän kohderyhmään kuuluvista, 18 henkilöä, ilmoitti olevansa oman käsityksensä mukaan sinkkuja, jota nimitystä naimattomista kyselylomakkeessa käytettiin (45 %) (kuvio 3). Avoliitossa olevia on 12 henkilöä (30 %), ja avioliitossa olevia on 9 henkilöä (23 %). Ryhmään muut kuului yksi henkilö (eroproessi meneillään). Maalta kotoisin olevat todennäköisesti muuttavat kaupunkiin yksin, todennäköisesti kaupunkilaisnuoria useammin. Suurin osa kohderyhmässä on lapsettomia, 34 henkilöä (85 %). Kuudella vastaajalla on lapsia, lapsia oli yhdestä kolmeen. Kukaan ei tunnustautunut yksinhuoltajaksi. Lisäksi yksi vastasi kyselyssä, että perheeseen on tulossa lapsi.

Kuvio 3. Kyselyyn vastannut kohderyhmä perhesuhteiltaan.

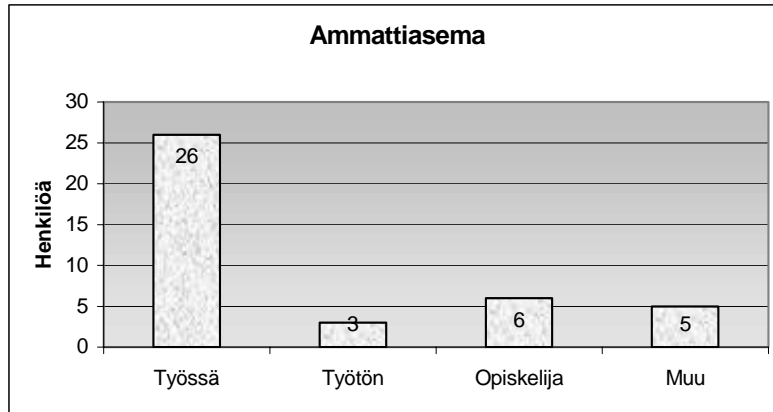
Koulutukseltaan kohderyhmä jakaantuu kolmeen luokkaan (kuvio 4). Suurimmalla osalla, 25:llä henkilöllä, on jokin keskiasteen koulutus (63 %). Yliopistotutkinto on kymmenellä (25 %), ja vielä ainakin toistaiseksi ylioppilastutkinnon varassa olevia oli viisi henkilöä (13 %). Ylioppilastutkinnon osuus selittyy osittain sillä, että ryhmään kuuluvista osalla opinnot on vielä kesken.

Kuvio 4. Kyselyyn vastannut kohderyhmä pohjakoulutukseltaan.

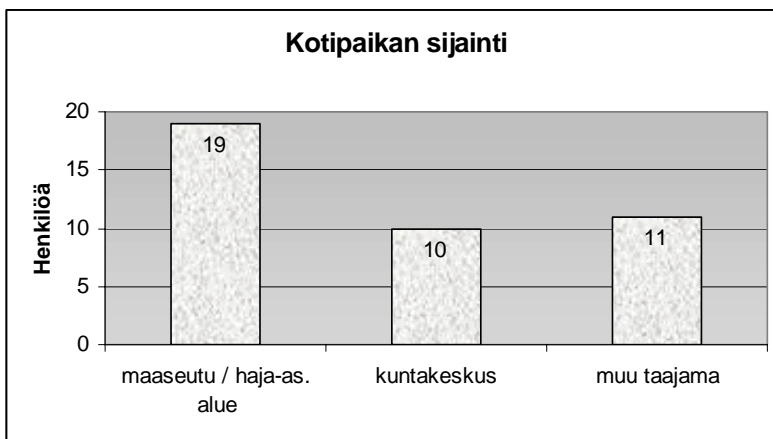
Ammattiaseman suhteen suurin osa kohderyhmän vastaajista, 26 henkilöä, on työssäkäyviä (65 %) (kuvio 5). Työttömiä oli kolme henkilöä (8 %). Opiskelijoita on tässä ryhmässä kuusi henkilöä (15 %), jotka rajataan haastattelun ulkopuolelle, samoin kuten työttömät. Ryhmään muuta kuuluu viisi henkilöä (13 %); kaksi heistä on äitiyslomalla, yksi on kotiäitinä, yksi täydennyskoulutuksessa ja yksi on yrittäjä. Yrittäjä on kyllä voinut valita myös kohdan 'työssä'. Kohderyhmään kuuluvista 25–29-vuotiaista suurin osa on työelämässä. Opinnot on valtaosalla saatu päätökseen, ja vain yksi

opiskelevista opiskelee ensimmäistä tutkintoaan, ja hänkin lääketiedettä, jossa opiskeluajat ovat pitkiä. Koska suurimmalla osalla on keskiasteen koulutus, he ovat ennättäneet työelämäänkin. Osa opiskelee toista tutkintoa ja osa keskiasteen koulutuksen hankkineista jatkaa korkea-asteella.

Kuvio 5. Kyselyyn vastannut kohderyhmä ammatilliselta asemaltaan.

Kuten kuvioista 6 käy ilmi, suurimmalla osalla kohderyhmään kuuluvista, eli 19:llä henkilöllä, lapsuuden ja nuoruuden kotikunta sijaitsee maaseudulla tai haja-asutusalueella (48 %). Muusta taajamasta on kotoisin 11 henkilöä (28 %), ja kuntakeskuksesta 10 henkilöä (25 %).

Kuvio 6. Kohderyhmään kuuluvien kotipaikan sijainti.

Suurin osa kohderyhmään kuuluvista on asunut kotipaikkakunnallaan enimmäkseen paritai omakotitalossa (26 henkilöä eli 65 %). Maatilalta on kotoisin yhdeksän henkilöä (23

%). Rivitalossa ja kerrostalossa on asunut vähiten ihmisiä, rivitalossa vain kolme (8 %) ja kerrostalossa kaksi henkilöä (5 %).

Kohderyhmään kuuluvista suurin osa, 24 henkilöä (60 %), on sitä mieltä, etteivät he voi ajatella palaavansa lapsuutensa ja nuoruutensa kotipaikkakunnalle tulevaisuudessa. Vastaavasti 16 henkilöä (40 %) kohderyhmästä saattoi ajatella palaavansa kotiseudulle. Luvut ovat pienempiä kuin kaupunkilaisten vastaavat.

3.3 Yhteydenotto haastateltaviin

Maaseudulta kotoisin olevia ja yhteystietonsa lisänneitä ja samalla jatkoyhteydenottoon suostuvia oli **40 henkilöä**. Näistä yksi henkilö oli kuitenkin jo ehtinyt muuttaa Kuopiosta pois. Lisäksi opiskelijat ja työttömät karsittiin pois; työttömät siksi, koska heitä oli niin vähän (3 henkilöä). Opiskelijat (6 henkilöä) karsittiin myös pois, sillä haluttiin keskittyä henkilöihin, joiden opinnot olisivat jo päätöksessä, ja joilla mahdollisesti olisi vakiintuneempi elämäntilanne. Jäljelle jäi **30 vastaajan joukko**, josta haastateltavia käytännössä päästiin valitsemaan. Valinta on tehty varsin perusteellisella harkinnanvaraiseen otantaan perustuvalla menetelmällä. Keskeisiksi valinnan perusteiksi muodostuivat perhesuhteet, kotiseudun tyyppi ja paluuhalukkuus kotiseudulle. Haastateltavat haluttiin valita siten, että haastatelluiksi tulisi erilaisia ihmisiä tasapuolisesti.

Valinnan jälkeen haastateltaviin on otettu yhteyttä puhelimitse. **Haastatteluja on tehty 12 kappaletta** 26.11.–12.12.2000 välisenä aikana Kuopiossa henkilökohtaisesti haastatteleamalla. Menetelmänä on käytetty teemahaastattelua (ks. liite 3). Kaikki haastattelut on tehty haastateltavien kotona lukuunottamatta yhtä, joka on tehty kirjastossa.¹ Haastatteluissa käsiteltiin edellä mainittuihin tutkimuskysymyksiin liittyviä teemoja melko kronologisessa järjestyksessä, aloittaen elämästä kotiseudulla ja menneisyyden muistelusta siirtyen nykyisyyteen ja tulevaisuuden pohtimiseen. Haastatteluiden pituus vaihteli noin tunnista lähes kahteen tuntiin keskipituuden ollessa noin 1,5 tuntia. Haastattelut on nauhoitettu ja haastattelunauhut on purettu tekstiksi. Yhteensä haastattelunauhaa kertyi 17,5 tuntia, mikä tekstiksi purettuna oli lähes 250 sivua. Haastatteluista on pidetty lisäksi omaa haastattelupäiväkirjaa, johon on kirjattu

¹ Tämäkin haastattelu oli sovittu ensin haastateltavan kotiin, mutta paikkaa täytyi esteen vuoksi vaihtaa.

muistiinpanoja muun muassa käytännön järjestelyistä, haastattelijan kokemuksista ja haastattelutunnelmista².

3.4 Aineiston käsittely

Haastatteluaineiston käsittelymenetelminä ja analyysitapoina on käytetty pääasiassa teemoittelua ja tyypittelyä (ks. esimerkiksi Hirsjärvi & Hurme 2001, 173-176). Aineisto vaikutti edellyttävän systemaattisempaa luokittelua, ja päädyttiin teemojen järjestämiseen teemakortistoon lähinnä Eskolan ja Suorannan (1999) innoittamana. Teemahaastattelurunko toimi jo pohjana luokittelulle. Haastatteluissa käytetyistä ja niissä esiintyneistä teemoista tehtiin luettelo, josta näki mitä kussakin haastattelussa on puhuttu ja mistä teemoista on puhuttu paljon. Nämä teemat on otettu tutkimuskysymysten ohjaamana erityiseen teemalistaan, joka toimi teemakortiston ja siten analyysin runkona. Teemalista muistuttaa paljon alkuperäistä haastattelurunkoa. Tutkimuskysymykset on asetettu otsikoiksi ja teemat on pyritty asettelemaan sopivasti näiden otsikoiden alle. Ongelmallisia asettelussa olivat kohdat, joissa puhutaan useista teemoista. Seuraavaksi haastattelut järjestettiin teemakortistoon haastattelu kerrallaan. Lopulta aineisto oli järjestetty siten, että se pyrkii vastaamaan viiteen pääkysymykseen viidellä kappaleella. Sen jälkeen ryhdyttiin tekemään analyysiä, aineiston ensimmäistä käsittelyä, teemakortiston kappaleista ja teemoista.

Ymmärtävässä tai tulkitsevassa tutkimusotteessa eräs olennainen kysymys on, miten sosiaalista todellisuutta voidaan kuvata ja miten se voidaan esittää. Aineisto ja materiaali, jota kuvauksessa käytetään, muodostuu lopulta tutkijan omista tulkinnoista siitä, miten tutkittavat ihmiset asiat näkevät. Laadullinen tutkimus pyrkii ylittämään tutkijan ja tutkimuksen kohteen välisen subjekti-objekti -asetelman. Se vaatii tutkijan asettumista tutkittavan tilanteeseen ja tilanteen hahmottamista tutkittavan näkökulmasta. Näin tutkijan ja tutkimuskohteen välillä on subjekti-subjekti -suhde. Jotta ilmiötä voidaan ymmärtää ja selittää, näkökulmaa vaihdetaan sisäisestä ulkoiseen. (Sireni 1996, 21.) Laadullisessa tutkimuksessa tehdään isoja johtopäätöksiä ja tulkintoja pienestä aineistosta, joka koostuu tiheästä faktojen joukosta. Tämä lähestymistapa muistuttaa paljon induktiota, missä yleistyksen kehitetään tapaustutkimuksen tuottaman tiedon pohjalta tyypittelemällä ja luokittelemalla. Siten teoria muodostuu tiettyä todellisuuden

² Kysely- ja haastatteluaineistot sekä päiväkirja ovat kokonaisuudessaan tekijän hallussa.

lohkoa koskevien havaintojen perusteella. Tulkitsevassa tutkimuksessa myönnetään se, että teoria ei ole suurta ja kaikenkattavaa, sillä induktion kautta syvästä kuvauksesta muodostettu teoria on paitsi yleistä myös kontekstuaalista. (Eyles 1988, 4.)

Haastattelunauhojen purkamisessa on käytetty seuraavia merkintöjä. Haastatteluja ei ole käännetty kirjakielelle, vaan ne on säilytetty alkuperäisessä puhekielisessä ja murreilmaisuja sisältävässä asussaan haastateltavien "oman äänen" säilyttämisen vuoksi. Haastattelusitaattien lopussa mainitaan haastattelun järjestysnumero sekä sivunnumero, jolta lainaus on poimittu nauhalta puretusta tekstistä. "TM" tarkoittaa haastattelijaa.

(tauko)	pidempi tauko
painotus	puheessa painotettu kohta
(arvailu)	nauhalta hyvin heikosti kuultavissa oleva sana tai lauseen osa
()	kohta, jota mahdoton kuulla nauhalta
[]	nauhan purkajan omat huomautukset
(...)	välistä poistettu tekstiä

3.5 Tietoja haastatelluista

Haastateltuja oli kaikkiaan 12 henkilöä. Tutkimuksen kohderyhmänä ovat 25–29-vuotiaat naiset, mutta haastateltavat ovat kaikki 25–27-vuotiaita. Tämä johtuu muun muassa siitä, että näitä nuorempia muuttajia oli eniten. Kotoisin haastateltavat ovat yhteensä seitsemästä eri maakunnasta ja 11:sta eri kunnasta. Tunnistamisen välttämiseksi henkilönimet on muutettu, eikä myöskään haastatteluissa esiintyneitä paikkakunnan nimiä kerrota, kuten esimerkiksi haastateltavien kotikuntia. Haastateltavan puhuessa kotipaikkakunnastaan tutkimuksessa käytetään viittausta 'kotipaikkakuntaan'. Mikäli haastateltava puhuu kotikylästään, viitataan 'kotikylään'. Oheisessa taulukossa (taulukko 7) kotiseutuja ei ole yksilöity. Yksilöimättä keneenkään henkilöön, haastateltavat ovat kotoisin seuraavista maakunnista: Pohjois-Savo, Etelä-Savo, Etelä-Karjala, Keski-Suomi, Kainuu, Etelä-Pohjanmaa ja Pohjois-Pohjanmaa.

Haastateltavista kaikki olivat haastatteluhetkellä töissä ja lisäksi kaksi heistä oli äitiyslomalla. Työssä käyvistä viidellä oli määräaikainen työsuhde ja kolmella oli vakituinen työsuhde. Yhdellä haastateltavista oli yritystoimintaa ja yksi oli kotiäitinä. Haastateltavien koulutus puolestaan jakautui seuraavasti: opisto- tai

ammattikorkeakoulututkinto oli neljällä haastateltavalla, muu keskiasteen tutkinto samoin neljällä, korkeakoulututkinto oli kolmella ja yhdellä ei ollut lukion jälkeistä ammatillista tutkintoa.

Taulukko 7. Haastatellut henkilöt.

Haastateltava	Syntymävuosi	Ammatti	Kotiseututyyppi
H1 "Kaisa"	1975	sosionomi	maaseutu
H2 "Petra"	1974	insinööri	kuntakeskus
H3 "Eeva"	1973	kotiäiti	maaseutu (maatila)
H4 "Anne"	1974	opettaja	kuntakeskus
H5 "Jonna"	1975	psykologi	muu taajama
H6 "Lotta"	1972	yrittäjä	maaseutu (maatila)
H7 "Raija"	1975	erik. lab. hoitaja	maaseutu
H8 "Susanna"	1973	vanginvartija	maaseutu
H9 "Mari"	1974	ohjaaja	maaseutu (maatila)
H10 "Tuija"	1974	opettaja	maaseutu (maatila)
H11 "Outi"	1973	erik. sair. hoitaja	maaseutu (maatila)
H12 "Virpi"	1974	kosmetol./part. kamp.	maaseutu

Yksi haastateltava on kotoisin kaupungin läheiseltä maaseudulta, viisi ydinmaaseudulta ja kuusi harvaan asutulta maaseudulta, perustuen Keräsen et al. (2000) raporttiin. Suurin osa, yhdeksän haastateltavaa, vastasi kyselyssä olevansa maaseudulta tai haja-asutusalueelta, viisi heistä on maatilalta. Kolme haastateltavaa on kotoisin taajama-alueelta, joista kaksi on kuntakeskustasta. Haastateltavien matkat lähimpään kaupunkiin vaihtelevat 7–159 kilometrin välillä. Matkat kaupunkiin ovat siis olleet suhteellisen pitkiä: viidellä matka on alle 50 kilometriä ja seitsemällä matka on yli 50 kilometriä. Haastateltavien asuinympäristöt vaihtelevat pienestä kylästä kuntakeskustaan. Kotikuntien asukasluvut vaihtelevat noin 2000–13000 asukkaan välillä. Kaksi haastateltavaa, Lotta ja Mari, ovat kotoisin samasta kunnasta ja vieläpä samalta kylältä, tosin eri puolilta sitä. Haastatteluista ei ollut pääteltävissä, että he olisivat ainakaan paremmin tunteneet toisiaan. Maatilat ovat sijainneet noin 20–40 kilometrin päässä kunnan keskustasta, paitsi yksi tila alle 10 kilometrin päässä.

Haastateltavien perhesuhteet jakautuvat haastatteluhetkellä seuraavasti: kuusi haastateltavista oli naimattomia (tai 'sinkkuja', jota nimitystä haastatteluissa ja kyselylomakkeessa käytettiin), ja samoin kuusi haastateltavaa eli parisuhteessa. Kahdella parisuhteessa olevalla oli lapsia ja peräti kolmelle parille oli tulossa lapsi. Tässä kohden olikin hieman vaikeuksia löytää lapsetonta paria, johon ei odota perheenlisäystä.³ Vain yksi tällainen avoliitossa oleva haastateltava on mukana ja hekin asuivat sillä hetkellä eri paikkakunnilla. Oikeastaan kyselylomakkeessa olisi täytynyt olla oma kohta 'seurusteleville yksinasuville', sillä seurusteleva henkilö tuskin nimittää itseään sinkuksi, vaikka osapuolet asuisivatkin eri asunnoissa tai eri paikkakunnilla. Kyselylomakkeen vaihtoehtoista sopivinta oli siis tässä tapauksessa 'avoliitto'.

Kaikki haastateltavat ovat asuneet kotiseudulta poismuuttamisen jälkeen vähintään yhdellä muulla paikkakunnalla ennen Kuopioon muuttamista. Kaksi heistä on muuttanut kotikuntansa kautta Kuopioon. Suurella osalla muuttoja on ollut paljon. Paikkakuntien lukumäärä, joilla oli asuttu siihen astisen elämän aikana, vaihteli kolmesta kymmeneen, keskiarvon ollessa noin kuusi paikkakuntaa. Nuoret aikuiset naiset eivät siis ole muuttaneet 25–29-vuotiaana suoraan kotikunnastaan Kuopioon. Haastateltavat ovat muuttaneet kotipaikkakunnaltaan pois vuosina 1988–1996 ja eniten muuttoja on vuosilta 1990–1994.

Kaikkien haastateltavien vanhemmat asuivat haastatteluhetkellä vielä samalla paikkakunnalla, josta haastateltavat ovat kotoisin. Vain kahta lukuunottamatta kaikkien vanhemmat asuivat vielä samassa asunnossakin, josta haastateltavat ovat muuttaneet pois. Haastateltavien vanhempien ammatit jakaantuvat seuraavasti: äideissä oli emäntiä, kotiäitejä, hoitoalalla olevia, opettaja ja kaupallisella alalla oleva, lisäksi yksi on käynyt välillä tehtaassa töissä. Isien ammattiteissa oli enemmän hajontaa: maanviljelijöitä on eniten ja muut ammatit esiintyvät kerran: kirvesmies, asentaja, insinööri, kaupallinen ala, metsuri, ohjaaja. Vanhempien ammattiteihin palataan vielä hieman luvussa 4.2.

³ Halusin saada haastateltavien joukkoon myös parisuhteessa olevia, joilla ei ole lapsia tai niitä ei vielä odoteta. Alkoi näyttää siltä, että muutoin haastatteluaineisto jakautuu tältä osin melko selkeästi toisaalta naimattomiin ja toisaalta pareihin, joilla on lapsia, kuten lopulta miltei kokonaan tapahtuikin. Monessa haastattelussa vasta haastattelutilanteessa kävi ilmi, että haastateltava on raskaana.

4 ELÄMÄÄ KOTISEUDULLA JA POISLÄHTÖ: "Sä oot tosi nalkissa siellä"

*This used to be my playground
This used to be my childhood dream
This used to be the place I ran to
Whenever I was in need
Of a friend
Why did it have to end
And why do they always say*

*Don't look back
Keep your head held high
Don't ask them why
Because life is short
And before you know
You're feeling old
And your heart is breaking
Don't hold on to the past
Well that's too much to ask*

*This used to be my playground
This used to be our pride and joy
This used to be the place we ran to
That no one in the world could dare destroy*

- Madonna:

This Used To Be My Playground

Words and Music by Madonna & Shep Pettibone (1992)

4.1 Nuorten elämä kotiseudulla: Maaseudun ihanuus ja kurjuus

4.1.1 Parasta ja huonointa kotiseudulla

Haastatteluisissa pyydettiin haastateltavia kertomaan muun muassa parhaimmista ja toisaalta ikävimmistä puolista kotiseudulla. Esityksen tiivistämiseksi vastauksista on koottu taulukko (taulukko 8). Jotkin asiat esiintyvät vain yhdessä, toiset miltei jokaisessa haastattelussa. Kyseessä ei ole siis kvantitatiivinen tarkastelu siitä, 'kumpia on enemmän'; haastateltavia pyydettiin kertomaan parhaimmista ja huonoimmista puolista, vaikka niitä olisi ollut vaikea löytää. Kysymys on pikemminkin siitä, miten paljon jokin asia ihmiselle merkitsee ja miten se koetaan ja miten voimakkaasti. Parhaimmat kokemukset kotiseudusta painottuvat pienen paikan tuttuuteen ja turvallisuuteen, luonnonläheisyyteen, tilaan ympärillä ja perheeseen. Huonoimmat kokemukset painottuvat paikkakunnan

pienuuteen, eristyksissä oloon, pitkiin etäisyyksiin, huonoihin kulkuyhteyksiin, harrastusmahdollisuuksien puutteeseen ja ilmapiiriin liittyviin asioihin. Kuntakeskustasta olevien vastaukset ovat erilaisia kuin maaseutukyliltä olevien. Kuntakeskustassa on ollut enemmän kavereita ja mahdollisuuksia harrastuksiin kuin syrjäkylillä. Vastauksissa tulee esille maaseudun ihanuus ja kurjuus.

Taulukko 8. Haastateltavien parhaimpia ja huonoimpia kokemuksia kotiseudultaan.

Parasta / hyvää kotiseudulla	Huonointa / ikävää kotiseudulla
Pieni paikka (erit. lapsena)	Pieni paikka (erit. nuorena)
Vapaus mennä ja tulla lapsena, tilaa enemmän	Pitkät välimatkat, este liikkumiselle ja mm. uusiin ihmisiin tutustumiselle
Luonto, terveellinen elinympäristö, puhtaus	Huonot kulkuyhteydet, hankala liikkua
Tuttuus: tunsi ihmiset, välittämisen tunne	Kaikki tietävät tai luulevat tietävänsä toistensa asiat, kyttäminen, kateus, juorut, pienet piirit, sosiaalinen kontrolli
Turvallisuus, ei tarvinnut pelätä	Pimeys, yksinäisyys ja niiden pelko
Koti, myös isovanhemmat	Sijainnin ja olosuhteiden aiheuttamat ongelmat murros- ja nuoruusiässä
Suku	Suhteilla "pelaaminen"
Ala-aste ja/tai kavereita lähellä	Ei voi valita kavereita, vaan piti ottaa ne keitä oli
Kaverit (jos lähellä), pystyi esim. pelaamaan	Ei ollut kavereita tai kaverit oli kaukana
Verkkaisempi elämänmeno	Vähäinen tarjonta (palvelut, harrastukset, kulttuuri ym.)
Elämän opetukset: yksinkertaiset asiat, vaikuttaminen	Ei haluamiaan harrastusmahdollisuuksia, harrastukset liian kaukana, suru siitä, että "ura on ohi"
Nuorten "oma kämpä" (jos oli) ja kylillä käyminen	Eristyksissä olon tunne, ei mahdollisuuksia liikkumiseen, vaikka olisi halunnut

Eristyksissä olon tunne oli etäällä keskuksista asuvilla voimakas. Pitkät matkat ja hankalat kulkuyhteydet ovat leimanneet elämän monia osa-alueita. Ne ovat rajoittaneet toimintaa ja estäneet ja vaikeuttaneet vähäisistä harrastusmahdollisuuksista kärsineiden nuorten muualla harrastamista ja käymistä. Syrjäistä ja harvaan asuttua aluetta eivät

haastateltavat pidä itselle ja nuorelle ihmiselle sopivana paikkana elää, mikä vaikuttaa haluun lähteä pois kotiseudulta aktiivisemmille seuduille sitten kun se on mahdollista kodista irtautumisen ja opiskelemaan lähdön aikoihin. Etäällä asuvilla ikäviä asioita on ollut enemmän kuin lähempänä keskuksia asuvilla. Haastateltavien sisaruksista myös suurin osa on muuttanut pois kotipaikkakunnalta. Muutamat ovat jääneet kotiseudulle; kahdelle maatilalle on veli jäänyt jatkamaan maataloutta, kahdella haastateltavalla on muuten kotona asuva veli ja yhden veli asuu kotikylällä. Lisäksi osalla oli vielä kotona asuvia nuorempia sisaruksia, jotka ovat vielä koulussa.

Myös Paunikallion (1997) tutkimuksesta kävi esille, että maaseudulla asuvia nuoria häiritsivät yleisimmin huonot kulkuyhteydet, kauppojen vähäisyys ja suppea valikoima, huvittelumahdollisuuksien puute, työmarkkinoiden suppeus ja kaupungeja alhaisempi palkkataso. Toisaalta arvostettiin luonnon läheisyyttä, mahdollisuutta olla omissa oloissaan ja maaseudun turvallisuutta lapsille.

Vaikka ympäristö koettaisiin erinomaiseksi lapsuusaikana, nuoruusaikana se ei sitä enää välttämättä ole. Paikka koetaan jo liian pieneksi, samat asiat ei enää riitäkään kuin lapsena, vaan paikalle asetetaan uusia vaatimuksia. Etäisyyksien suhteen poikkeuksiakin on; etäisyydet eivät välttämättä kaikkia haitanneet samalla tavalla, kaikki on suhteellista ja olosuhteisiin myös tottuu, tästä kertoo muun muassa Outi, jolla oli kotiseudullaan noin 150 km lähimpään kaupunkiin:

TM: ...mikä oli parasta tai semmosta hyvää siellä ja mikä ois ollu huonosti, minkalaisia asioita?

Outi: ...Et ei mulla niinku ne etäisyydetkään sillään, sillalaila niinku. Et sitä varmaan niinku tottu siihen että, ja kyllä niinkun minulle tuolla koulun [terveydenhoitoalan] aikanakin sanovat että hulluhan sinä oot kun sinä kävellen niinku saatat mennä kolmenkin, kolmen ja puolen kilometrin päässä oli niinku semmonen isompi automarketti niin kävin siellä kävellen kaupassa. Muut meni aina autolla. Hullu se on kun se kävelee sinne, ja oli vaikka minkalainen ilima niin yks mennee sinne aina, ne yleensä sano että ei oo mikkään ihme se on pohjosesta kotosi (yhteistä naurua). Ai että kyllä sitä niinku aina välillä kuulee että, ei mulla silleen (tauko) mitähän siellä ois ollu negatiivista... onneks on tämmönen dementia että (naurua). (H11, 6, Maaseutu, maatila⁴.)

⁴ Haastattelusitaattien loppuun on merkitty haastattelun numero sekä sivunnumero, jolta lainaus on poimittu nauhalta puretusta tekstistä. Lisäksi voi olla lisätietoja haastattelusta, esimerkiksi kotiseudusta tai perhesuhteista.

4.1.2 Paikkakunnan ilmapiiri

Kotipaikkakuntien ja kylien ilmapiirin suhteen haastateltavien puhe oli hyvin yhtenevää. Poikkeuksia olivat kuitenkin kaupungin läheinen maaseutu, jossa kylä on kasvanut niin, etteivät kaikki enää tunne toisiaan. Ilmapiirillä näyttää olevan vaikutusta joillekin poismuuttamisessa, mutta pelkästään sillä ei perustella poismuuttoa. Ilmapiiri tulee taas mukaan puheeseen pohdittaessa mahdollista paluuta kotiseudulle tai muuttoa muualle maaseudulle. Ilmapiirillä on osuutensa myös kotiseutusuhteeseen.

Pienille paikkakunnille ja haastateltavien kotiseuduille näyttää olevan yhteistä, että ihmiset tuntevat toisensa hyvin – liiankin hyvin. Haittana nähtiin, että kaikki tuntevat toistensa asiat, tai ainakin luulevat tietävänsä, ja usein vielä paremmin kuin asianomainen itse. Puheenaiheita etsitään muista ihmisistä. Selitykseksi tälle esitettiin sitä, että pienellä paikkakunnalla tapahtuu muuten niin vähän, niin ihmiset etsivät puheenaihetta toistensa asioista ikään kuin yhteisinä asioina. Haastateltavat totesivat kuitenkin, ettei tämä vaikuttanut heidän omaan elämäänsä. Asia on kuitenkin koettu negatiiviseksi ja rasittavaksi.

TM: Mikä siellä erityisen hyvää ja oliks sitte taas jotain mikä oli huonoo?

Petra: Ehkä se oli se pieni paikka, se on se plussa ja miinus, että se on tavallaan niinku hyväki, mutta sitte taas se että ihmiset kyttää toisiaan ja kaikki tietää toisten asiat niin se voi olla rasittavaaki.

TM: Olik siellä sellasta?

Petra: No onhan siellä tottakai. On tietenk ja sitte tavallaan, kun meidän vanhemmilla oli kauheesti niitä ongelmia niin sitten ne tuli vastaan niinku joka paikassa ... (H2, 3, Kuntakeskus.)

Kateutta saattoi esiintyä kylien ja paikkakuntien välillä. Kateutta saattoi nostattaa esimerkiksi jonkin kylän aktiivisuus talkoissa. Arvellaanpa kateudella kylien välillä olevan osuutta kyläkoulujen nopeaan loppumiseenkin. Oli asialla osuutta tai ei, ajattelutapa osoittaa käsityksen kateudesta elävän, ja sitä, millaisia seurauksia se voi saada. Palveluiden väheneminen koetaan vahvasti ja selitystä haetaan monelta suunnalta. Huoli kotiseudusta voi elää kotiseudulta muuton jälkeen, ja vielä kotiseudun ajattelutavankin mukaisesti. Eeva kertoo kotikylänsä ja kotipaikkakuntansa ilmapiiristä muun muassa näin:

TM: Oliko siellä enemmän semmosta yhteen hiileen puhaltamista vai, jottain semmosta yhteishenkee?

Eeva: No, ol siellä, (...) onhan siellä nytkin sen jälkeen kun minä oon sieltä poiskin muuttanu, niin vielä talkoilla tehty valaistu latu, siellähän sitten muut kylät [kunnassa] onkin hirmu katteellisia sit ollukin (naurahdus) siitä kun [kotikyläläiset] on ollu niin yritteliäitä että se sitten on aiheuttanu taas monia ongelmia, myöhemmin.

TM: Minkalaisia ongelmia?

*Eeva: No just se että esimerkiksi että, kun [kotikyläläiset] teki, talkoilla sen valaistun ladun niin sitten muissa kylissä ne oli niinku katteellisia (...) että heiänkin pitäs **suaha** (naurua), että kunnan, kunnassa pitäs muillekin kylille antoo (...) samaten näitten kyläkoulujen loppumisetkin, loppuminenkin niin suinkaan ne ei oo niitten lopettamisesta saanu loppujen lopuks säästöjä, varmaankaan, mitä sitä on laskettu, vaan se että sitten nää tämmöset asiat mitkä on aiheuttanu katteutta eri kylien välillä, niin sitten on johtunu loppujen lopuks siihen että. Ainakin että ne on näin nopeesti loppunu, loppuvat sitte, () sekä [kotikylästä] että () missä vielä oli jälellä. (H3, 4-5, Maaseutu, maatila.)*

Susanna tiivistää pienen kylän ilmapiirin sanomalla, "yleesä pikkukylässä ni kaikki tietää toisten asiat paremmin kun asianomanen ite" ja jossa ihmisten puheiden perusteella "hirveen tarkkaan ne kyttäs siellä sitte, tekemisiä". Toisaalta taas kylä muodostaa yhteisön, joka voi olla hyvin tiivis ja tekee mahdolliseksi muun muassa talkootöiden tekemisen, joita myös tehtiin usealla paikkakunnalla. Talkootöinä tehtiin edellä mainitun valaistun ladun lisäksi muun muassa katuvaloja ja kunnostettiin kyläläisille ja nuorille kokoontumistila. Kateutta esiintyi, ja vaikka kaikkien kanssa ei aina olisikaan tultu toimeen, niin "yleesähän siellä [kotikylällä] on ihan, mukavaa vieläkin käyä" (Susanna). Positiivisena asiana todettiin myös oman asuinajan, lähinnä lapsuuden ja nuoruuden, leppoisa kylänhenki ja se, että "vielä saatettiin tupsahtaa naapuriin käymään ihan noin vaan" (Eeva), sekä juuri talkoot. Susanna kertoo kokemuksistaan, joiden mukaan tytöistä seurattiin erityisesti liikkeitä poikien kanssa ja jutut liittyivät seurusteluun. Pojista jutut keskittyivät pahantekoon ja muun muassa alkoholinkäyttöön. (Tytöjen ei ilmeisesti odotettu tekevän pahaa tai käyttävän alkoholia, eikä poikien seurustelevan, mutta kenen kanssa tytöt sitten olivat?) Eräs Susannan kertoma kokemus:

TM: Olikse niin että pojista oli just että ne tekee pahaa ja sitte, tytöistä että ne seurustelee..

Susanna: Joo, just, (...) Kerran sattuu sillee että tota, siinä meidän kylällä oli yhellä, se oli, ei tosiaankaan mikään ihannevävyehdokas että, (...) sillä oli samanlainen auto, melekein kun mun sukulaisilla jotka asuu [kaupunki mainittu]. Niin ne tuli [kaupungista] sitten meille illalla, myöhälä kylähän ja olivat yötä ni sitten jo seuraavana päivänä tuli naapurin akka kysymään että onko se poika ollu teillä yötä. (Naurua)

TM: Hmh. Voi vitsi..

Susanna: Äiti katto pitkään eiku meillä on vieraita. (Naurua) ... (H8, 5-6, Maaseutu.)

Susanna: ...kun ne pääsi oikein valloilleen ne jutut, et ne niinku kuvittelee kaikista jostain ihime asioista, tekevät johtopäätöksiä ja sitten ne vetävät niitä yhteen ja no niin, se on sitten näin. (H8, 5, Maaseutu.)

Tietyissä mielessä ihmisten seuraaminen kuului vallitsevaan elämäntapaan. Susanna itsekin kertoi vielä kotiseudulla käydessään toimivan ympäristön kanssa samalla tavalla ja seuraavansa ohi ajavia autoja:

Susanna: ...Mut siellä mun mielestä, mullakin on semmonen tapa vieläki kun mä istun keittiön pöydän ääres ni, kyllä mä katon jos auto menee ohi kukas toi nyt oli, mua ärsyttää kun mä en tunne enää ketään kun ne on vaihtanu autoja niin paljon (naurua). (H8, 5-6, Maaseutu.)

Kokemuksia oli myös paikkakunnan sisäänpäinlämpenevyydestä, mikä ilmeni kokemuksena muun muassa hankaluudesta saada kesätyötä "ilman suhteita". Työnsaannin vaikeus on vaikuttanut vahvasti Tuijan kotiseutusuhteeseen ja myöhempiin suunnitelmiinkin:

TM: ...mitä sä voisit kertoa siitä kunnasta että minkalainen kunta se oli?

Tuija: Äää, sanotaan sanotaan näin että se on vähän semmonen sisäänpäinlämpenevä kunta ehkä sen suhteen että, että jos sä et oo tiettyä sukua oo siinä pitäjässä, jos sulla ei oo sitä tiettyä sukunimeä niin sun on, sä et esimerkiks sä et niinku nuorena sä et saa kesätyöpaikkaa sieltä. ... (H10, 2-3, Maaseutukunta, alle 10 000 as.)

TM: ...Oisko jääny jotaki semmosta mitä oisit halunnu lisää?

*Tuija: ...sitten se mikä niinku jäi kaivelemaan (naurahdus) kaivalemaan oli se että mä en koskaan, saanu kesätyöpaikkaa, tai mä en ikinä saanu sieltä mitään töitä. (...) on niinku aina ajatellu että jos, ois silleen joskus aina annettu sillai, **mahollisuuksia** niinkun et ois annettu töitä, tai ees kun mä olin opiskelin sillon [paikkakunta mainittu] luokanopettajaks ku kävin ilmottautumassa että oisin valmis tekemään sijaisuuksia siellä. En mä sieltä mitään saanu, jos mä olisin jotaki saanu ni, ois periaatteessa voinu joskus ajatella että mä oisin muuttanu sinne takasi, et mä saan sieltä töitä. Mut ku ei mitään mahollisuutta ikinä annettu ni ei sitä ees osannu, ajatella että mä rupeen siellä ettii töitä sitten kun valmistun. Että vien sen tieto-aidon sitte jonneki muualle (naurahdus). (H10, 7, Maaseutukunta, alle 10 000 as.)*

Paluuhalukkuutta vähentävät havainnot palveluiden vähentymisestä. Tulevaisuutta ei haluta eikä uskalleta ajatella autioituvalla seudulla. Muutos kotiseudun tai maaseudun sopivuudesta lapselle, mutta soveltumattomuudesta nuorelle tulee ilmapiirinkin osalta esille. Asian tiivistää kotiseutuunsa lapsuus- ja yläasteikäisenä muuten erittäin

tyytyväinen Virpi: lapsuuden hyvä ympäristö ei ole nuorena enää ollenkaan niin hyvä. Eri ikä- ja elämänvaiheissa paikkakunta koetaan eri tavoilla ja sille asetetaan erilaisia odotuksia. Yläasteen jälkeisen ajan kokemukset paikkakunnasta Virpi tiivistää seuraavasti:

TM: Miten sä koit niinku semmosen, ilmapiirin siellä, miltä se tuntu?

Virpi: No kyllä siinä vaiheessa kun kävin ton [ammattikoulun nimi mainittu], et olin tosiaan yläasteelta mennyä niin sitte just, haluais vähän semmosta ehkä jollakin lailla, niin no ehkä se siinä vaiheessa ruppee ahistamaan. Niin. Ja nytte kun aattelee et siellä on kiva käyä mutta ei sinne vois jäähä, asumaan just sen takia et siellä on ihan liian pienet ympyrät. (...)

TM: Mitä sä tarkoitat sillä että on niin pienet ympyrät että mitä siihen kuuluu? Mitkä asiat on niinku sulle, mitkä niinku muodostaa sen että on niin pienet ympyrät?

Virpi: ...Hmm. ... Se, no se on just lähinnä sitä että, paljonkaa ei tarte niinku tehdä tai tapahtua niin siitä kyllä jo paljon isompi juttu tiiän sitte saa kuulla ihan muita reittejä siis se on just semmosta, onhan sitä tietysti isoillaki paikkakunnilla, mutta tossa sitte korostuu vielä että. (H12, 6, Maaseutu, kuntakeskustaan 3 km.)

On monia asioita, joihin suhtaudutaan kielteisesti, kuten sosiaalisen elämän vähäisyys, sosiaalinen kontrolli, etäisyydet, vähäiset ja yhä vähenevät palvelut. Näiden tekijöiden voi ajatella yhdessä muiden kanssa vaikuttavan työntävinä tekijöinä lähtömuuttoalueilla. Sinänsä (nais)sukupuoleen liittyvää asiaa, joka olisi aiheuttanut poismuuttoa, ei tullut haastatteluissa esille. Haastatteluissa puhuttiin asioista, jotka eivät suoraan näytä liittyvän sukupuoleen, mutta jotka kyllä välillisesti ovat osa vallitsevaa sukupuolijärjestelmää. Poismuuttoa aiheuttavissa tekijöissä, jotka sinänsä ovat yhteisiä myös miehille, voi olla kokemistapaan liittyviä eroja sukupuolten välillä. Selitystä ei siis tästä aineistosta löydy sellaisesta tekijästä, joka olisi ominainen vain naisille. Selitystä naisten suuremmalle poismuutolle voisi etsiä sukupuolijärjestelmästä ja esimerkiksi sukupuolten välisestä perinteisestä työnjaosta. Maaseutu näyttää tarjoavan mahdollisuuksia miehille, ja naistenkin tulisi rohkeammin rikkoa perinteisiä sukupuolirooleja koulutukseen hakeutuessaan.

Maaseutu tarjoaa ehkä paremmin perinteisille miestenaloille ryhtyville työmahdollisuuksia. Vaatii rohkeutta naiselta jäädä kotiseudulle ja valita alakseen perinteinen miestenammatti. Elämäntilanne vaikuttaa myös: naisista kukaan ei haluaisi palata tai muuttaa maaseudulle yksin. Miehiin ei tiettävästi vaikuta maaseudulla naimattomana asuminen samalla tavalla. Mäntykorven (1986) tutkimuksessa tuli esille

myös, että yksin kotiseudulle palaamista saatetaan ympäristössä pitää jonkinlaisena epäonnistumisena. Omissa haastatteluissa moni kuitenkin sanoi haluavansa asua nimenomaan kotona ja kotiseudulla, mikäli se olisi mahdollista. Tähän tarvittaisiin keskeisinä asioina työtä, palveluja ja perhe. Perheen kanssa maalla asumista pidettiin hyvänä vaihtoehtona ja monen tulevaisuudenhaaveena. Kuten Jonna asian ilmaisi, nykyisessä elämäntilanteessaan sinkkuna hän ei olisi valmis "*muuttamaan mihinkään korpeen*", mutta perheen kanssa maalla olisi hyvä asua.

4.2 Maaseudulta poismuuttaminen ja syyt: "Aikansa kutakin"

Suunnitelmat koulun (peruskoulun tai lukion) päättymisen aikaan kotipaikkakunnalla liittyvät vahvasti oman alan löytämiseen, opiskelupaikan saamiseen ja opiskeluun. On etsitty ja haaveiltu opiskelupaikasta. Suurimmalle osalle tärkeintä tuossa vaiheessa oli saada "kunnollinen" opiskelupaikka, tai "hyvä ammatti". Haaveet ovat liittyneet oman alan löytämiseen, toivotun alan opiskeluun ja tulevaan ammattiin. Opiskelemaan lähdön myötä paikkakunnan vaihto on ollut tiedossa, varsinkin jos omalla paikkakunnalla ei ole ollut opiskelumahdollisuuksia. Osalla poismuutossa keskeisintä on ollut kotoa ja paikkakunnalta pois pääsy; vaikka opiskelemaan on lähdetty, opiskelu on voinut olla hieman toisarvoista sillä hetkellä.

Taulukkoon 9 on koottu haastateltujen peruskoulun jälkeiset koulutusmahdollisuudet kotipaikkakunnalla. Yhdellä haastatelluista oli runsaasti koulutusmahdollisuuksia lähikaupungissa. Kahdella ei ollut minkäänlaisia peruskoulun jälkeisiä koulutusmahdollisuuksia kotikunnassaan, ei lukiotakaan. Lukion pystyi käymään kuitenkin naapurikunnassa tai lähimmässä kaupungissa. Neljällä oli kotikunnassaan vain lukio, mutta he eivät ole käyneet sitä tai ovat käyneet sen muualla. Viimeistään lukion jälkeen oli pakko lähteä muualle opiskelemaan. Viidellä haastateltavalla on ollut omassa kunnassaan ammatillinen oppilaitos ja yksi heistä on käynyt sitä. Oman paikkakunnan ja usein lähikaupunkien ammatillisiin kouluihin on suhtauduttu kielteisesti, eikä niitä "ole ikinä ajateltu". Ne eivät ole vastanneet omiin tavoitteisiin, esimerkiksi korkeammasta koulutuksesta, tai ne ovat sijainneet liian lähellä.

Taulukko 9. Haastateltujen koulutusmahdollisuudet kotipaikkakunnalla sekä valittu opiskeluratkaisu peruskoulun jälkeisenä aikana ja sen sijainti.

Nimi	Kotikunnan koulut	Valittu ratkaisu	Sen suorituspaikkak.
<i>Kaisa</i>	lähikaupungissa monia	opisto	eri maakunta
<i>Petra</i>	-	lukio	lähikaupunki
<i>Eeva</i>	-	lukio	naapurikunta
<i>Anne</i>	lukio, ammattikoulu	lukio, yliopisto	maakuntakeskus
<i>Jonna</i>	lukio, ammattikoulu	lukio, yliopisto	maakuntakeskus
<i>Lotta</i>	lukio	ammattilliset opinnot	eri maakunta
<i>Raija</i>	lukio, ammattikoulu	opisto	eri maakunta
<i>Susanna</i>	lukio	ammattilliset opinnot	eri maakunta
<i>Mari</i>	lukio	ammattilliset opinnot	lähikaupunki
<i>Tuija</i>	lukio	lukio, yliopisto	eri maakunta
<i>Outi</i>	lukio, ammattikoulu	lukio, opisto	eri maakunta
<i>Virpi</i>	lukio, ammattikoulu	ammattilliset opinnot	kotikunta

Oman paikkakunnan kouluihin on suhtauduttu usein siten, että omalla paikkakunnalla ei pääse samalla tavalla itsenäistymään kuin kauempana, ja opiskelupaikan saaminen muualta voi olla "menestyksen mittari". Opiskelupaikoista käydään kovaa kilpailua. Yliopistoon haluaville oli melko selvää, että he haluavat nimenomaan yliopistoon.

TM: ...oliks siellä [kotipaikkakunnalla] mitään jatkumahollisuuksia?

Jonna: Ei ollu mulle tarjolla yhtään mittään, ois siellä ollu mahollisuuksia mutta mä en hakenu niitä. (H5, 7, Muu taajama, toiveammattina psykologi.)

TM: ...mitä mieltä sä olit sen paikkakunnan koulutusmahollisuuksista sitte? Oliko siellä niinku mitään?

Anne: Ammattikoulu. Mutta ni, en ikinä aatellu sitä. (H4, 5, Kuntakeskus, toiveammattina hammaslääkäri.)

Jos kiinnostavia kouluja ei ole ollut omalla paikkakunnalla tai lähiseudulla, on jo aikaisessa vaiheessa tiedetty ja osattu valmistautua siihen, että muualle täytyy lähteä opiskelemaan. Kun haastateltavat luettelivat kotikuntansa ammattikoulujen linjoja, oli havaittavissa, että ne olivat hyvin jakautuneita perinteisiin miesten ammatteihin ja perinteisiin naisten ammatteihin. Nämä ammattikoulujen linjat eivät näitä poismuuttaneita naisia ole kiinnostaneet. Ammatillisten koulujen linjat olivat haastateltavien mukaan seuraavanlaisia: maatalousoppilaitos, metsäkonekoulu, sähkö-, metalli-, puualat ja toisaalta vaatetuspuoli, talous- eli ruokapuoli, kotitalousoppilaitos, ravintolapuoli, terveydenhuolto-oppilaitos sekä kauppaoppilaitos. Jotkin haastateltavista puhuivat näistä aloista miesten ammatteina ja naisten ammatteina. Useimmat

tutkimusryhmään kuuluvat ja useimmat haasteltavat työskentelevät naisvaltaisilla aloilla. He ovat kuitenkin halunneet opiskella alallaan pitkälle ja heillä on tavoitteita työelämässä.

Tulee vaikutelma, ettei naisille oikein ole paikkaa maaseudulla. Tilanne on kuitenkin hitaasti mutta varmasti muuttumassa, kun elämäntapa isommissa kuntakeskustoissa – ja muuallakin maaseudulla – muistuttaa yhä enemmän "kaupunkimaista". Naisille vaikuttaa yhä edelleen löytyvän paikka maaseudulla helpommin perinteisistä naisten ammateista ja perinteisestä naisen roolista, emäntänä, vaimona, kotiäitinä ja perinteisissä alipalkatuissa naisten ammateissa. Koulutetun henkilön voi olla vaikeaa löytää koulutusta vastaavaa työtä pieneltä paikkakunnalta. Lisäksi näyttää siltä, että maaseutua voivat ajatella asuinpaikakseen vain perheen kanssa muuttavat naiset. Maailma muuttuu kuitenkin hitaasti mutta varmasti tältäkin osin myös maaseudulla. Naisille, jotka haluavat asua maaseudulla, voisi tarjoutua uusia mahdollisuuksia, jos he ylittäisivät rohkeammin perinteistä työnjakoa ja hakeutuisivat aloille, joita on aiemmin pidetty miehille tyypillisempinä. Ei ole enää ihmekään, ettei aineistossa ollut kovin monta maaseudulta kaupunkiin 25–29-vuotiaana muuttanutta naista. Sellainen asia, kuin maaseudulla varsinkaan yksin asuva nuori aikuinen nainen näyttää olevan perin harvinainen.

Lapsena on voinut olla monia erilaisia haaveammattajeja, mutta tässä käsitellään tarkemmin niitä, joita on ollut nuorena yläasteen tai lukion lopussa. Nuorena haaveammatit eivät enää välttämättä ole olleet samoja kuin lapsena, tai niitä ei ole ollut enää ollenkaan. Monella ei ole ollut selkeää kuvaa tulevasta alastaan tai toiveammattista ja opiskelupaikan valinta on ollut joillekin hankalaa. Oman alan löytyminen on voinut kestää ja tapahtua kokeilujen kautta. Valinta on voitu varsinkin teini-ikäisenä tehdä ihan muilla perusteilla, esimerkiksi mukavan tuntuisen paikkakunnan tai erottautumisen halun perusteella.

TM: Oliko sulla toiveammattajeja silloin?

Lotta: No mulla oli vähän sillee... en mä oikeen, oikeen hirveesti tienny mitä mä haluan. Mutta, niinku mä, kyl mä nytte jo oletin et nyt täytyy tuntee... yläasteaikana kyl ne tosi arpomalla oli siis semmosta suurinpiirtein että yhteisvalintakirjaa ni, selattiin ja sormi mihin kohalle se osu, siis niinku tosi ulkoasiat lähinnä oli se minnekä paikkakunta mihin haluaa ja sit pitäis löytyä se, tai sitä halus ehkä olla vähän erikoinen ja erottuu... (H6, 11, Maaseutu, maatila, ei toiveammattia.)

Haastattelujen perusteella vaikuttaa siltä, että maaseutukyliltä tulevat tietävät huonommin tai ovat epävarmempia siitä, mitä haluaisivat tulevaisuudessa tehdä ja kuntakeskustoista tulevilla on jonkin verran selkeämpi käsitys. Tämä ei ole kuitenkaan mitenkään yksiselitteistä, vaan yksilölliset erot ovat ratkaisevimpia. Maaseutukyliltä tulevissa oli mukana monia, joiden maanviljelijävanhemmilla ei ole ammatillista koulutusta (taulukko 10). Toiveammatteja ei ollut välttämättä kuntakeskustoistakaan tulevilla. Ehkäpä pieni paikkakunta, perhetausta, etäisyydet ja sijainti yhdessä edellisten tekijöiden kanssa vaikuttavat kuvaan "ulkomaailman" mahdollisuuksista ja tietoon, mitä voi saada eri opiskeluvaihtoehtoista. Oma kiinnostus ja tiedot ja taidot ovat tietysti ratkaisevampia. Voi olettaa, että isommilla paikkakunnilla, joissa on runsaasti eri oppilaitoksia, olisi nuorella monipuolisemmat edellytykset luoda tulevaisuutensa kuvaa. Pienellä paikkakunnalla voi olla vähemmän samaistumiskohteita ja käytännön tietoa ammateista ja aloista, mikä ei ainakaan helpota ammatinvalintaa.

Taulukko 10. Haastateltujen vanhempien ammatit, omat ammatit sekä kotiseututyypit.

Nimi	Vanhempien ammatti: Äiti/Isä	Oma ammatti	Kotiseututyypit
<i>Kaisa</i>	perhepäivähoitaja/puh. asentaja	sosionomi	maaseutu
<i>Petra</i>	lähihoitaja/kauppiaita molemmat	insinööri	kuntakeskus
<i>Eeva</i>	sairaanhoitaja/maanviljelijä	kotiäiti	maaseutu (maatila)
<i>Anne</i>	opettaja/merkonomi	opettaja	kuntakeskus
<i>Jonna</i>	kotiäiti (ekonomi)/insinööri	psykologi	muu taajama
<i>Lotta</i>	emäntä/maanviljelijä	yrittäjä	maaseutu (maatila)
<i>Raija</i>	kotiäiti/metsuri	erik. lab. hoitaja	maaseutu
<i>Susanna</i>	kotiäiti/kirvesmies, tehdastyö	vanginvartija	maaseutu
<i>Mari</i>	emäntä/maanviljelijä	ohjaaja	maaseutu (maatila)
<i>Tuija</i>	emäntä/maanviljelijä	opettaja	maaseutu (maatila)
<i>Outi</i>	emäntä/maanviljelijä	erik. sairaanhoitaja	maaseutu (maatila)
<i>Virpi</i>	perushoitaja/liikunnanohjaaja	kosmetol./part.kamp.	maaseutu

Lähes kaikki haastatellut sanoivat olevansa tyytyväisiä nykyiseen alaansa tai ammattiinsa tai totesivat oman alansa löytyneen. Lähes kaikki toimivat koulutustaan vastaavissa töissä tai koulutuksensa mukaisella alalla. Muutamalla oli vielä epävarmuutta ja hakemista oman alan suhteen sillä hetkellä. Nuoruutensa haaveammattissa tai toivealalla toimi kuusi haastateltavaa niistä seitsemästä, joilla oli nuorena toiveammatti tai -ammatteja. Nuoruuden toiveammateissa esiintyi seuraavia ammatteja: opettaja, hammaslääkäri, lääkäri, sairaanhoitaja, psykologi, poliisi, hoitaja, kampaaja, pappi, lakimies, tuomari.

Lapsuuden haaveammattiin tai sitä vastaavalle alalle oli päätyntä puolet haastateltavista. Tavallisimmat lapsuudenhaaveammatit olivat opettaja, sairaanhoitaja, parturi-kampaaja. Lapsuudenhaaveissa esiintyy myös monia muita ammatteja, kuten lihatiskin myyjä, balettitanssija, lääkäri, poliisi, lakimies.

Vain yksi haastateltavista toimii samassa ammatissa tai edes samalla alalla kuin kumpikaan vanhemmistaan. Tämä yksi haastateltava on opettaja, samoin kuin hänen äitinsä. Toiveammateissakaan ei esiinny vanhempien ammatteja. Yksi haastateltavista, Susanna, on pitänyt isänsä ammattia yhtenä varavaihtoehtoista, jos ei pääse haluamaansa kouluun. Jos hän ei olisi haluamaansa hoitajakouluun päässyt, hän olisi ollut valmis menemään "miestenaloille", vaikka kirvesmieheksi, koska "naistenaloista" ei olisi löytynyt toista sopivaa. On kiinnostavaa, että ammatit on näin selkeästi jaoteltu miesten ja naistenammatteihin. Jako ei kuitenkaan ollut sellainen, mikä olisi estänyt rajan ylittämisen.

TM: Oliko sulla se ihan selkeä että tää on tällanen ala [hoitaja] että sä haluat käydä?

Susanna: Joo ja sitte mulla tuli jo että jos mä en pääse nyt sinne [hoitaja] kouluun ni mä en tuu ikäsä pääsemäänkään, ja sitten mä päätin että sitten musta tulee joku sähkömies tai joku kirvesmies tai joku muu vastaava auton asentaja että ihan ihan niinku miestenalalle meen (...) mutta onneksi pääsin. Että sitte koska, kiva jossain rakennuksilla olla talvipakkasessa töissä. (...) en mä oikeestaan, naisten aloista koska sitten oikeen löytäny semmosta, toista miksi mä sitte haluan, koska ei mua kiinnostanu ammatikseni mitään kampaajan hommaa ei, eikä jotain vaatteitten kanssa ja, ei mitään ja kauppa, tai kaupantiskillä ni ei. Olisin varmaan ehkä joku, kirvesmies, isä olis ollu varmaan tyytyväinen (naurua). (H8, 8, Maaseutu, toiveena hoitoala, isä kirvesmies.)

Haastatteluaineistossa esiintyi lukuisia kotipaikkakunnalta poislähdön syitä. Paikkakunnalta poismuuttamisen syynä on voinut olla yksinkertaisesti sellainen tilanne, että on halunnut muuttaa kotoa pois tai vaihtaa paikkakuntaa, mikä on voinut olla siinä vaiheessa tärkeintä. Kotona ei ole enää haluttu tai pystytty asumaan joten on *haluttu muuttaa kotoa pois*.

TM: Miten sitte se sun päätös synty siitä että sä lähet pois sieltä sun kotiseudulta?

Kaisa: ...mutta sitte meni vanhempien kanssa niin pahasti kun ois pitäny kotona asua niin tuota, että ei yksinkertaisesti pystyny enää olemaan, niin sitte oli vähän pakko ettiä sitte (naurahdus) jotakin [opiskelu]paikkaa, että mihin

lähtee että, ihan sen takia että pääsi sitte kotonta muuttaa pois. ... (H1, 4-5, Kaupungin läheinen maaseutu, ei toiveammattia.)

Lukioon on täytynyt lähteä muualle; omassa kunnassa ei ole ollut lukiota ja lukioon on täytynyt lähteä esimerkiksi naapurikuntaan. Jos naapurikunta ei houkutellut, on lähdetty kaupunkiin. Kotipaikkakunnalta ei ollut kuitenkaan mikään pakko päästä pois, kaupunkiin haluttiin, koska ajateltiin siellä olevan hyviä kouluja. Pientä paikkakuntaa ei kuitenkaan pidetä kovin hyvänä asuinpaikkana nuorelle.

*TM: ...mitä siihen liittyi että sä halusit pois sieltä [kotipaikkakunnalta], muita kun se että sä olit niinku lukioon [lähdössä], oliko siihen jotain muita?
Petra: (...) Et ei siinä niinku silleen että ois pitänyt [kotipaikkakunnalta] välttämättä pois päästä, mitään semmosta käytännön, tai semmosta niinkun ehotonta syytä ole, pieni paikkahan se on, ja tietysti ehkä niinku jos aatellaan jos on, aktiivinen nuori ihminen nin, ei välttämättä jaksa semmosessa **kyllä olla** pitkään, että. (H2, 6, Kuntakeskus.)*

Opiskelemaan on täytynyt lähteä viimeistään lukion jälkeen muualle, kun omassa kunnassa ei ole ollut jatkomahdollisuuksia. Omalta paikkakunnalta halutaan pois, koska siellä ei voi opiskella haluamaansa ammattiin tai alalle. Opiskelemaan lähtö on yleisin syy lähteä kotipaikkakunnalta pois, kun jatkomahdollisuuksia ei ole tai oman paikkakunnan tai lähiseudun mahdollisuudet eivät vastaa kiinnostusta. Niillä ihmisillä, joilla on ollut haaveena "hyvä ammatti" tai "kunnollinen opiskelupaikka", ovat selvimmin myös työkeskeisimpiä ihmisiä. He näyttävät myös olevan epätodennäköisimpiä kotiseudulle palaajia. Jo lukiossa on tiedetty, että lukion jälkeen joutuu muuttamaan muualle, varsinkin jos halusi yliopistoon, tai jollekin tietylle alalle.

*TM: Niin se oli varmaan sit vähän pakko lähteä sieltä [kotikunnasta] pois, että jos siellä ei ollu sitä lukiota, sitte?
Eeva: (...) sitten viimeistään niinku lukion jälkeen oli viimeinen pakko sitte lähteä etemmäs, kun ei ollu muita, muita sitte koulutusmahdollisuuksia ollu, ... (H3, 7, Maaseutu, maatala, ei toiveammattia.)*

*TM: No millon se päätös syntyi siitä että sie haluat lähteä sieltä kotikulmilta?
Anne: Oli kait se varmaan selvää jo lukioon mennessä että täältä lähetään (naurahdus) sitte lukion jälkeeseen. (H4, 5, Kuntakeskus, toiveammattina hammaslääkäri.)*

Isommalle paikkakunnalle on haluttu lähteä parempien työmahdollisuuksien vuoksi. Töitä on lähdetty etsimään isommasta paikasta, jos omassa kunnassa ei ollut riittävästi sopivia, omaan alaan liittyviä töitä. Opiskelun lisäksi poismuuttamiseen vaikuttaa halu muuttaa

omaan asuntoon, *itsenäistymishalu*. Myös se vaikuttaa, jos *kaveritkin* ovat muuttamassa pois. Ympäristön paineella voi olla vaikutusta ja kukapa haluaisi jäädä ilman kavereita ja opiskelupaikkaa kotipaikkakunnalle.

TM: ...mitä kaikkee liittyy siihen et sä halusit pois sieltä [kotipaikkakunnalta]?

Muuta ku et sä halusit opiskelemaan.

Jonna: No mä halusin muuttaa kotoo omaan kämppään, se oli siinä vaiheessa myös ja, ja tota hmmm, kaveritki oli lähössä pois suurin osa lähössä opiskelemaan muualle. (H5, 8, Muu taajama, toiveammattina psykologi.)

Poismuutto voi tapahtua esimerkiksi muualla olevien *kavereiden* takia ja siksi, että "olisi mahdollisimman mukavaa". Vaikka mentiinkin opiskelemaan, opiskeltava ala ei ollut niinkään tärkeää, vaan tärkeintä oli isommalle paikkakunnalle pääsy sekä kavereiden kanssa yhdessäolo, varsinkin jos kavereita ei maaseutukylällä ollut.

TM: ...kun sun yläaste oli päättymässä nin, minkalaisia suunnitelmia sulla oli sitten, olisk sulla toiveammattaja esimerkiks?

Mari: (...) Ku yläasteelta pääs että, se oli se opiskelu aivan toisarvonen asia minun elämässä (naurahdus) siihe aikaan. (...)

TM: No mikä oli niinku sulla sillo päällimmäisenä, niinku elämässä, sanoit että opiskelu oli toisarvonen?

*Mari: Kaverit ja, semmonen, miten mä nyt oss.. no kaverit ehkä. En minä yhtään ollu kiinnostunu mistään opiskelusta (naurua) ja sen kyllä huomaa todistuksista. (...) Se ehkä kostautu jossaki vaiheessa, just että ku, lapsena ei oo saanu, niinku olla kavereitten kanssa ja, niin paljon kun olis halunnu niin sitten halus mahollisimman paljon viettää sitä aikaa, niinku **porukassa** isommassa porukassa ... (H9, 8, Maaseutu, maatila, toiveammattina parturikampaaja.)*

Syynä aikaiseen poismuuttoon voi olla esimerkiksi myös *halu erottua* ja olla erilainen ja tehdä muista poikkeava valinta ja lähtemällä pois paikkakunnalta, jonne ei toisaalta näe mitään syytä jäädäkään.

TM: No mites sä voisit kuvailla sitä, jos aattelee koko lapsuutta ja nuoruutta siellä kotiseudulla, niin että millasta aikaa se oli, olitsä tyytyväinen kaikkeen siihen elämään?

Lotta: ...mä halusin itse asiassa lukioon suoraan mutku mä en keksiny mitään syytä et minkä takia mä niinku jään sinne paikkakunnalle, ei mulla ollu varsinaisesti niinku, en mä sitä silleen vihannu mut mä halusin ehkä vähän erikoisuutta, mä halusin olla vähän erilainen, silleen et vähän cool, lähtee jonnekin muille kylille (naurua)...(H6, 5, Maaseutu, maatila.)

Vaikka omassa kunnassa olisi ollutkin kiinnostavia ja oman alan kouluja, kotipaikkakunnalla ei silti välttämättä haluta olla. *Paikkakunta on koettu liian pieneksi*

ilmapiiriltäänkin, siellä on liian "pienet ympäristöt", kaikki tuntevat toisensa ja tietävät tai luulevat tietävänsä toistensa asiat. Maailmaa halutaan nähdä laajemminkin kuin vain omalta kylältä käsin.

TM: No siellä ei ollu mitään semmosia kouluja sitten että sie oisit niinku halunnu jatkaa siellä koulussa, vai?

Virpi: ...periaatteessa oli semmonen mahollisuus sitten siellä [kotipaikkakunnalla] on ammattikoulu, (...) et yläasteen jälkeen niin tosiaan, moni lähtikin moni minun kavereista amiskaan (...) mä menin sitte [ammattikoulu mainittu], puolelle mutta sitten just niinkun, niin nin, kyllä kun rupes olemaan semmonen seittemäntoista kesänen niin halus sieltä poikkeen että liian pienet ympäristöt oli. Ja halus vähän nähä muutakin kun sitä. (H12, 2, Maaseutu, kuntakeskustaan 3 km, toiveammattina kampaaja.)

Syitä poislähtemiseen on siis useita. Selkein ryhmä on opiskelemaan lähteneet, jotka tiesivät jo ehkä vuosia aikaisemmin, viimeistään lukiossa, että omalta paikkakunnalta täytyy lähteä puuttuvien opiskelumahdollisuuksien takia muualle. Opiskelemaan lähtöön on sikäli osattu orientoitua jo pidempään. Kotoa ja kotipaikkakunnalta poislähtö liittyy vahvasti nuoren itsenäistymisprosessiin ja haluun avartaa maailmankuvaa. Syitä poislähtemiseen nuorella voi olla samanaikaisesti siis useita.

Paunikallionkin (1997, 117) mukaan osalla nuorista on tarve suurempiin ympyröihin. Opiskelu ja työ ovat selkeänä syynä kotipaikkakunnalta muuttoon vain, kun tarkastellaan niitä nuoria, jotka katsovat olevansa pakotettuja muuttamaan työn tai opiskelupaikan perässä tai jotka miettivät yleisellä tasolla syitä nuorten poismuuttoon. Syyt näyttävät toisenlaisilta, jos tarkastellaan niitä nuoria, jotka ilmoittivat haluavansa lähteä jonnekin pois nykyiseltä kotipaikkakunnaltaan. Nämä kokevat oman kotipaikkakuntansa niin pieneksi ja tapahtumaköyhäksi, että haluavat "suurempiin ympyröihin". Heitä häiritsee paljon ympäristön ahdasmielisyys ja suvaitsemattomuus sekä vaihtelun puute, ihmisten vähäisyys ja tuttuus. He ovat valmiita etsimään muutosta muualta.

Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän nuorisoteemaryhmä on koonnut nelikenttään nuorten esittämiä syitä siihen, miksi maaseudulle jäädyään, miksi maaseudulta muutetaan, miksi maaseudulle palataan ja miksi maaseudulle ei palata (taulukko 11). Kyseiset mielipiteet ovat nuorten itsensä julkituomia ja kerätty eri menetelmillä. (Maaseudun syke nuoren mieleen 2000, 11-12.)

Taulukko 11. Nelikenttä: maaseudulle vai kaupunkiin? (Maaseudun syke nuoren mieleen 2000, 11).

<p>Miksi maaseudulle jäädyään?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Työpaikka • Rauha ja puhdas luonto • Lähellä taajamaa • Hyvät kulku- ja liikenneyhteydet • Yhteisöllinen identiteetti • Kotitilan jatkaminen • Kouluttautumismahdollisuudet • Asunto • Elämänsisältö • Arvot • Ystävät, elämäkumppani ja suku • Hyvä kasvuympäristö lapsille • Kaupunkien negatiiviset puolet • Harrastukset 	<p>Miksi maaseudulta muutetaan?</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Opiskelu ➤ Työ ➤ Maatalouden kannattavuuden heikkeneminen ➤ Uralla etenemismahdollisuudet ➤ Peruspalvelujen vähentyminen tai puuttuminen ➤ Itsenäistyminen ➤ Pienen yhteisön asettamat paineet ➤ Ystävien poismuutto ➤ Harrastus- ja muiden vapaa-ajanmahdollisuuksien puute ➤ Yleis- eli valtakulttuurin arvot ihannoivat kaupunkikulttuuria ➤ Maaseudun huono imago ➤ Ei uskota maaseudun tulevaisuuteen ➤ Ei voi vaikuttaa ➤ Elämäntyylin erilaisuus ➤ Elämäkumppani
<p>Miksi maaseudulle palataan?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kyllästyminen kaupunkilaiseen elämäntapaan • Maaseudun vetovoima, oma rauha ja puhdas luonto • Juuret, perinteet ja ikävä kotiseudulle • Työpaikka • Elämäkumppani • Maaseutua arvostetaan elinympäristönä • Elämänsisältö ja arvot • Hyvä kasvuympäristö lapsille • Halvempi asunto • Oma yritys tai yritysidea • Luonnonläheinen tai –mukainen elämäntapa • Lasten hoitopaikka tai koulu • Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet koetaan hyväksi 	<p>Miksi maaseudulle ei palata?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ei koulutusta vastaavaa työtä - Kaupunkilainen elämäntapa ja kulttuuri - Huonot kulku- ja liikenneyhteydet - Ystävät, elämäkumppani tai perhe kaupungissa - Maaseudulla huono imago kuihtuvana ja kuolevana alueena - Pelko pienen yhteisön ahdasmielisestä ilmapiiristä - Uralla etenemismahdollisuudet heikot - Huonommat peruspalvelut - Ei riittävän monipuolisia harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksia - Vaikuttamis- ja osallistumismahdollisuudet koetaan heikoiksi - Huonot kokemukset maaseudusta - Ei yhteenkuuluvuuden tunnetta eikä sitoutumista kotiseutuun

Taulukosta löytyy useita samoja syitä kuin tämän työn aineistosta, kuten työ, opiskelu, itsenäistymishalu ja harrastusmahdollisuuksien ja palveluiden puute maaseudulla. Sama tekijä voi vaikuttaa eri henkilöillä maaseudulta muuttoon, sinne jäämiseen tai

palaamiseen. Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi työhön, ihmissuhteisiin, harrastuksiin tai arvoihin liittyviä tekijöitä.

Osa haastateltavista sanoi, ettei paikkakunnan takia muuten olisi lähdetty pois, oli vain pakko lähteä, jos halusi opiskella. Osa taas sanoo halunneensa nimenomaan isompaan paikkaan, jossa olisi paremmin töitä ja enemmän kavereita, joiden kanssa olla yhdessä ja jossa ilmapiiri olisi avoimempi. Jos mikään ei pidätellyt omalla paikkakunnalla, eikä keksitty syytä jäädäkään, oli helpompi muuttaa pois. Yläasteen jälkeen ei oltu vielä kovin valmiita lähtemään lähikaupunkeja kauemmas. Toisaalta saatettiin haluta lukion jälkeen mahdollisimman kauas kotoa ja sukulaisista lähinnä itsenäistymään. Tai sitten haluttiin, ettei opiskelupaikka olisi liian kaukana kotipaikkakunnalta matkojen takia. Haluttiin myös muuttaa pois kotoa ja asumaan omaan "kämppään". Paikkakunnalle jäämishalua ei ainakaan lisännyt se, jos suurin osa kavereistakin oli muuttamassa pois. Opiskelupaikoista käydään kovaa kilpailua ja paikan saaminen voi olla eräänlainen menestyksen mittari. Kotiin tai kotipaikkakunnalle jääminen itsenäistymisen aikaan ilman kavereita ei houkuttele. Jos on lähtenyt aikaisessa vaiheessa pois paikkakunnalta, heti yläasteen jälkeen, on voinut päästä vähemmällä paikkakunnan ja olosuhteiden aiheuttamista ongelmista.

TM: ...millasta aikaa se oli olla siellä [kotipaikkakunnalla], miltä se tuntu se elämä silloin siellä?

Raija: ...Mutta tietenkin (huokaus), teini-iässähän se tuntu se paikka jo pieneltä ja, sitte aika pian mä oon lähtenykin että ei mulle oo silleen niinku hirveen pahaa makua siitä jäänykään. (H7, 3, Maaseutu.)

Pois on lähdetty innolla ja odottavasti kokeilemaan omia siipiään. Välillä on kuitenkin koti-ikävä saattanut vaivata. Poislähteminen on ollut uutta, mukavaa ja haastavaa. Helpotus poislähtemisessä on liittynyt ehkä enemmän kotoa lähtöön ja itsenäistymiseen kuin sinänsä kotipaikkakunnalta poispääsyyn. Kotipaikkakunnalta lähtö osana itsenäistymistä on voinut olla kasvattava ja haastava paikka lähtijälle.

5 ELÄMÄ KAUPUNGISTA KÄSIN JA TULEVAISUUDEN KUVIA

*"Nousen autosta ja menen kotiin.
Lähdin täältä viisitoistavuotiaana enkä ole sen jälkeen
käynyt. Paitsi unissa; niissä on alinomaa palattava
huoneisiin, joista on luullut lopullisesti lähteneensä.
Palattava kiusaantuneena siivoamaan, sillä aina ne ovat
sotkuisia, täynnä sekalaista outoa rojua, jonka pois
raivaamisesta on vastuussa. Eikä koskaan tiedä, mistä
aloittaisi, mihin tarttuisi ja mihin tämä tarpeeton roina,
yhtä aikaa vieras ja hävettävän oma, pitäisi viedä.
Tähän taloon tulen unissa isän ja äidin luo."*

- Tuula-Liina Varis (1999):
Maan päällä paikka yksi on

5.1 Suhde aiempaan kotiseutuun: "En ees ohi halunnu ajjaa"

5.1.1 Suhde kotiseutuun

Kotiseudulla tarkoitetaan paikkakuntaa, kylää tai sellaista seutua, josta henkilö tuntee olevansa kotoisin. Kotiseutu on usein lapsuuden ja nuoruusajan kotipaikan määrittämä. Kotiseutu on perinteisesti määritelty paikaksi, johon kasvetaan lapsuudessa kiinni ja josta lähteminen ei tule kysymykseen kuin äärimmäisen pakon edessä. Lapsuuden kotiseudun on ajateltu säilyvän läpi elämän ihmisen tärkeimpänä paikkana, jota automaattisesti rakastetaan ja ikävöidään, jos joskus joudutaan sen ulkopuolelle. (Tani 1995, 24.)

Aineistosta käy ilmi, että nuoruusaika on voinut olla myrskyisä vaihe suhteessa kotiseutuun ja käsitykset ja kokemukset siitä ovat olleet negatiivisimmillaan juuri silloin. Suhde kotiseutuun poismuuton jälkeen on jo jonkin verran seestyneempi ja asioita pystytään katsomaan eri tavalla ja näkemään asioissa joitakin hyviäkin puolia. Negatiivinen vaihe nähdään tavallaan "poikkeuksena" hyvän lapsuusajan ja nykyisen seestyneemmän suhtautumistavan välillä. Haastateltavilla ei kuitenkaan ole välttämättä päällimmäisenä ikävät muistot harrastusmahdollisuuksien tai kaverisuhteiden vähyydestä. Ajatukset kotiseutua kohtaan ovat haastatteluhetkellä jo yllättävänkin myönteisiä, eikä ikäviä kokemuksia ainakaan haluta sanoa päällimmäisenä. Asioista etsitään hyviä puolia ja korostetaan pikemmin niitä kuin ikäviä kokemuksia. Negatiivisen kokemisen kausi on voinut olla kotiseudulla vielä asuessa ja se on voinut kestää vielä useita vuosia

poismuuton jälkeen. Nykykokemus kotiseudusta oli pääosin myönteinen, mutta puheista kävi kyllä ilmi, ettei näin suinkaan ole aina ollut. Esimerkiksi Outi kertoo kotiseudulla asumisen ajastaan näin:

TM: Oisitko sä kaivannu jotaki muuta sinne lisää (...)?

Outi: No eei ennää mut sillon varmaan nuorempana oli hyvin niinku enempi semmonen, mutta nykyään eei oo kai että se varmaan kuulu siihen aikaan (...) että ois pitänyt kaikki saaha ja heti. (Naurua) Mutta tota nykyään sitä on varmaan kärsivällisempi kun, voihan sitä näin myöhemminkin ruveta opiskelemaan vaikka mitä.

TM: Voihan sitä..

Outi: Niin. Mutku se oli, varmaan sillon nuorempana vaan et, se ois pitäny saaha sillon alottaa (naurahdus).

TM: Se sillon tuntu niinku siltä että...

*Outi: Niin, niin, että paska paikka (naurua). Minä oikein **muistan** miten minä olin vihanen kun, siis mä olin pitkään vihanen se oli ihan puoli vuotta sille paikalle että joskus yläasteen aikana muistan. Monta kertaa äitille ja isälleki sanonu **Muutetaan** pois täältä kun täällä ei oo **mittään**.*

TM: (Naurua) No mitäs ne sano siihe?

Outi: No ei että, ei kait me nyt (naurua). Että mietihän nyt kaks kertaa. (H11, 4, Maaseutu, maatila, kaupunkiin noin 150 km.)

Kotiseudun ikäville puolille on tavallaan annettu anteeksi sieltä muuton jälkeen. Kotiseutua ei muistella pahalla, vaan nyt jälkikäteen se nähdään pääsääntöisesti ihan hyvänä paikkana. Tämä oli haastatteluissa hieman yllättävä piirre, ja joissakin haastatteluissa asia kävi ilmi heti alkuvaiheessa. Hyviä puolia kiitellään nyt myöhemmin, maalla on säästynyt monilta nuorison kiusauksilta, siellä ei ole tarvinnut pelätä samalla tavalla kuin kaupungissa – ainakaan samoja asioita – ja ympäristö nähdään turvallisena ja terveellisenä. Aikaisemmin kotipaikkakuntaa on voitu pitää pienenä kylänä, jonka kanssa ei haluta paljon olla tekemisissä. Kun poismuutosta on kulunut jo vuosia, suhtautumistapa on lientynyt ja kotiseutua on alettu arvostaa eri tavalla. Tästä esimerkkinä Marin kokemukset kotiseudustaan:

TM: No mitäs tää sun kotipaikkakunta niin merkitsee sulle nyt?

Mari: (Tauko) Mmm, no nyten oikeestaan, viime.. viimesien vuosien aikaan.. aikana on ruennu sillai arvostamaan eri tavalla ku ennen ku, suurin piirtein se on ollu, tähän asti että kauheen pieni semmonen kylä että en ikinä halua ees ohi ajjaa (yhteistä naurua) suurin piirtein. Ja enkä oo käyttäny mitään palveluita siellä monneen vuosiin sillai. Mutta nyt sitte jotenki on ihan, sillai, voisin minä kuvitella jossaki [kotipaikkakunnalla] asuvani, joskus. (...) mutta ei kyllä lähi... kymmenien vuosien sisällä että. Että, jotenki nytte on sitte osannu rueta arvostamaan sitä semmosta rauhallsuutta ja, pienten kylien, sillai etuja mutta. (H9, 17, Maaseutu, maatila.)

Soinisen (1998, 45-46) arvio siitä, ettei nuorten kohdalla tule tapahtumaan aivan totaalista irtautumista kotikylistä, näyttää pitävän paikkaansa. Jotkut "maailmalle orientoituneista" halusivat pitää kiinteän yhteyden kotikyliinsä jatkossakin. Nuoret eivät välttämättä sitoudu kotikyliinsä, mutta heidän juurensa ovat siellä, kaikesta huolimatta.

Kotipaikkakunnan merkittävin asia näyttää edelleen liittyvän kotiin. Moni vastasi toivovansa, ettei tarvitsisi muuttaa nykyisissä muutoissa kovin kauas kotiseudusta. Nykyiselle paikkakunnalle, Kuopioon, muuttoon joillakin oli vaikuttanut halu muuttaa lähemmäs kotiseutua tai puolison kotiseutua. Kotiseutu ei ole menettänyt kaikkea merkitystään nuorten aikuisten keskuudessa. Osa haastateltavista sanoi käyvänsä aiemmalla kotipaikkakunnallaan niin usein kuin he vain voivat. Kaikkien haastateltavien vanhemmat asuivat vielä samalla paikkakunnalla, valtaosa vielä samassa talossakin. Vaikka suurin osa elinajasta olisi asuttu ihan muualla, lapsuuden ja nuoruuden kotiseutua pidetään yhä kotina. Toisille kotipaikkakunta ei merkitse enää kovin paljon. Siellä on koti, mutta käynnit ovat harventuneet. Kavereita paikkakunnalla ei enää välttämättä asu, sillä muuttoliike on tyhjentänyt muutkin samanikäiset pois paikkakunnalta. Vanhempien kodin lisäksi muita sosiaalisia siteitä kotipaikkakuntaan ei enää välttämättä ole.

TM: ...No tuota, mitä se [kotipaikkakunta] merkitsee sulle nytten?

Anne: No se on se, niinku tuntee että mistä on kotosin. Ja, vanhemmat assuu siellä ja osa sisaruksista ni kyllähän se paljon merkitsee, ja aina kyllä kiinnostaa että mitä siellä on tapahtunu... (H4, 10, Kuntakeskus.)

TM: Mitä tää sun kotipaikkakunta nyt sulle merkitsee?

Petra: No tota, hmmm, no ei se nyt välttämättä nykyään enää hirveesti merkkää. (...) harvakseltaan siellä tulee käytyä (...) Et ei se nyt loppujen lopuks enää hirveesti merkkää, eikä siellä oo, ja, siellä mitä mä oon käyny, niin, kyllä mä oon aina ihan järkyttyny et kyllä ne piirit on niin pienet, että tavallaan, kyllä se on niinku järkyttävää. Et jos niinkun, ite joutusin sinne tavallaan niihin juttuihin, niin ois aika kauheeta. Mutta onneks ei jouvu, että ei tarvii niinku semmosia asioita, sillä lailla. (H2, 17-18, Kuntakeskus.)

Kaikille kotipaikkakunta ei kodin lisäksi merkitse muuta. Tämä ei ole ihme, jos on kotoisin syrjäiseltä maaseudulta kaukaa keskustasta. Kuntakeskustassa on voitu käydä vain yläaste eikä nuorille ole ollut välttämättä paljoa tarjontaa, jolloin kotipaikkakunta ei ole välttämättä missään vaiheessa muodostunut merkittäväksi. Kotiseudulla voidaan myös käydä muistelemassa menneitä ja katselemassa vanhoja paikkoja. Muualla asuvia kavereita voidaan nähdä kotiseudulla loma-aikoina. Koti voi olla myös sellainen paikka, jonne voi mennä lepäämään ja josta kukaan ei arvaa etsiä.

TM: ...mitä tää sun kotipaikkakunta tää [paikkakunta mainittu] merkitsee sulle nytte?

Raija: (Tauko) Kyllä sinne aina kaipais että kun on ne, harvat vapaapäivät, nytkin kun ei oo aikaa niin kyllä sitä lähtee käymään. Mutta ei, silleen toisaalta niin ei se paljon muuten merkihe kun se koti. (H7, 13, Maaseutu.)

TM: No tuliks sulla sitte koskaan niinku koti-ikävää sit takasi sinne?

Lotta: ...on se silleen aina kun on niinku pulassa, tai semmonen että tuntuu että niinku asettautuu pään päälle semmonen ni aina semmonen tilanne että voi että kun pää.. vois mennä [kotikylään] ja siel ei kukaan niinku, mua ei kukaan sinne älyä niinku, sillei et siellä saa olla vaan puhelimen ja kaiken muun tavottamattomissa et siellä voi (naurua) vaan olla ihan rauhassa ja nukkua, ... (H6, 11, Maaseutu, maatila.)

Kotiseutu voi olla myös tunteenomainen ja vaikeakin asia. Kysymys kotiseudusta ja sen merkityksestä nosti myös tunteita esille. Kotiseutuun liittyy muun muassa paljon muistoja. Maaseutu on jälleen muuttunut, oman kotiseudun muuttuminen nopeasti voi olla vaikea asia ja sitä voi olla vaikea hyväksyä. Elämä kotiseudulla ei ole enää samanlaista, ei saata olla enää koulua ja samoja palveluita, tuttua kyläkauppaa tai postia. Kotiseutua sellaisena kuin sen on elänyt, ei ole enää olemassa muuten kuin muistoissa. Eevan haastattelu on esimerkki tällaisesta kokemuksesta. Siinä tulee vaikutelma, ettei kotiseutua ikään kuin ole enää olemassa hänelle. Eeva sanoo, että kotiseutu on hänen lapsilleen mummola, mutta hänelle itselleen se on kaukaista menneisyyttä, maaseutua, jota ei enää ole ja joka ei enää palaa.⁵

TM: ...Mitä tää kotipaikkakunta [paikkakunta mainittu] merkitsee sulle nyt?

*Eeva: No, se on niinku mummola (naurahdus), näille [kahdelle lapselle]. Et (tauko) ja... (huokaus). Tota, tavallaan kyllä siihen liittyy rakkaat muistot siihen kotipaikkaan ja, se, siihen liittyy ajatukset kaikista että siellä on niinkun kaunista ja siellä on luontoo ja on, öööh semmosta mutta, toisaalta niin, se merkitsee myös mulle sitä että, se on **kaukainen** (...) (naurahdus). Ja tota se että, ne tosiasiat että, että tota, se ei enää oo semmonen kun ennen. Että, minun on turha sitä itkee ja haikailla koska se ei semmoseks enää tule. (Tauko) Elikkä minulla ei oo siellä niinku enää oikeestaan mittään minä niinku ikävöisin tai kaipaisin (itkien) ne on menneet jo. Se, siellä ei ole koulua eikä (itkua), eikä mittään asioita mitkä teki sen sen siks paikaks (itkua). (H3, 16, Maaseutu, maatila.)*

⁵ Eeva näytti minulle haastattelun jälkeen kotiseudustaan tehtyä kirjaa. Hän oli ylpeä kirjasta, mutta hän oli surullinen siitä, ettei kotiseutua ole enää sellaisena kuin kirjassa. Hän olisi halunnut maaseudun sellaisena kuin se oli hänen asuinaikanaan. Hän näytti kokevan maaseudun muutoksen syvästi. Hän paheksui sitä, ettei ole nähty sitä arvoa, mikä maaseudussa on, ja että elämän kannalta välttämättömät palvelut on lakkautettu.

Haastateltavilta kysyttiin mitä he ajattelevat nykyään kotiseudustaan asuinympäristönä. Lähes jokaiselle kotiseutu näyttäytyy nyt eri valossa kuin aikaisemmin. Kuntakeskustoista kotoisin olevat puhuvat maaseudun muutoksista vähemmän kuin maaseutukyliltä olevat, jotka puhuivat useista muutoksista. Toisaalta kotiseutu nähdään nyt myöhemmin uudessa valossa, ja toisaalta maaseudulla on tapahtunut 1990-luvulla monia muutoksia. Kuntakeskustoista olevien kohdalla painottuu hieman enemmän kotipaikkakunnan näyttäytymistä uudessa valossa oman muutoksen kautta. Kaupungin läheisellä maaseudulla asunut Kaisa on sikäli poikkeus aineistossa, että hän pitää kotiseutuaan nyt miltei parempana asuinpaikkana kuin omana asuinaikanaan ja ainoa, joka puhuu kotiseutunsa kasvusuunnasta. Kotikylässä asutus on lisääntynyt, uusia ihmisiä on tullut ja koulua laajennetaan. Maaseudulla kaupungin läheisyydessä asuminen on suosittu asumistapa.

TM: Mitä sä nyt ajattelet tällä hetkellä siitä kotipaikkakunnasta semmosena asuinympäristönä?

*Kaisa: Nyttten kyllä siis, että on varmaan tosi hyvä asua siellä, jos asuis, tai on hirmu hyvä paikka, et kuitenki niinko maaseutua, siis kuitenkaan ei hirmu kaukana kaupungista, ja ainut mikä siellä on, että siellä on kulkulyhteyksiä, linja-autoyhteyksiä vähennetty hirveesti, että oma auto täytyy olla välttämätön (...) sinne on hirmusesti lisääntyny, on tullu uusia asuintaloja ja, tuota, ihmisiä on tosi paljon, ja sit vielä kyläkoulu missä minä aikoinaan kävin, niin sitä laajennetaan jatkuvasti että ei tilat riitä että, hirmu, **hirmu** hyvä paikka on **varmasti**. (H1, 11-12, Kaupungin läheinen maaseutu.)*

Maaseutukyliltä kotoisin olevat puhuvat paljon kotiseutunsa muuttumisesta, jota on tapahtunut heidän oman poislähtönsä jälkeen ja jo heidän asuinaikanaan. Maaseutu kuihtuu ja tyhjenee: puheessa esiintyvät kylien kuihtuminen, koulujen ja palveluiden lakkauttaminen, väestön vanhentuminen, asukkaiden, erityisesti nuorempien, poismuuttaminen, maatalouden häviäminen. Asukkaat vähenevät, vanhenevat ja vähätkin palvelut katoavat jäljelle jääviltä. Nuorempien muuttaessa ja vanhemman väen jäädessä vanhuksia näyttää katukuvassakin olevan enemmän. Muutos näyttää lohduttomalta:

TM: Jos kertosit siitä [kotikunnasta] vielä, siitä kunnasta että millanen kunta se oli?

*Eeva: Semmonen pieni kuntahan se on ollu (...) ei siellä hirmu paljon asukkaita oo ikinä ollu mutta, (...) nyt siellä on koko ajan vaan suunta alaspäin. (...) Mutta ei oo sanottu että sekään [kotikylä] säilyy vaikka ne yrittää suojella sitä (naurahdus), (...) ei se semmosena enää säily. Minkälaisena sen muistot siinä on, ja **tapahtunu** paljon, sen jälkeen kun minä oon sieltä lähteny, siinä maisemassa. Mikä on ollu hirmu tärkeä ja rakas*

siinä ketkä siellä on asunu. (...) maatalouskuntahan se on ollu että, suurin osa kunnan väestä on ollu niinku maanviljelijöitä, että on saanu siitä elantonsa mitä nyt on niinku, hirmu paljon vaan niinku loppunu sekin [maanviljely] että, eipä siellä [koti]kylälläkään enää lehmiä kovin paljon enää näe, harvassa talossa enää. (H3, 1-2, Maaseutu, maatila.)

TM: Jos sä vertailisit niinku [kotikuntaa] ja tätä Kuopiota niin mikä näissä ois semmosta hyvää ja ja oisko jotain huonoo?

Eeva: (...) niin täältä on palvelut, täällä on kaupat ja, koulut ja palvelut. [Kotikylästä] on loppunut kaikki, siellä ei ole koul.. ei ole edes ala-asteen koulua, luultavasti loppuu [kotikunta mainittu] kunnastakin kohta koko ala-aste. ... (H3, 15, Maaseutu, maatila.)

TM: Mitä sä aattelet siitä kotikunnasta asuin ympäristönä, näin niinkun jälkikäteen? Miltä se näyttää tällä hetkellä?

Tuija: ...no se on ikävä niinku todeta että siellä on niinkun, kaikki palvelut on kuihtuu koko ajan, ihmiset menee keskustoihin tai ne muuttaa peräti isompiin kaupunkeihin et se on niinku sääliä mitä niinku maaseutu tyhjenee. Et se mä oon siitä niinku tosi pahoillani, mut sit aina, on vähän semmonen omantunnontuskaki, et niinhän mäkin oon sieltä lähteny pois. Et oonhan minäkin ollu, oonhan (naurhdus) minäkin maaltamuuttaja, ikävä kyllä vaikka en haluais olla mutta, näin on päässy tapahtuu et sillee se on minusta sääliä mutta, siellä vielä on sitkeitä ihmisiä jotka haluaa yrittää, yrittää et siellä maaseudulla on vielä sitä elämää. Niin et, maaseutu tyhjenee ja kaikki palvelut, palvelut menee sit sen.. sen myötä sitte häviää, et eihän kukapa sinne halluu ku, siellä ei oo enää yhtään mittää, ni kukapa sinne haluaa mennä. (H10, 16, Maaseutu, maatila.)

Kuntakeskustasta kotoisin olevien puheessa korostui enemmän kotiseudun näyttäytyminen uudessa valossa oman näkökulman muuttumisen ja kehityksen kautta. Maaseudun tapahtumista ja muutoksista ei niinkään puhuttu. Voisi ajatella, että kuntakeskustoissa muutokset eivät näy niin selvästi, tai ne ovat muuttuneet vähemmän. Sosiaalisen ympäristön pienuus järkyttää kaupungissa asumisen jälkeen ja paikkakunnan pienuuteen havahdutaan. Kotiseutu nähdään enemmän selkaltaisena kuin ulkopaikkakuntalainen sen näkisi. Poissaolo on muokannut näkökulmaa ja tuonut vertailupohjaa.

TM: No mitä sä nyt ajattelet siitä kotipaikkakunnasta asuin ympäristönä, et näätkö sä sen ihan eri tavalla vai miten?

Petra: Joo, näkkee, just sen että on tosi (tuppu)paikka, sen näkkee nyten (naurua), et niinku vanhemmiten vasta se tullee, eihän sitä sillon mieltäny kun oli nuori ja oli, vaikka oli lukiossa sillon (...) ja näin, en mä sillon koskaan aatellu. Mutta nyt kun mä oon ollu poissa ja niinkun, niin paljon muualla (...) just itsenäistynyt niin paljon ja näin, että ei oo enää semmosia kiinnikkeitä, sinne, niin, ei sitä enää. Kyllä se mieltää jo sitte että on tääkin paikka (naurhdus). (H2, 18-19, Kuntakeskus.)

5.1.2 Paluu kotiseudulle?

Lewis (1998, 148-149) on tutkinut maaseudulle muuton motiiveja Englannissa. Tutkimuksen mukaan ympäristö ja sosiaaliset suhteet ovat tärkeimpiä syitä muuttoalueen valinnassa. Työllä ei näytä olevan niin suurta osuutta. Kun alue on valittu, yli puolet valitsee tarkemman asuinpaikan tai kylän sopivan asumismahdollisuuden perusteella. Tässä valinnassa ympäristöllä, sosiaalisilla suhteilla ja työllä on vain vähäinen vaikutus päätöksentekoon. Nykyisin on monia muitakin intressejä maaseutua kohtaan, asuminen on vain yksi niistä.

Kyselyssä 39:n henkilön maaseudulta kotoisin olevien ryhmästä, josta haastateltavia ryhdyttiin poimimaan, suurin osa eli 23 henkilöä (59 %), oli sitä mieltä, etteivät he voi ajatella palaavansa kotipaikkakunnalleen tulevaisuudessa. Vastaavasti 16 henkilöä (41 %) saattoi ajatella palaavansa kotiseudulle. Opiskelijoiden ja työttömien karsimisen jälkeen 17 henkilöä (57 %) vastasi, etteivät he voi ajatella kotiseudulle paluuta tulevaisuudessa, ja vastaavasti 13 henkilöä (43 %) saattoi ajatella palaavansa tulevaisuudessa. Kaupungista kotoisin olevista useampi saattoi ajatella palaavansa kotipaikkakunnalleen tulevaisuudessa.

Kyselyn kyllä tai ei -muotoiseen kysymykseen kotiseudulle palaamisesta voi olla hankala vastata. Haastattelussa saatettiin vastata kysymykseen eri tavalla kuin kyselyssä. Haastattelussa asiaa on tarkasteltu monesta näkökulmasta ja pohdittu eri mahdollisuuksia. Kyselyn vastaus on voinut pohjautua juuri tällaiseen yhteen näkökulmaan tai johonkin tiettyyn asiaan. Kyselyssä olisi voinut olla lisäkysymys siitä, kuinka mahdollisena paluuta pidetään käytännössä. Haastatteluun harkinnanvaraisella otannalla valituista 12 henkilöstä puolet voisi ajatella palaavansa kotiseudulle, lähinnä perheen kanssa ja jos löytyisi töitä molemmille puolisoille. Viisi henkilöä ei voi ajatella palaavansa lähinnä siksi, että paikkakuntaa pidetään liian pienenä, palveluja ja mahdollisuuksia vähäisinä, eikä sieltä löytyisi ammattia vastaavaa työtä. Yksi vastaajista oli valinnut molemmat vaihtoehdot, sillä hänen tekisi mieli asua kotona, mutta sieltä käsin ei voisi harjoittaa ammattia riittävän laaja-alaisesti.

Haastatteluissa ilmeni, että kahdeksan haasteltavaa ei sulje pois sitäkään mahdollisuutta, että he joskus muuttaisivat takaisin kotipaikkakunnalleen. He voivat ajatella palaavansa, mutta eivät pidä sitä kovin todennäköisenä tai käytännössä toteuttamiskelpoisena

ajatuksena. Kukaan ei haastatteluhetkellä suunnitellut palaavansa tai halunnut juuri nyt palata. Neljä haastateltavaa ei pitänyt paluuta kotiseudulle ollenkaan mahdollisena.

Puuttuva mahdollisuus työhön näyttää olevan suurin este maaseudulle muutossa. Jotkut vastasivat, että he haluaisivat asua maaseudulla, mutta eivät näe siihen realistisia mahdollisuuksia. Paluuseen kotiseudulle asetetaan ehtoja: jotta paluu olisi mahdollista, pitäisi olla töitä – perheellisillä mielellään molemmille puolisoille – hyvä talo tai asunto ja sijainti saisi käytännössä olla korkeintaan 50 kilometriä kaupungista. Töitä ei kuitenkaan uskota saatavan kotipaikkakunnalta, joten työmatkaa ei saisi olla liikaa kaupunkiin, josta töitä uskotaan paremmin löytyvän. Pitkät matkat ja työn puute eivät kuitenkaan houkuttele muuttamaan. Aineistosta käy ilmi, että on nuoria aikuisia, jotka haluavat asua maaseudulla, varsinkin perheen kanssa, mikäli maaseudulla olisi enemmän töitä ja elämän edellytyksiä.

Myös Itäpuiston (1999, 139) tutkimuksessa muuttajaryhmistä löytyi myös sellaisia, jotka olivat tietyin ehdoin valmiita palaamaan takaisin vanhaan kotikuntaansa. Viime vuosina kotikunnasta poismuuttaneista opiskelijoilla ja työelämään tulijoilla oli useimmin paluuhalukkuutta. Sopivan työpaikan löytyminen oli tärkein keino, jolla näitä pääasiassa nuoria muuttajia pystyttäisiin houkuttelemaan. Mainittuihin ryhmiin kuuluvien koulutustaso oli hyvin korkea. Sen sijaan omistusasunnon hankkijoista, asuntopakkomuuttajista ja asuinympäristömuuttajista vain harva piti paluumuuttoa mahdollisena millään ehdoilla.

Kotiseudulle paluumuuton syyt jakautuvat mielenkiintoisella tavalla sukupuolen mukaan. Naisilla paluun syissä painottuu puolison työpaikan järjestäminen synnyinseudulta. Tämä viittaa siihen, että monet naiset muuttavat yhä edelleen miesten "perässä" (ks. Ahponen & Järvelä 1983, 53-55). Naisilla korostuvat myös pehmeät arvot, kuten kotiseutukaipuu sekä sukulaisuus- ja tuttavuussuhteet. Miehillä korostuvat naisia enemmän urakehitys, työttömyys edellisellä paikkakunnalla, sukupolvenvaihdos maataloudessa sekä yrityksen perustaminen. Paluun syyt ovat moninaisia, ja niihin liittyy niin taloudellisia kuin myös ei-taloudellisia motiiveja. (Kantanen 1991, 56-57.)

Maaseudulta muuton, kuten myös sinne paluun, näyttää lävistävän yksi keskeinen piirre: lähtö- ja paluumuutossa sukupuolten väliset erot ovat selviä. Naiset muuttavat miehiä enemmän ja heidän muuttosyissään painottuu tavoitteellinen toiminta. Paluun esteissä

puolestaan korostuvat ei-taloudelliset, lähinnä sosiaaliset syyt. Paluumuutto kokonaisuudessaan on ollut miehistä toimintaa. Paikalliset työmarkkinat ovat eriytyneet sukupuolen mukaan selvästi. Miehiä työllistää alkutuotanto, teollisuus tai rakennustoiminta. Palanneet naiset ovat sijoittuneet perinteisiin naisten ammatteihin, esimerkiksi hoivatyöhön. (Kantanen 1991, 113.)

Takaisin maalle tai synnyinseudulle ikävöivät eivät niinkään halua yrittäjiksi tai työvoimaksi, vaan kaipaavat pikemminkin jotain menetettyä: sukulaisten ja tuttavien pariin, maaseudun rauhaan, kauniiden maisemien äärelle, lapsuuden maisemaan, juurilleen, puhtaaseen luontoon. Takaisin ikävöivillä on mielessään myytti paluusta. Tämä on saanut ratkaisunsa tavallisesti siten, että lomat vietetään synnyinseudulla; ei olla täysin maalaisia eikä kaupunkilaisia. (Kantanen 1991, 112.) Osa tämän tutkimuksen haastateltavista sanoi, että paluuta voisi ajatella eläkkeellä tai vanhuudessa, jolloin voisi muuttaa yksinkin. On kuitenkin epävarmaa, millaisessa tilassa näiden ihmisten kotiseudut ja maaseutu ovat kymmenien vuosien päästä, jolloin nämä nuoret olisivat eläkeiässä. Syrjäkyliä todennäköisempiä asuinpaikkoja olisivat kuntakeskustat tai kaupungit. Mikään ei kuitenkaan estä haaveilemasta myyttisestä paluusta.

TM: Mitä mieltä sä oot paluusta sinne sun kotiseudulle, että miltä se näyttäis, ootko sä sitä miettiny, vakavasti?

Kaisa: No en sillä tavalla piä ihan mahottomana ajatuksena, mutta nyt rupee jo ajattelemaan sillee, että sit täytyis olla molemmilla töitä, hyvä talo tai asunto missä asuu että, siihe kun liittyy jo niin paljo että, tuntuu helpommalta ruveta hankkimaan niitä täältä (...) ei enää niin hepposin perustein enää lähe, että kyllä tästä on tullu semmonen kotipaikka jo, kuiteki. (H1, 15, Kaupungin läheinen maaseutu, avoliitto, Perinteinen.)

TM: No, voisitko sä niinku ajatella sitte sitä [kotipaikkakuntaa] joskus että sinne menisit takasi?

Mari: Oonhan minä sitäki joskus ajatellu ja ihan just sen takia että, meillä on niinku pinnalla kotona se asia että, isä ja äiti haluais pois siitä tilalta. Että ne olis, tai ne olis toivonu että jompikumpi meistä [sisaruksista] olis siihe jääny (...) ne ei halua sitä antaa kellekään ulkopuoliselle ja haluaisivat ite siitä jo pois kun niin paljon töitä, on siinä (...) ku ne on jotenki pettyneitä siihe että ku siihe ei kumpikaan meistä halua jäähä ni, oon vaan sit sillai oon ajatellu että minä voisin sen joskus just sen takia että jos mulla olis jotaki sijaislapsia ja semmosia. Mutta en minä usko että se koskaan toteutuu (naurahdus), se on vaan semmonen ajatus. Ku se ei sitten taas sijainniltaan minua niin hirveesti kiehdo ku se on niin kaukana syrjässä. (...) voisin myös kuvitella [kotikuntaan] niinku sinne kylälle, muuttavani jos minä saisin töitä sieltä. (...) Ja oon hakenukin sieltä joskus. (H9, 21-22, Maaseutu, maatila, naimaton, Työkeskeinen.)

Kuntakeskustoissa asuneiden ja haja-asutusalueella esimerkiksi kylässä asuneiden välillä voi havaita eroa suhteessa kotipaikkaan. Kylässä ja maatilalla asuneet miettivät ehkä enemmän kotipaikkansa merkitystä ja he haluaisivat asua muita useammin kotona. Tämä on ymmärrettävää, sillä maatilalta kotoisin olevilla kotitila voi aiheuttaa "painolastia". Kotitilan tulevaisuus mietityttää. Maatilalta kotoisin olevista osa ilmaisi toiveensa kotona asumisesta tulevaisuudessa. Eeva voisi asua kotitilalla vaikka heti, mutta lähellä ei ole enää palveluita; Outi asuisi, jos ei rahaa tarvitsisi ajatella, esimerkiksi lottovoiton turvin se voisi olla mahdollista; Mari voisi asua kotitilalla tulevaisuudessa, mutta epäilee myös sen mahdollisuutta. Mahdollisuutta pidetään kuitenkin auki, mutta samalla todetaan, että sen toteutuminen käytännössä on vaikeaa

Haastatteluista kävi selville, etteivät naimattomat – tai sinkut – halua muuttaa maaseudulle. Kaupunkia pidetään yksinasuvalle parhaana asuinpaikkana, mutta perheellisenä taas maaseutu ja ehkä myös kotiseutu voisivat olla mahdollisia. Sinkkujen korkeaa osuutta kyllä-vastauksissa paluuhaluuden kohdalla selittää se, että he voivat ajatella palaavansa *joskus tulevaisuudessa*, perheen kanssa tai joskus eläkeiässä. Kaikki sinkut pitivät itse asiassa maaseudulla asumista jollakin paikkakunnalla jossakin elämänvaiheessa mahdollisena, mutta ajatus sinkkuelämästä maaseudulla ei miellytä. Elämä olisi aivan liian hiljaista, eikä kumppanin löytymismahdollisuuksiakaan pidetty kovin hyvinä. Jos maaseudulle muutetaan, sinne muutetaan perheen kanssa ja jo vakiintuneemmassa elämäntilanteessa. Yksin muuttamistakaan eivät kaikki kuitenkaan halua kokonaan sulkea pois luvusta, jos tarpeeksi tahtoa löytyy, niin yksinkin saatettaisiin periaatteessa muuttaa.

TM: ...ootko sä ajatellu sitä paluuta sinne kotiseudulle, miltä se näyttäis?

Petra: No kyllä se mahdollista on, mutta että siitä mä oon aika vakuuttunu että mulle ei sinne työpaikkaa tule. (...) Mutta en mä tälleen sinkkuna sinne lähe, että se on ihan selvä (naurua)...

TM: Perheen kanssa sitte voisit?

Petra: Niin se ois niinku mahdollista mut ei tälleen itekseen, ei mä kuolisin sinne kylään, tai siis, hyi kauheeta. Sieltä ei ainakaan sitä miestä löytäis, se nyt olis varma.

TM: Niinkö? (naurua)

Petra: No kyllä mä luulen niin (naurua), että ois se aika niin. Tai eihän sitä tietysti tiedä, voihan se jossain siellä mökissä olla, mutta, ei kyllä se tuntuu niin jotenkin, ei. (H2, 21, Kuntakeskus, naimaton.)

TM: ...voisitsä aatella muuttavas, takasi sinne kotiseudulle [kunta mainittu]?

*Lotta: Vanhana. Tai sitte jos ois semmonen, jos mä pystysin tekemään esmerkiks etätöitä, hyvin (...) mun perhe ois mies joka pystys tekee siellä töitä ja lapset siellä se ois ihan hyvä (...) mut ku siellä on hirveen v., mut siellä pitää olla **elämää** enempi, ku tällä hetkellä siel niinku, en mä yksin sinne muuta. Korkeintaan sitten vanhana voisin itekin muuttaa mutta... (H6, 25, Maaseutu, maatila, naimaton.)*

TM: No mites tuota noin, voisit sä aatella että sä yksin lähtisit sinne, yksistään?

Outi: Miks ei, ei sitä koskaan tiä miten sitä niinku, höyrähtää tässä. (H11, 21-22, Maaseutu, maatila, naimaton.)

Haastateltavista suuri osa ei pidä ollenkaan mahdollisena ajatuksena kotiseudulle paluuta. He katsovat, ettei kotiseutu tarjoa enää elämän edellytyksiä muun muassa autoitumisen vuoksi. Ankea yleisilme ja huono työllisyystilanne eivät houkuttele. Omatkin kaverit ovat muuttaneet pois. Vaikka perhekin olisi, puoliso ei tuntisi paikkakunnalta ketään. Töiden saamista ei pidetä kovin mahdollisena kotiseudulta. Sosiaalisen elämän vähäisyys pienellä paikkakunnalla ja uhkaava työttömyys tekevät paluusta mahdottoman ajatuksen.

TM: ...voisitko ajatella ollenkaan sitä niinku paluuta sinne kotiseudulle?

Eeva: No, siinä täytyy kyllä maailmankirjat muuttua täydellisesti että voisin ajatella että, että (tauko)

TM: Oisko mittään niinku millä ehdoilla voisit, et ois niinku mahollista?

Eeva: Hmm, no se saattas olla että, täytyy (aurua) kelata aikaa taaksepäin, varmaan parikymmentä kolmekymmentä vuotta ja alottaa, niinku koko maapallon politiikka uudestaan (aurua). Niin (aurua). (H3, 20, Maaseutu, maatila, avioliitto, Perinteinen.)

TM: ...ootko pitäny vaihtoehtona sitä että sä voisit sielläkin [kotipaikkakunnalla] ehkä asua?

Susanna: No mä en taas sitten tuota, mulla ei oo siellä enää silleen kavereita että ihan, yks kaks on ehkä jääny sinne. Että muut on lähteny kaikki pois sieltä. Sitten ku ei siellä oo sitä työpaikkaa, ni se on niinku, ja sitten se että ei, eihän mun mies sieltä tunne sieltä ketään. Niinku ei oo, ei oo just sitä nimenomasta henkistä elämää vähääkään, työttömäks pitäs sitte niinku. En mä vois kuvitella asuvani siellä [kotipaikkakunnalla]. (H8, 12, Maaseutu, avioliitto, Perinteinen.)

Nuoret aikuiset ajattelevat paljon myös paikkakunnalla asumisen sosiaalista puolta. Mahdollisuudet riittävään sosiaaliseen elämään ovat monelle välttämättömiä. Virpillä olisi ammattinsa puolesta hyvä mahdollisuus toimia kotiseudullaan yrittäjänä, josta hänellä on jo kokemusta. Yrittäjänä toimimista hän ei niinkään epäile, vaan paikkakunnan sosiaalinen elämä ja "tuulipukukansa" saavat hänet epäilemään paluun mielekkyyttä.

TM: Voisitko sä ajatella että sä perustaisit oman yrityksen sinne, [kotipaikkakunnalle]?

Virpi: Tietysti sen puolesta et asiakaskuntaahan siellä ois heti, sillei ihan mukavasti.

TM: Mikä siinä saa siut epäilemään sitä?

Virpi: Ei siis, se on vaan se, tuulipukukansa siellä (yhteistä naurua). En minä tiää, se on, ahistaa. Eiku joskus, se on jännä juttu että, vaikka ite on kauheen rento ja sporttinen mutta jos vaikka täältä [Kuopiosta] ny menee sinne ja, käy vaikka päiväseltään ja on vähän niinku paremmat vaatteet, ni tulee semmonen olo että muut vetää siellä tuulipuku päällä et kaikki kattoo et, minnekähän toi on niinku menossa (naurahdus) (...) Kerran vuossa, naisetki laittautuu ku on [kesätapahtuman nimi mainittu] (naurahdus) ni se on siinä. Eei. (...) tulee semmonen olo et ei hitsi, et täällä pitäis tosiaan itelläki olla ne verkkarit, että sit niinku sulautus massaan. (H12, 17-18, Maaseutu, kosmetologi/parturi-kampaaja, Työkeskeinen.)

Sekä kyselystä että haastatteluaineistosta kävi ilmi, että kotiseudun maaseututyypillä on merkitystä paluuhalukkuuden kannalta. Paluuta mahdottomana pitävien asuinpaikka kotiseudulla painottuu enemmän haja-asutusalueille kuin kuntakeskusta- tai taajama-alueille. Autioituneelle ja taantuneelle – tai sellaiseksi koetulle – alueelle muuttamiseen suhtaudutaan kielteisemmin kuin vielä vireämmälle keskustaa lähempänä sijaitsevalle alueelle. Mitä taantuneempi alue on, sitä epätodennäköisempää on myös sinne palaaminen.

5.2 Työ ja koulutus: "Sinne lähdetään, mistä kutsu tulee"

Haastateltavien asumishistorioiden perusteella on hahmoteltu neljä muuttovaihetta nuorilla aikuisilla:

1. Huoltajien kanssa yhdessä muuttaminen. Ensimmäisessä vaiheessa asutaan ja muutetaan yhdessä vanhempien tai huoltajien kanssa. Muutot riippuvat vanhemmista. Muuttoja on vähän tai ei ollenkaan.
2. Omien itsenäisten muuttojen aika. Kotoa lähdön jälkeen alkavat nuoren omat muutot. Tässä vaiheessa muuttoja on eniten. Muuttoja voi olla usein, muun muassa opiskelun ja työn takia. Opiskelupaikasta toiseen siirtyminen tai sen vaihtaminen sekä määräaikaiset työt lisäävät muuttamista.
3. Hakuvaihe. Tässä vaiheessa etsitään omaa paikkaa, paikkakuntaa johon asettua mahdollisesti pidemmäksi aikaa ja vakituisempaa työtä. Voidaan olla vakituisessakin työssä, mutta ei välttämättä vielä valmiita tai halukkaita vakiintumaan ko. paikkakunnalle. Asutaan esimerkiksi vuokra-asunnossa työpaikkakunnalla.

4. Toteutusvaihe. Muutot vähenevät. Tämä vaihe on omistusasumisen aikaa osalla. Muutetaan pysyväisluonteisesti toiveita vastaavalle paikkakunnalle ja ympäristöön, toivottu asumistapa pyritään toteuttamaan. Hankitaan esimerkiksi omistusasunto kaupungin lähiympäristöstä. Vakiintuneiden tulojen ja perhe-elämän aikaa.

Suurin osa haastateltavista oli kolmannessa vaiheessa etsimässä ja miettimässä tulevaa elämäänsä eteenpäin. Vakiintumisvaiheesta on kirjoitettu pääosin tulevaisuuden suunnitelmien perusteella. Muuttovaiheista osa, tai jokin niistä, voi jäädä poisikin.

Työpaikan saaminen ja oman paikan löytäminen työelämässä ovat olleet valmistumisvaiheessa päällimmäisiä asioita elämässä. Työttömyys on koettu raskaana, ja työttömyyttä on pelätty ja töihin on oltu valmiita lähtemään kauaskin. Määräaikaiset työsuhteet ovat olleet yleisiä. Toisilla on ollut periaatteena, että töiden perässä lähdetään sinne, mistä kutsu tulee. Kotipaikkakunnankin työmahdollisuuksia mainitsee joku miettineensä, mutta siellä ei ole katsottu olevan koulutusta vastaavaa työtä ja työmahdollisuuksia muutoinkin on pidetty heikkoina. Esimerkiksi Tuija ja Raija kertovat valmistumisaikansa ajatuksista seuraavasti, molemmat ovat olleet valmiita lähtemään työn perässä kauaskin. Tuija halusi lisäksi vaihtaa ympäristöä ja kokeilla omia siipiään.

TM: ...kun sun opinnot päätty siellä [kaupunki mainittu] niin, oliks sulla sillon minkalaisia suunnitelmia...?

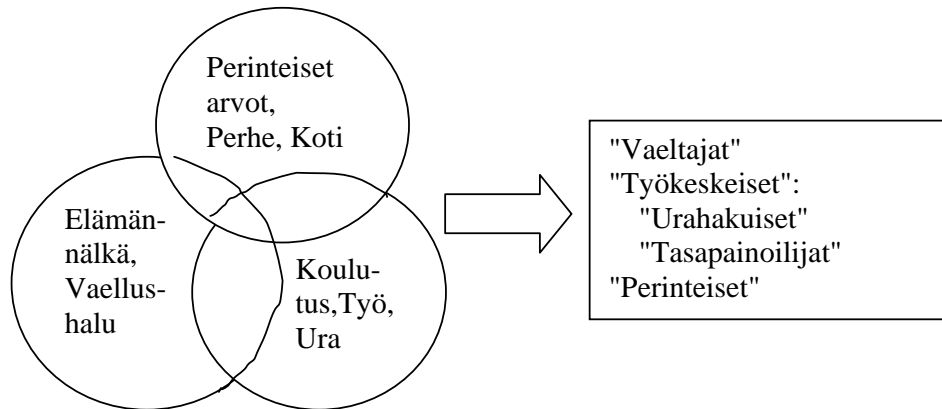
Tuija: Töitä. Se oli että töitä pitäis nytte saaha. Ja uutta elämää. Et halusin vaihtaa ympäristöä, tavallaan sit se oli vähän niinku sitten, omien siipien kokeilemistä sen suhteen et kyllähän mä pärjään että, jos mä muutan sinne kaheksansaankilometrin päähän [kaupunki mainittu] ... (H10, 11, Opettaja.)

TM: ...sitte kun sulla alko olemaan opinnot loppuvaiheessa niin millasia suunnitelmia sulla sillon oli?

Raija: No mää tota lähetin ympäri Suomea ihan mihin vaan missä oli työpaikkoja avoimna niin hain, lähetin papereita että oli, tällei vähän, kädet (naurhdus) avoimina että, mihin tulloo kutsu niin sinne lähen. (H7, 9, Erikoislaboratoriohoitaja.)

Haastateltavista on luotu kolme tyyppiä (ks. kuvio 7). Tyypittelyperusteina on käytetty maaseudulta pois muuttamista, muita muuttoja, elämänarvojen tärkeysjärjestystä ja työn merkittävyyttä. Tyyppejä kutsutaan "**Perinteiseksi**", "**Työkeskeiseksi**", ja "**Vaeltajaksi**". **Työkeskeinen tyyppi** on lisäksi jaettu kahteen alatyyppiin: "**urahakuisiin**" ja "**tasapainoilijoihin**". Kyse on erilaisista ominaisuuksista ja niiden painottumisesta tietyn henkilön kohdalla pikemminkin kuin henkilön selkeästä

kuulumisesta yhteen tyyppiin. Jokaisessa henkilössä on jonkin verran piirteitä useasta tyyplistä, mutta jokin tai jotkin näistä puolista ovat hallitsevia. Kuvio 8 havainnollistaa ominaisuuksien ja tyyppien suhdetta toisiinsa.

Kuvio 7. Tyypillisten ominaisuuksien ja niiden mukaisten tyyppien suhde toisiinsa.

Perinteiset. Perinteiselle kotiseutu ja kotiseudun läheisyys ovat muihin tyypeihin verrattuna tärkeämpiä. Perinteiset ovat perhe- ja kotikeskeisiä ihmisiä. Uskonnolliset arvot saattavat myös olla korkealla arvojärjestyksessä. Perinteiset ovat näistä tyypeistä ehkä todennäköisimpiä kotiseudulle palaajia, tai todennäköisemmin puolisonsa kotiseudulle tai lähemmäs sitä muuttajia, mikäli se muuten olisi mahdollista. Perinteiset saattavat olla uhrautuvaisia miehen työn vuoksi muutoissa. Vaikka mies voisi löytää työtä "mistä vain", muutetaan silti helpommin miehen työn mukaan kuin vaikeammin työllistyvän puolison työn mukaan. Nivalaisen (2000, 16) mukaan Suomessa muutetaan vieläkin miehen uran vuoksi enemmän. Uhrautuvaisuus on ollut ominaista naisille ja perinteisesti naisen rooliin on kuulunut muuttaa aviopuolison mukana.

TM: Minkalainen tärkeysjärjestys siinä on, mitkä asiat vaikuttaa niihin [muutto]päätöksiin?

Susanna: No tietenkin täs [Kuopioon muuttoon] vaikutti ensin se että, ukko saa töitä koska ukolla on vakituinen työpaikka siellä ni sehän pitää saada ensin, ensin työpaikka täältä. Ettei mulla ollu niinku niin väliä. Mutta mä tiesin et mä saan kuitenkin töitä koska mulla oli se työharjottelu sillon. Ja eikä se nytte mun työpaikka muutenkaan niin, koska mä tiän että mä saan jostakin töitä. (H8, 14, Vanginvartija, avioliitto, Perinteinen.)

TM: ...vaikuttaako työelämäsuunnitelmissa toisen suunnitelmat enemmän vai molempien yhtä paljon?

Kaisa: Tällä hetkellä oikeestaan oli se että, mentiin niinko, tai tässä syksyn aikana miehen töitten mukana, että pysytään täällä koska hänellä oli töitä

ensiksi ja, sitte tuota, että hän täältä.., tai että hän löytää töitä kuiteki jostain melkeinpä mistä vaan tuolta alalta saa tai sillä tavalla paremmat mahollisuudet hänellä saaha töitä kun minulla, niin jotenkin tuntu, että mennään sinne mistä hän saa töitä ja, nyt varsinkin kun rupesin oottamaan nin, se oli ihan niinko, nyt oli täysin selkeetä (...) sitte mulla on vähän sillee että minä nyt otan sen mitä tulee (...) En minä oo sitä sillä tavalla katunu että minä oisin luopunu jostakin että, kun en mä kuiteskaan itestään halua lähtee mihinkään sillee niinko ihan kokonaan asumaan jonnekin muualle että, ei se silleen oo. (H1, 13, Sosionomi, avioliitto, Perinteinen.)

Perinteiset näkevät työn muita enemmän "välttämättömänä pahana"; töitä täytyy tehdä toimeentulon takia. Muita suuria intohimoja työhön ei liity. Itsensä toteuttamisen keinoja löytyy muualtakin kuin työstä. Oman alan työpaikka ei sinänsä ole tärkeää. Perinteiset haaveilevat vakiintuneesta elämästä tulevaisuudessa.

TM: ...miten tärkeä asema työllä ois sulle elämässä?

Eeva: No ehtomasti että ihmisen teh.. (huokaus) ihmisen tehtävä on tää maallinen elämäsä tehä työtä, miun mielestä ehtomasti tärkeintä työtä on just tämä [lasten hoitaminen, vaihtaa vaippaa samalla]. (H3, 15-16, Kotiäiti, avioliitto, Perinteinen.)

TM: No mites tuota, miten tärkeä asema työllä on sulle elämässä?

*Susanna: Se kyllä on oikeestaan aika kaukana. Et mulle on ensin koti, perhe, **ollu aina**, (...) mä oon niinku koti-ihminen että tykkään olla kotona ja, tykkään laittaa kotia ja leipoa ja, olla niinku kotona, ettei tarvii mihinkään. (...) työ on välttämätön paha. Mutta mä yritän tehä sitä ja mä yritän saaha sieltä semmosen työpaikan sieltä mistä mä tykkään (...) mutta, kyllä mä voin mennä siivoajakskin, jos ei muualta saa. (H8, 9, Vanginvartija, avioliitto, Perinteinen.)*

Työkeskeiset. Työkeskeiset ovat olleet kaikkein opiskelukeskeisimpiä ihmisiä ja myöhemmin työkeskeisimpiä. Työtyypeille nimensä mukaisesti työ on tärkeimpiä asioita elämässä. Työkeskeisissä **urahakuiset** ja toisaalta **tasapainoilijat** eroavat toisistaan jonkin verran työn merkittävyyden suhteen. Urahakuisiin kuuluvat ovat valmiita lähtemään työn perässä sinne missä töitä on, "sinne mistä kutsu tulee". Työttömyys on koettu erityisen raskaana aikana ja sitä välttääkseen ollaan valmiita lähtemään kauaskin. Varsinaisiksi uranaisiksi tunnustautuvia haastateltavien joukossa ei ollut, mutta työkeskeisiä ihmisiä oli eniten. Toiseksi eniten oli perinteisiä ja vaeltajia oli joukossa vähiten. Työkeskeiset asettivat työlle odotuksia ja muun muassa uratoiveita; perinteiset eivät niin tehneet, heille riittää, että työtä on ja tulee toimeen. Vaeltajatyypissä työhön suhtaudutaan ehkä hieman idealistisesti, esimerkiksi että työn tulokset menevät hyvään tarkoitukseen.

Urahakuisiin kuuluvat voisivat periaatteessa ajatella muuttavansa työn perässä myös kotiseudulleen, mikäli siellä olisi koulutusta vastaavaa työtä – sekä heille itselleen että puolisolle. He eivät ole valmiita uhrautumaan puolisonsa hyväksi. Urahakuisessa perheessä osapuolet saattavat asua työn vuoksi esimerkiksi eri paikkakunnilla. Jos työtä löytyy samalta paikkakunnalta, muuttavat osapuolet samalle paikkakunnalle. Yksinasuvia puolestaan maaseudulle yksin muuttaminen ei houkutellut, tyypistä riippumatta.

Tasapainoilijoille työ on myös tärkeää, mutta heillä on mahdolliselle muuttokohteelle työn lisäksi enemmän myös muitakin vaatimuksia. Urahakuisia enemmän he kiinnittävät huomiota muun muassa asumiseen ja asuinympäristöön, alueen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja palveluihin. Arvojärjestyksessä työ on korkealla, mutta myös muita asioita menee selkeämmin sen edelle. Tasapainoilijat eivät muuta, jos he eivät muutenkin halua, vaikka töitä olisikin tarjolla. Urahakuiset ovat tasapainoilijoita enemmän työn suhteen pakkomuuttajia. Tasapainoilijoilla muuttaminen on enemmän kiinni heidän omasta valinnastaan. Esimerkiksi yrittäjänä täytyisi mahdollisesti olla melko työkeskeinen ihminen, vastapainoa työlle ja mahdollisuuksia sellaiseen voisi olla vähemmän. Työaikojaan ei välttämättä pystyisi suunnittelemaan, vaan työtä täytyisi tehdä silloin, kun sitä on. Sellainen elämä ei välttämättä tasapainoilijaa miellytä:

TM: No tuota, niin miten tärkeätä työ on sulle, sun elämässä?

Virpi: ...jos se [työ] ois kaikki kaikessa niin mä oisin jatkanu yrittäjähommia tekisin semmosta hullua päivää. Että sitten kuitenkin se vapaa-aika ja se että pääsee harrastamaan ja urheilee ja liikkumaan niin toisaalta se on se vastapaino mitä pitää olla että. (...) koska sä et tiä millonka taas tulee hiljasta aikaa niin se on pakko niinku tehdä. Nin nin sen takia, se on aika raskasta semmoselle joka halua tosiaan muutakin kun sitä, että käy kotona vaan nukkumassa ja sitten taas mennee ja ei tiä ollenkaan että monneenko on töissä ja pääseekö liikkumaan tai harrastamaan ja. (H12, 11-12, Kosmetologi/parturi-kampaaja, avoliitto, Tasapainoilija)

Vaeltajat: "Elämä on seikkailua". Vaeltaja-tyypille elämä on seikkailua enemmän kuin muille. Poismuutto kotiseudulta on voinut tapahtua esimerkiksi erikoisuuden halusta tai siksi, että elämässä muuten olisi miellyttävää. Vaeltaja-tyyppiin kuuluva on saattanut kärsiä kotiseudun eristäytyneestä sijainnista ja vähistä mahdollisuuksista ja kokea sen erittäin ahdistavana. Vaeltaja voi suhtautua työhön muita hieman idealistisemmin, esimerkiksi kiinnittäen huomiota siihen, että työ menee hyvään tarkoitukseen. Työ ei ole tärkeimpien asioiden joukossa ja sen merkitys ja suhde työhön eroavat muista tyypeistä. Vaeltajalla muuttaminen ei tapahdu niinkään työpaikan takia, vaan siksi, että elämässä

muuten voisi toteuttaa itseään ja elämä olisi miellyttävää. Työ voidaan nähdä itsensä toteuttamisen keinona, joten sikäli se on tärkeää, mutta työn tulee myös vastata omaa arvomaailmaa ollakseen miellyttävää.

TM: No miten tärkeä asema on se työ sulle, millanen asema sillä on sulle elämässä?

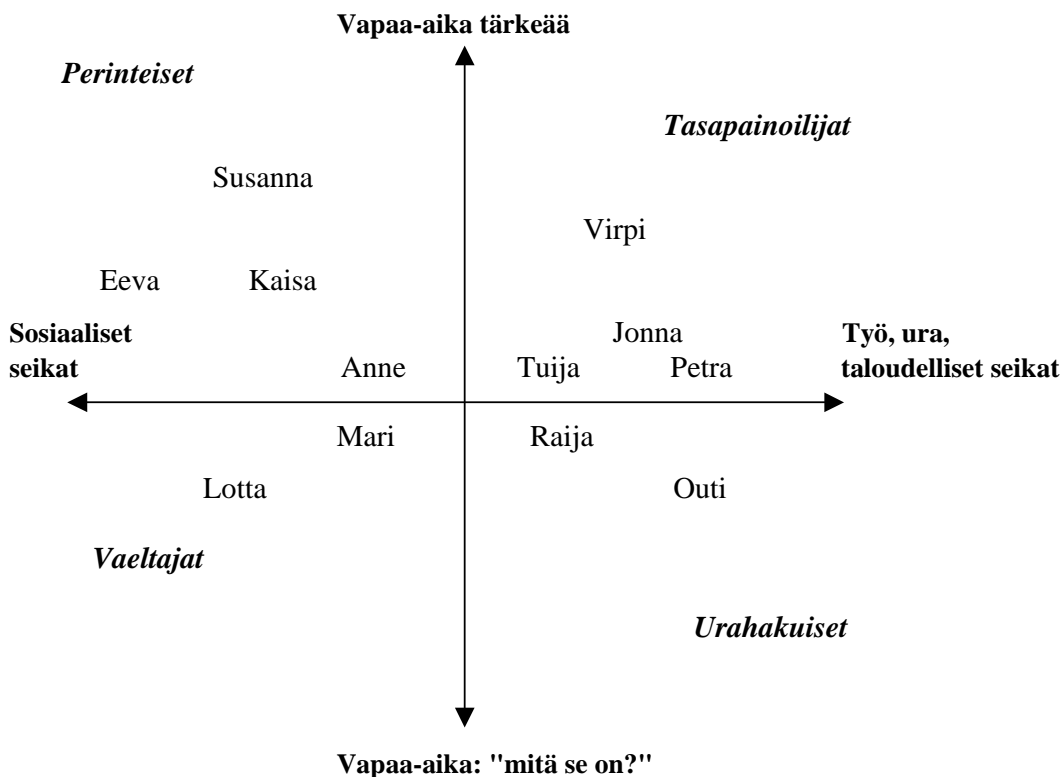
*Lotta: No mulla on silleen niinku, se on mun oma toteutuskeino, olla mulle hirveen tärkeä koska, mä tykkään väreistä (...) mulle on niinku värit, ja ja semmonen, se on niinku mun oma, mä voin toteuttaa niitä omia semmosia pöhlöjä ja hassuja ja hulluja ideoita ja visioita (...) mulle täytyy olla sille työlle, sekin tarkoitus että miks mä sitä työtä teen ja mihin mä koko elämäni **hassaan**, se on kuitenkin iso osa työtä, et mihin mä sen työn käytän et se menee niinku **hyvään** tarkoitukseen ja hyviin juttuihin. ... (H6, 18, Yrittäjä, naimaton, Vaeltaja.)*

Perinteiset ovat muuttaneet Kuopioon lähemmäs kotiseutua tai puolison kotiseutua, ja muutoinkin he ovat muuttaneet perheen ja puolison mukana enemmän kuin muut. Työkeskeiset ihmiset ovat muuttaneet pääasiassa työn vuoksi Kuopioonkin. Tasapainoilijoilla painaa enemmän harrastusmahdollisuudet ja kaupungin ennakkokuva muutossa. Kotiseudun läheisyydellä on ollut vaikutusta myös. Vaeltaja-tyypille ratkaisevinta on ollut sen hetkinen elämän kokonaistilanne ja itsensä toteuttaminen.

Etnologi Højrup on erottanut toisistaan pienyrittäjän, palkansaajan ja urasuuntautuneen elämänmuodon. Pienyrittäjän elämänmuodossa työntekijät omistavat tuotantovälineet ja he voivat itse valvoa työprosessiaan. Työ ja vapaa-aika sekoittuvat. Kaikki päivän mittaan tehdyt toimet ovat tärkeitä, eikä eri töitä ja aktiviteetteja erotella. Palkansaajan ja urasuuntautuneen elämänmuodoissa sitä vastoin työ ja vapaa-aika ovat eriytyneet. Palkansaajan elämänmuodossa työtä tehdään, jotta eletäisiin. Varsinainen päämäärä on vapaa-aika. Urasuuntautuneessa elämänmuodossa taas eletään, jotta voitaisiin tehdä työtä. Työ on ottanut vallan ja täyttää jopa vapaa-ajan. (Højrup 1989, ks. Höglbacka 2000, 27-28.) Højrupin jaottelua voi soveltaa tähänkin aineistoon. Højrupin erottamat elämänmuodot ja tämän työn tyypit ovat yleisperiaatteeltaan lähellä toisiaan. 'Vaeltaja' muistuttaa pienyrittäjän elämänmuotoa, siltä osin että hän haluaa toteuttaa työllä itsensä ja työtä ja vapaa-aikaa voi olla vaikea erottaa toisistaan. Jos 'vaeltaja' on yrittäjä, yhdenmukaisuus on suuri. 'Perinteinen' muistuttaa palkansaajaa, sillä perinteiselle työ on "välttämätön paha" ja keskeinen elämänsisältö saadaan muualta kuin työstä. 'Työkeskeiset' muistuttavat urasuuntautunutta elämänmuotoa, vaikka ei niin kärjistyesti. Varsinaiseksi uranaiseksi kukaan haastateltavista ei tunnustautunut, vaikkakin moni teki

paljon töitä työelämänsä alkuvaiheessa asemansa lujittamiseksi. Työn tekemistä arvostettiin jo sinänsä. Vapaa-aikaa pidettiin myös tärkeänä, mutta työkeskeisillä sitä jäi melko vähän.⁶

Seuraavassa kuviossa 8 on typologia haastatelluista työn ja vapaa-ajan merkittävyyden suhteen. Työkeskeisille urahakuisille ja tasapainoilijoille työ on merkittävämpi asia kuin perinteisille tai vaeltajille. Tasapainoilijoille työn lisäksi myös vapaa-aika on tärkeää ja he arvostavat sitä urahakuisia enemmän. Vapaa-aika ja työaika voivat olla erotettavissa toisistaan. Urhakuksilla vapaa-aikaa jää vähän ja työ täyttää jopa vapaa-ajan. Perinteisille ja vaeltajille sosiaaliset tekijät, koti, perhe ja vapaa-aika ovat merkittävämpiä kuin työ tai uralla eteneminen. Keskeinen elämänsisältö saadaan muualta kuin työstä. Vaeltajille on tärkeää itsensä toteuttaminen, ja heidän kohdalla voidaan puhua työn ja vapaa-ajan muodostamasta elämäntavasta.

Kuvio 8. Typologia haastatelluista sosio-taloudellisten tekijöiden ja vapaa-ajan merkittävyyden suhteen.

⁶ Tämä näkyi käytännössäkin mm. ajoittaisina vaikeuksina löytää sopivaa ajankohtaa haastattelulle. Aikoja löytyi kuitenkin illoista, viikonlopuista ja vapaapäivistä. Vapaa-aikaa jäi vähän myös haastattelijalle. Erään haastattelun päätyttyä noin klo 20.20 eräs työtä arvostava haastateltava tokaisi minulle: "Taitaa käydä jo ihan työstä".

Kuvion 9 voisi pelkistää sanomalla, että tasapainoilijat viettävät vapaa-aikaa, jotta he jaksaisivat tehdä työtä, urahakuisten vapaa-aika täyttyy työstä, perinteiset tekevät työtä, jotta voisivat viettää vapaa-aikaa ja vaeltajien työ ja vapaa-aika muodostavat yhdessä elämäntavan.

5.3 Käsitteet mieluisimmasta asuinpaikasta: Maalla keskellä kaupunkia järven rannalla?

Ihminen rakentaa maailmankuvaansa omien kokemustensa pohjalta. Maaseudulla syntyneen myöhempään muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat asuinseudulta ammennetut kokemukset. Maailmankuvan rakenne vaikuttaa myöhempään keskeisiin ratkaisuihin elämässä, esimerkiksi asuinpaikan valintoihin. Lapsuuden ja nuoruuden kokemukset muodostavat vahvan vaikutelman omasta asuinseudusta ja maaseudusta. (Maaseudun syke nuoren mieleen 2000, 5.)

Suomalaisilla näyttää olevan voimakas taipumus kiinnittyä omaan asuinympäristöönsä. Kiinnittyminen omaan nykyiseen asuinympäristöön – millainen se sitten onkin – ja sen tunnuspiirteisiin käy välillisesti ilmi tuloksista, jotka koskevat mieluisimman asuinalueen tyyppiä. Vallitsevaa asumista kuvaava asuntoaluetyypijakauma muodostuu paljolti samankaltaiseksi kuin mieluisinta asuntoaluetyypiiä kuvaava jakauma. Esikaupunkialue oli suosituin asuinalue (27 %:n mielestä). Haja-asutusalue maaseudulla oli toiseksi suosituin asuinalue (24 %). Maaseudulla näyttää olevan vetovoimaa. Toiveet eivät kuitenkaan aina välttämättä ole realistisia, vaikka ne sinänsä ovatkin "oikeita". Jos käytäntö määräytyisi asuintoiveiden perusteella, muuttoliike kaiketi tapahtuisi maaseudun haja-asutusalueille eikä sieltä pois. Merkittävää tuloksessa on laajamittainen oman asuinalueen arvostus. Oma nykyinen asuinalue koetaan yleensä parhaaksi. (Suomen maakuntien liitto 1992, 44-46.) Myös tämän työn aineistossa nykyistä asuinalueet pidettiin parhaana – ainakin niistä, joissa siihen asti oli asuttu.

Erityisesti perheen kanssa maaseudulla asumista haastateltavat pitivät suosittuna ja hyvänä vaihtoehtona. Moni haastatelluista voisi ajatella asuvansa muullakin maaseudulla kuin kotiseudullaan. Maaseudulla tarkoitetaan tällöin kuitenkin esimerkiksi myös kaupungin läheistä maaseutua, mikä oli suosittu asumisvaihtoehto tulevaisuudessa. Monet Kuopiossa asumista ajattelevat mainitsivat Kuopion lähiseudun ja Siilinjärven alueiksi, joita ovat harkinneet.

*TM: Et muuallekin maaseudulle voisit ajatella sitten muuttoa?
Petra: Joo, kyllä varmaan. Että kyl mä nyt uskon että se ois ainut vaihtoehto.
TM: Ootko sä aatellu, että missä päin se sijaitsis sitte?
Petra: No se ois varmaan tässä jossain lähellä. (H2, 21-22, Kuntakeskus, naimaton.)*

*TM: ...onko sulla tapana enemmän suunnitella elämää eteenpäin vai onko se sitten enemmän semmosta sattumanvarasta?
Eeva: ...et se on ollu että tää ois välietappi sille että me tästä käsin nyt niinkun tutustuttais tähän Savvoon ja, jos ajatellaan että viihyttäis niin että, tietysti jos me löyvetäs täältä Kuopion ympäristöstä niin sit joku semmonen maaseutupaikka, maatila tai maa.. mökki tai ties mikä (naurua)... missä me **todella** haluttais ellää. (...) me luotetaan siihen että Kuopiossa kuitenkin vielä ois sellasta elämän kannalta välttämätöntä palvelua (naurua), ettei tää heti kuole (yhteistä naurua). (H3, 12-13, Maaseutu, maatila, avioliitto.)*

Omaa kotiseutua pienempään paikkaan ei mielellään haluta muuttaa. Taajamasta ja kuntakeskustasta kotoisin olevat pitävät parhaana vähintään oman kotipaikkakunnan kokoista paikkakuntaa. Maaseutukyliltä kotoisin olevat pitävät myös harvemman asutuksen alueita muita useammin mahdollisena. Jotkut nimenomaan haluavat elää maaseudulla, jossa ei olisi lähellä liian paljon asutusta, mutta josta etäisyys kaupunkiin olisi kuitenkin kohtuullinen. Maaseutukylältä olevalle jokin toinen maaseutukylä saattaa olla hieman vieraampi asumisvaihtoehto. Jos maaseutukylään muuttaisi, kyseeseen tulisi lähinnä oma kylä, jos se olisi muuten elinkelpoinen. Vieraassa kylässä ei tuntisi ketään vaan siellä tuntisi olevansa ulkopuolinen.

*TM: No tota, hmm, entäs niinku muualle maaseudulle sitte?
Lotta: Hmm, no en. Sinänsä joo, jos se ois niinku, koska se on, mut en mä sit.. jos aattelee nyt ihan **ite**, itekseni niin, (mun mielestä) se on maaseutu niin helpompi kai se on olla se [kotikylän] maaseutu, koska siel mä kuitenkin tunnen ja tiedän. (H6, 25-26, Maaseutu, maatila, naimaton.)*

Käsitykset mieluisimmasta asuinpaikasta muistuttavat hyvin paljon haastateltavien oman kotiseudun asumistapaa ja asuinympäristöä. Silmiinpistävintä oli halu asua maaseudulla, mutta ei kuitenkaan missään haja-asutusalueella, vaan palveluja ja sosiaalista elämää tarjoavan suuremman kaupungin läheisyydessä. Suosituin asumisvaihtoehto tulevaisuudessa (5–10 vuoden sisällä) oli jonkin suuremman kaupungin läheisyydessä maaseudulla omassa omakotitalossa perheen kanssa. Yksittäisistä yhdyskuntatyypeistä näyttää myös Paasin (1984, 73) mukaan tyypillisimmin olevan suosittu oma yhdyskuntatyyppi. Yleensä tilapreferensseissä suositaan omaa yhdyskuntatyyppiä, omaa aluetta ja omaa maata. Tämän lisäksi on olemassa myös yleisesti suosittuja alueita, jotka

hahmotetaan joidenkin erityispiirteiden perusteella (esimerkiksi kulttuuri, luonto, oma elämänhistoria).

Ympäristön lisäksi asumisen hintatasoon kiinnitetään huomiota. Suurin osa haastateltavista oli sellaisessa tilanteessa, missä he etsivät paikkaa, jossa olisi vakituisempaa työtä ja jonne voisi asettua pidemmäksi aikaa. Välttämättä se ei ole Kuopio, vaikka Kuopiossa olisikin molemmille puolisoille vakituinen työ.

TM: ...kun sä asuit vielä siellä [kotipaikkakunnalla] ni, minkalaisia suunnitelmia sulla oli sitten, ja millaisia haaveita tulevaisuutta varten?

Raija: ...että ei oo mitään hirveitä suuria odotuksia ikinä ollu (...) Että nytkin tällä hetkellä niin, vaikka nyt on kummallakin vakituinen työpaikka ja, ollaan Kuopiossa ja tosiaan, saahaan (...) vauvakin ni tota, ei se oo silti varmaa että me jäähään tänne. Että se, ihan voi olla missä vaan (...) että se on kaikki vielä ihan auki. (H7, 7, Maaseutu, avoliitto.)

Kaikki haastateltavat asuivat haastatteluhetkellä vuokra-asunnossa. Suurin osa haaveilee omistusasunnosta, mutta eivät kaikki. Taloudelliset mahdollisuudet vaikuttivat tähän sekä elämäntavan liikkuvuus. Omistusasunnon hankkiminen tulee haastateltavilla kyseeseen vasta vuosien kuluttua työtilanteen vakiinnuttua. Suosituin omistusasunto oli omakotitalo. Asunnossa haluttiin olevan riittävän paljon tilaa ja kerrostaloasumista monet pitivät liian ahtaana. Perheenlisäystä odotellessa etsittiin tilavampaa vuokra-asuntoa. Yksinasuvatkin olivat etsineet omaa asuntoa ja oli ryhtytty säästämään.

TM: Joo, no mikä ois sun mielestä kaikkein sellanen mieluisin asumismuoto?

Virpi: Kyllä se ois omakotitalo että siinä ois sen verran pihaa että, sais sitte jotain, marjapuskia ja, semmosta et sais siinä touhuta. Pitäs olla niinku lääniiä että ei nyt, missään nimessä kyllä ajattelis että, kerrostalosta ostas oman asunnon että siinä pitäs olla sitä pihaa. ... (H12, 14, Maaseutu, kuntakeskustaan 3 km, avoliitto.)

TM: No mikä ois semmonen kaikkein mieluisin asumistapa sulla?

Mari: Vuokralla. Tällä hetkellä kun ei tosiaan tiä että missä se tulee se lopullinen työpaikka tai opiskelupaikka jos lähtee jatkamaan tässä lähiaikoina että. Että ei, oo suunnitelmissakaan mitään omaa, hankkimista...(H9, 16, Maaseutu, maatila, naimaton.)

Maaseudun vetovoimaisuus asuinympäristönä perustuu taajamien omakotialueilla riittämättömästi toteutuvaan yksilöllisyyteen ja yksityisyyteen. Myös mielekäs tekeminen väljällä tontilla ja virikkeisessä ympäristössä kiehtoo. Muuttajat näkevät muuton yhteen elämänvaiheeseen liittyvän ratkaisuna. (Pekkanen et al. 1997.) Osa haastateltavista piti

maaseudulla tulevaisuudessa asumista hyvin itsestäänselvänä ja ainoana mahdollisena asumisvaihtoehtona. Toiset eivät halua asua kymmentä kilometriä kauempana kaupungista, kun taas toiset voivat asua kauempanakin maaseudulla. Toiset haluavat asua kaupungissa tulevaisuudessakin, varsinkin jos asuu yksin tai esimerkiksi kimppa-asunnossa.

Maaseutua sopivimpana asuinympäristönä pitävälle kaupungissa asuminen voi olla vain välivaiheena; kaupungissa asutaan vain jonkin syyn vuoksi, kuten opiskelun tai työn takia, tai siksi, ettei vielä voi hankkia omaa asuntoa. Lopulta kuitenkin päädytään maaseudulle. Haastateltavia yhdisti se, ettei pääkaupunkiseudulle haluttu. Osa haastateltavista oli asunut pääkaupunkiseudulla, mutta he olivat halunneet muuttaa sieltä pois, lähemmäs kotiseutua, puolison kotiseutua tai pienemmälle paikkakunnalle.

TM: Että sinne maaseudulle voisitte niinku..?

Kaisa: Niin on kyllä, kun molemmat ollaan kotosin maaseudulta tai sillä tavalla, että ei ihan keskustasta, se on semmonen, sitä on pitänyt aina varmaan itestänselvyytenä, että joskushan sitä, että eihän muualla voi sillee niinkun kuitenkaan loppujen lopuks asua kun maalla, sillä tavalla että, et jos kaupungilla asutaan tai kaupungissa asutaan just niinku jonku asian takia, just niinko joku työ tai opiskelu, tai ei pysty vielä ostaa omaa tai tämmöstä, että se on niinku semmonen itestänselvyyys että jossain veiheessä asuu maalla, niinku loppujen lopuks... (H1, 15, Kaupungin läheinen maaseutu, Perinteinen, avoliitto.)

TM: ...jos voisit vapaasti valita niin missä asuisit mieluiten?

Petra: ...Tää on se mieluisin tällä hetkellä ainakin. Että ehkä sitten niinku myöhemmin, voin muuttaa jonnekin maalle, mutta että, tälle ainakin kun itekseen on, kyl mä pitäisin tätä niinku (huokaus) parhaana. (...) ja kuitenkin, kyllä se on se haave se talo jonnekin järven rannalle tai tähän tyyliin... (H2, 16, Kuntakeskus, Työkeskeinen, naimaton.)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Maaseudulta kaupunkiin muuttaneille nuorille aikuisille naisille kotiseutu on selvästikin tärkeä. Tämä ilmenee osalla muun muassa siten, että kotiseudusta ei haluta asua kovin kaukana ja hankalien kulkuyhteyksien päässä. Osalle kotiseudulta lähtö on ollut 'pakko', toisille hieman enemmän 'valinta'. Osalla Kuopioonkin muutto on ollut 'pakon', työn, sanelema (urahakuiset) ja osalla muuttoon työn lisäksi on vaikuttanut oma 'valinta' (tasapainoilijat). Kotiseudun merkitys ilmenee myös muun muassa mieluisan asuinpaikan "maaseutumaisuudessa". Ihanneasuinympäristö muistuttaa paljon heidän oman kotiseutunsa asuinympäristöä ja myöskin asuintapaa. Muu maaseutu kuin kotiseutu ei ole kotiseudun kanssa samanarvoinen. Jos maaseutukylällä pitäisi asua, luontevimpana pidettäisiin omaa kylää. Kotiseutu merkitsee haastateltaville enemmän kuin maaseutu ja kotipaikkakunta merkitsee heille paljon nimenomaan kotiseutuna, ei niinkään paikkakuntana tai tiettyinä kuntana.

Muuttoliikkeen osalta Kuopio edustaa niin sanotun Väli-Suomen kasvukeskusta. Maan suurimpiin kaupunkeihin verrattuna se ei edusta kaikkein vetovoimaisimpia kasvukeskittymiä; muuttoliikkeen osalta se on kokenut poikkeuksellisesti jopa muuttotappiotakin. Luonnollisen väestönkasvun turvin kaupungin väestö on kyllä lisääntynyt vuosittain. Kuopio ei näytä olevan – ainakaan vielä – sellainen keskus, jonne muutettaisiin sankoin joukoin opintojen jälkeen työllistymään. Lisäksi tarkastelun kohteena olevista 25–29-vuotiaista nuorista on tullut Kuopiolle muuttotappiota vuonna 2000, tutkimuksen kannalta oleellisista naisista enemmän kuin miehistä. Tämän työn kohteena olisi voinut olla myös jokin muukin kaupunki. En kuitenkaan usko työssä muuttokohteena olevalla kaupungilla olevan ratkaisevaa vaikutusta maaseutuun liittyvien työn keskeisten tulosten kannalta. Juuri kyseisen paikkakunnan valintaan asialla toki olisi voinut olla merkitystä, mutta uskoisin, että tulokset olisivat olleet samankaltaisia muuttokohteena olevasta kaupungista riippumatta.

Maaseudulla asuisi enemmän nuoria, mikäli heillä olisi siihen mahdollisuuksia. Tässäkin tutkimuksessa osa nuorista on sellaisia, jotka haluaisivat asua maaseudulla tai kotiseudullaan. On todennäköistä, että tämän hetkistä suurempi osa maaseudun nuorista joko jäisi tai palaisi kotiseudulleen, mikäli heille annettaisiin valinnanvaraa. Tai jos heistä tuntuisi siltä, että heille annetaan valinnanvaraa. Ei voi pitää nuorten vikana, jos he eivät

halua asua autioituvilla alueilla. Asia riippuu pitkälti maaseudun elinkelpoisuudesta ja nuorten omasta kokemuksesta siitä. Maaseudun nuorten käsitykset maaseudulla asumisesta ja maaseudun elinkelpoisuudesta eivät perustu pelkästään mielikuviin vaan myös kokemukseen. Vaikka työpaikkoja tulisikin lisää joillekin aloille, mutta yleinen työttömyysaste pysyisi korkeana, ei ole todennäköistä, että ihmiset suunnittelisivat silti tulevaisuuttaan tällaiselle alueelle. Maaseutukunnat menettävät usein aktiivisimmat nuorensa opiskelemaan lähdön vuoksi. Maaseudulla vielä asuvien nuorten omia kiinnostuksen kohteita tulisi tukea ja järjestää heille parempia harrastus- ja yhdessäolomahdollisuuksia.

Maaseudun nuoret joutuvat jättämään kotiseutunsa ja lähtemään muualle opiskelun ja työn perässä. Suuremmista kaupungeista kotoisin olevien nuorten ei tätä tarvitse välttämättä tehdä. Maaseudun nuorilla on kaksi vaihtoehtoa, sopeutua vallitseviin olosuhteisiin tai "paeta" ja lähteä (Jones 1992; Soininen 1998). Poismuutto on maaseudun nuorille usein 'pakko', kun taas kaupunkilaisnuorille kyseessä on useammin 'valinta'. Kaupungeista kotoisin oleville kotipaikkakunnalle jääminen tai sinne myöhemmin palaaminen onnistuu helpommin kuin maaseutunuorille. Maaseudulta kotoisin oleville kotiseutu saattaa olla kaukainen paikka, jonne ei voi enää palata. Paluuta pidetään vaikeana ainakin työelämässä oloaikana. Haaveissa saattaa kuitenkin elää myytti paluusta. Maaseudulla – omalla kotiseudulla tai muualla maaseudulla – kuitenkin haluttaisiin asua; monet haaveilivat tulevaisuudessa asuvansa maaseudulla kaupungin läheisyydessä. Maaseudun nuoret eivät kuitenkaan ole mitään velkaa kotiseudulleen; ihminen kun ei voi valita sitä paikkaa, minne sattuu syntymään. Pitäisi myös tunnustaa, että maaseutu voi oikeasti olla tylsä paikka.

Ihmisiä ei voi pakolla pitää maaseudulla. Vapaaehtoisesti he voivat kyllä siellä pysyä tai palata sinne. Etätyöstä odotetaan uusia mahdollisuuksia maaseutualueille. Samoin niin kutsutusta kakkosasumisesta. Kotiseuduiltaan lähteneiden nuorten ihmisten toivotaan palaavan opiskelujen jälkeen takaisin ja ottavan osaa aktiivisesti yhteisöjen toimintaan ja käyttävänsä muualla oppimaansa hyödyksi. Paluun ohella eri kysymys on, voidaanko muualla opittua ja hankittua osaamista hyödyntää kotiseudun kehittämisessä, eli kuinka innovatiivisia paluumuuttajat voivat olla (ks. Kantanen 1991). Korkeampi elämänlaatu, viihtyisämpi asuinympäristö, puhdas luonto, ihmisläheisyys, yksilön paremmat vaikutusmahdollisuudet ovat tekijöitä, joiden sanotaan olevan parempia

maaseutuympäristössä kuin kaupungissa. Jotkin näistä tekijöistä olivat myös osan tässä työssä haastateltujen mielestä maaseudulla paremmin tai parempia. Ne eivät kuitenkaan tulleet esille kaikissa haastatteluissa, eivätkä ne saaneet kaikkia suunnittelemaan muuttoa maalle. Vaikka maaseutua pidettäisiinkin yleisesti "hyvänä asuinpaikkana", siellä ei välttämättä itse haluttaisi asua. Jotkut kyllä toivoivat tulevaisuudessa asuvansa erityisesti perheen kanssa maaseudulla. Toiset taas ilmaisivat halunsa asua kotiseudullaan, maaseudulla, mutta eivät pitäneet sitä enää mahdollisena liian pitkälle menneen autoitumisen ja sen seurausten vuoksi.

Tässä tutkimuksessa haastateltujen nuorten aikuisten naisten käsitykset maaseudusta poikkeavat joiltakin osin yleisistä maaseutumielikuvista. Mielikuvat ovat Rouhaisen (2000b) tutkimukseen verrattuna vähintään neutraalimpia, jos eivät aivan kielteisempiäkään. Elinympäristöä maaseudulla pidetään kyllä puhtaampana ja asuinympäristöä lapsille turvallisempana kuin kaupungeissa sekä kaupungeissa katsotaan olevan enemmän harrastusmahdollisuuksia. Näistä ollaan samaa mieltä. Sosiaalista elämää koskevat seikat eivät kuitenkaan korostu haasteltavien käsityksissä samalla tavalla. Vaikka maaseudulla naapurit tunnetaankin paremmin kuin kaupungeissa, ihmiset tuntevat toisensa ja siellä on talkoohenkeäkin, myös asioiden kääntöpuoli – kateus, sosiaalinen kontrolli, "pienet piirit" – tunnetaan. Leppoisa kylähenkeä, jossa naapuriin saattoi poiketa ennalta ilmoittamatta, esiintyi korkeintaan haastateltujen lapsuudessa. Haastateltujen mielestä kaupunki on sosiaalisempi paikka kuin maaseutu eikä päinvastoin. Toisin kuin Rouhaisen (emt.) tutkimuksessa, haastateltavat pitivät elämää maaseudulla selvästi yksinäisempänä kuin kaupungeissa. Perinteiden arvostaminen maaseudulla kaupungeja enemmän ei käynyt haastatteluista esille, eikä sekään, että maaseudulla pidettäisiin enemmän yhteyttä sukulaisiin. Elämää tuskin pidetään sen helpompana kaupungeissa kuin maaseudullakaan, joskin virikkeellisempää se kyllä kaupungeissa on.

Yleiset mielikuvat maaseudusta näyttävät olevan perinteisiä. Mutta onko maaseudulla enää sellaista, kuten esimerkiksi vanhoissa kotimaisissa elokuvissa. Kansallisen sielunmaiseman sanotaan olevan maaseutumainen ja sen symbolinen merkitys on suuri. Autoituuko kansallinen sielunmaisemmekin?

Haastatellut eivät kaivanneet kaupungissa esimerkiksi naapuruussuhteisiin perustuvia sosiaalisia verkostoja. Maaseudulla asuessa ongelmana oli pikemminkin pidetty sitä, jos

piti lähiympäristöstä kavereiksi "ottaa ne ketä oli"; mikäli kavereita nyt oli ollenkaan. Omia tuttava- ja ystäväpiirejä pidettiin kaupungissa tärkeimpinä, muun muassa harrastusten ja töiden kautta syntyneitä tuttavasuhteita ja -verkostoja. Vielä Kortteisen (1982) mukaan niin sanotussa suuressa muutossa maaltamuuttajille oli tyypillistä maaseutuun liitetyn naapuruussuhteisiin perustuvan verkoston kaippu asuinlähiössä. Tällaista ei ollut havaittavissa omassa aineistossa kuin korkeintaan yhdessä haastattelussa. Maaseutuun liitettävä naapuruussuhteisiin perustuvaa sosiaalista turvaverkostoa ei kaivattu, vaan omia tuttava- ja ystävyysuhteita ja perhesiteitä pidettiin tärkeimpinä. Voidaan ajatella, että nykyaikana siirtymä maaseudulta kaupunkiin on helpompaa kuin niin sanotuilla suurilla ikäluokilla. Pelkkään naapuruuteen perustuvia tukiverkostoja ei ole kaivattu ylimenovaiheena kaupunkielämään sopeutumisessa, joita Kortteisen (emt.) tutkimuksessa kävi esille. Näitä Kortteisen (emt.) ja esimerkiksi Ahponen ja Järvelän (1983) aikaisempia tutkimuksia ei voi suoraan verrata tähän tutkimukseen. Ensinnäkin ajankohta on toisenlainen. Lisäksi tässä tutkimuksessa kyseessä ovat nuoret, jotka ovat muuttaneet maaseudulta elämänvaiheessa, johon kuuluu muun muassa opiskelemaan lähtö, itsenäistyminen, eivätkä jo varttuneemmat aikuiset, jotka olisivat asuneet koko ikänsä maalla.

Omissa haastatteluissa tuli kyllä esille, että esimerkiksi asukasyhdistyksessä toimimista pidettiin tärkeänä asuinympäristöön vaikuttamisen kannalta, mutta ei niinkään sosiaalisena turvaverkostona. Aineistossa eräänlaisena poikkeuksena oli perinteisiin lukeutuva Eeva, joka olisi halunnut asua maaseudulla, ja joka vaikutti toteuttavan maaseutumaisesta elämäntapaa kaupungissakin. Hän muun muassa leipoi itse perheen leivät ja pullat leivinuunissa, ja kaupasta ostettiin vain raaka-aineita, mutta "ei mitään valmista" – ruoka tehtiin pitkälti itse. Hän vaikutti kaipaavan muita enemmän yhteyttä nimenomaan asuinalueen muihin asukkaisiin ja perheenäiteihin. Yhteyttä oli yritetty etsiä muun muassa asuinalueen hiekkalaatikoilta ja alueen urheiluseurasta. Perheessä suunniteltiin muuttoa lähitulevaisuudessa Kuopion läheiselle maaseudulle.

Myös Jonesin (1992) ja Paunikallion (1997) tutkimusten mukaan maaseudulta poismuutossa on kyse pitkälti pakosta lähteä työn tai opiskelupaikan perään, ei niinkään erityisestä valinnasta lähteä. Samoin heidänkin mukaansa ongelma on se, ettei työn puutteen vuoksi useinkaan ole mahdollisuutta palata takaisin kotiseudulle opiskelun jälkeen. Tutkimusten mukaan varsinkin perheen perustamisen aikaan moni nuori haluaisi

palata takaisin. Kaikki poismuutto maaseudulta ei ole kuitenkaan niin sanottua pakkomuuttoa jatko-opiskelupaikkojen tai työpaikkojen puuttumisen takia. Osa nuorista muuttaisi joka tapauksessa pois. Syynä voi olla muun muassa se, että nuori ihminen haluaa nähdä muutakin elämää ja maailmaa kuin oman kotipaikkakuntansa, opiskella, työskennellä ja avartaa maailmankuvaansa. Elämänvaiheella on merkitystä muuttoliikettä tarkasteltaessa, ja elämänvaihe tulisikin ottaa enemmän huomioon – myös maaseudun muuttoliikettä tarkasteltaessa. Perinteisesti muuttoliikettä tarkasteltaessa on painotettu niin sanottuja työntäviä ja vetäviä tekijöitä sekä yhteiskunnan taloudellisia tekijöitä.

Ainoastaan työmarkkinoiden ja koulutusmahdollisuuksien suppeus olisi Paunikallion (1997) mukaan todella merkittävä nuoria maalta kaupunkiin työntävä ongelma. Näiden mahdollisuuksien suppeus on merkittävä asia, mutta tässä tutkimuksessa tuli esille, että muitakin todella merkittäviä seikkoja on. Paunikallion (emt.) tutkimuksessa maaseudun puutteina mainittiin lisäksi muun muassa pitkät välimatkat, huonot kulkuyhteydet ja harrastusmahdollisuuksien puutteet. Nuoret arvostivat maaseudulla erityisesti luontoa, rauhallisuutta, turvallisuutta, keskinäistä tuttuutta ja yhteenkuuluvuutta. Puutteet painottuvat enimmäkseen konkreettisiin asioihin, kun taas nuorten arvostamat asiat painottuvat aineettomiin, abstrakteihin asioihin. Myös puutteiden joukossa on kuitenkin abstrakteja asioita konkreettisten lisäksi, kuten ilmapiiriin liittyvät seikat. Maaseutuasumisen puutteiden merkitys olisi Paunikallion mukaan vähäisempi kuin tärkeinä pidettyjen hyvien puolten arvostus. Mutta kuinka puutteiden ja hyvien puolten keskinäistä merkityksellisyyttä voidaan arvioida? Tämän tutkimuksen perusteella voi ajatella, että käytännön elämän monet konkreettiset puutteet ja ongelmat haittaavat elämää ja toimeentulon hankkimista maaseudulla huomattavasti enemmän kuin abstraktit hyvät puolet antavat ymmärtää. Arvostusten tasolla maaseudun hyvät puolet nousevat esiin. Monet nuoret kuitenkin arvostavat kotiseutuaan ja maaseutuakin – puutteistakin huolimatta. On kuitenkin myös nuoria, jotka eivät asuisi maaseudulla, vaikka heille järjestyisikin sieltä töitä.

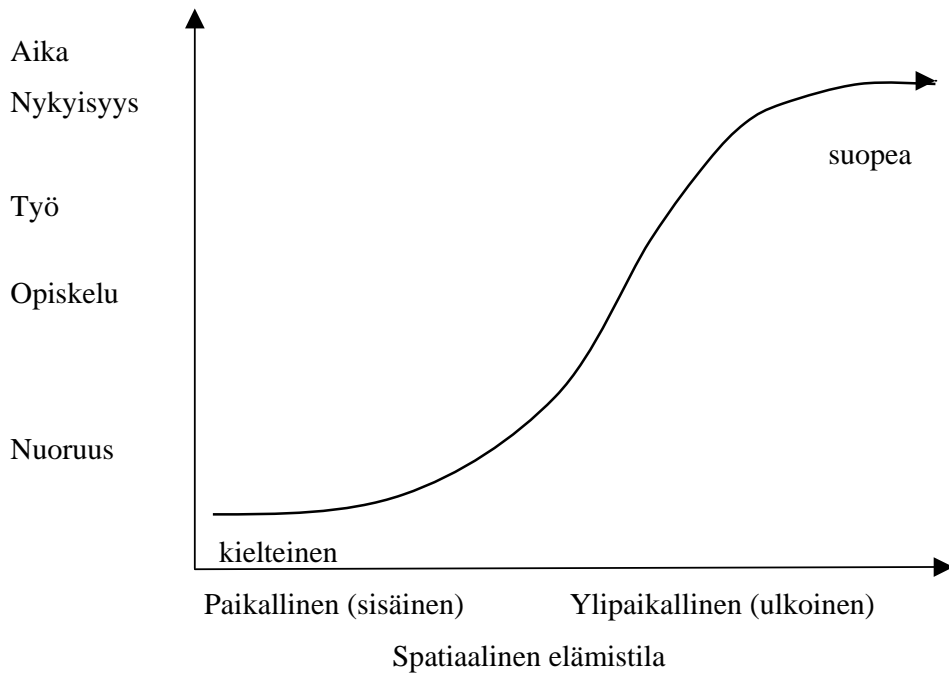
Mitä erityistä voidaan sitten sanoa tämän tutkimuksen perusteella erityisesti naisten maaltamuutosta? Haastattelujen perusteella ei löytynyt sellaista sukupuoleen liittyvää syytä, joka olisi selittänyt naisten miehiä suuremman poismuuton. Naiset eivät itse näe muuttoa maaseutualueilta välttämättä ongelmana. Pikemminkin kotiseudulle jääminen olisi monille ongelma. Muutto kaupunkiin on myös mahdollisuus ja ratkaisu ongelmiin.

Mikäli naisia pidetään itse ongelmana, käytetään näkökulmaa, jossa mies on yhteiskunnan normi. Maaseutu on miesten aluetta, jossa naisille on vain vähän tilaa kulttuurisesti tai työmahdollisuuksia ajatellen. Naisten tulisi entistä enemmän rikkoa perinteistä sukupuolten välistä työnjakoa, niin heille voisi avautua yhä enemmän mahdollisuuksia. Nuoret naiset kokevat myös ongelmallisena sopivan kumppanin löytymisen maaseudulta. Dahlström (1996) kysyykin, pitäisikö miesten muuttua, vai maaseutua muuttaa, jotta naisetkin viihtyisivät siellä paremmin. Dahlströmin (emt.) perusteella voisi ajatella, että maaseudun arvomaailman ja elämäntavan modernisoituessa ja sukupuoliroolien tasoittuessa ero naisten ja miesten poismuuton välillä voisi kaventua. Nuorten naisten ja miesten yhteiseen kokonaismuuttoon pois maaseutualueilta se tuskin kovin paljon vaikuttaisi.

Suhde kotiseutuun on voinut olla monivaiheinen (kuviot 9). Kotipaikkakunnalta muuton aikoihin suhde kotiseutuun on ollut kielteisimmillään. Nuori ihminen voi kokea olevansa pienellä maaseutupaikkakunnalla eristyksissä muusta maailmasta, paikan vankina. Koulun loppuvaiheessa, esimerkiksi lukioaikana, on voitu odottaa paikkakunnalta pois pääsyä. Hyvän koulutuksen hankkimista ja hyvää ammattia on pidetty tärkeinä asioina elämässä. Näihin asioihin on myös kannustettu kotona. Jatkokoulutus- ja ammattitavoitteen perusteella osalla on näyttänyt selvältä, että kotiseudulta lähdetään, kun koulut siellä on käyty. Poismuutto on merkinnyt spatiaalisen elämistilan muutosta suppeasta kyläyhteisöstä kotiseudun ulkopuoliseen maailmaan. Samalla kun kotiseutuun on otettu fyysisistä etäisyyttä, myös sosiaalinen elämistila on alkanut monipuolistua.

Poislähdön jälkeen paikkakunnan kanssa ei välttämättä ole haluttu olla juurikaan tekemisissä. Vasta useiden vuosien muualla asumisen jälkeen kielteisensävytteinen suhde kotiseutuun on voinut muuttua toiseen suuntaan ja lientyä. Kun elämässä on jo saatu opiskella, tehdä työtä ainakin jonkin verran, asua kaupungissa ja nähdä muutakin maailmaa, pienten maaseutupaikkojen hyviäkin puolia on voitu nähdä ja ruveta arvostamaan. Suhdetta kotiseutuun on ryhdytty arvioimaan entistä enemmän ulkopuolisen näkökulmasta. Kotipaikkakunnalla, lähinnä kuntakeskustassa tai vastaavassa paikassa voisi jopa asua. Toisaalta muualla asumisen jälkeen voi myös avautua näkemään, kuinka pieni kotipaikkakunta todella on, ja pidetään hyvänä, ettei siellä tarvitse asua, eikä siellä uskottaisi viihdyttävänsäkään. Kotipaikkakunta on sikäli tärkeä, että tiedetään mistä ollaan

kotoisin. Kaikille se ei kuitenkaan merkitse muuta. Tärkeimmät asiat kotipaikkakunnalla liittyvät kotiin, eivät itse paikkakuntaan.

Kuvio 9. Haastateltujen naisten kotiseutusuhteen muutos (muotoiltu I. Lehtolan (2003) julkaisemattomasta alkuperäiskuvioista).

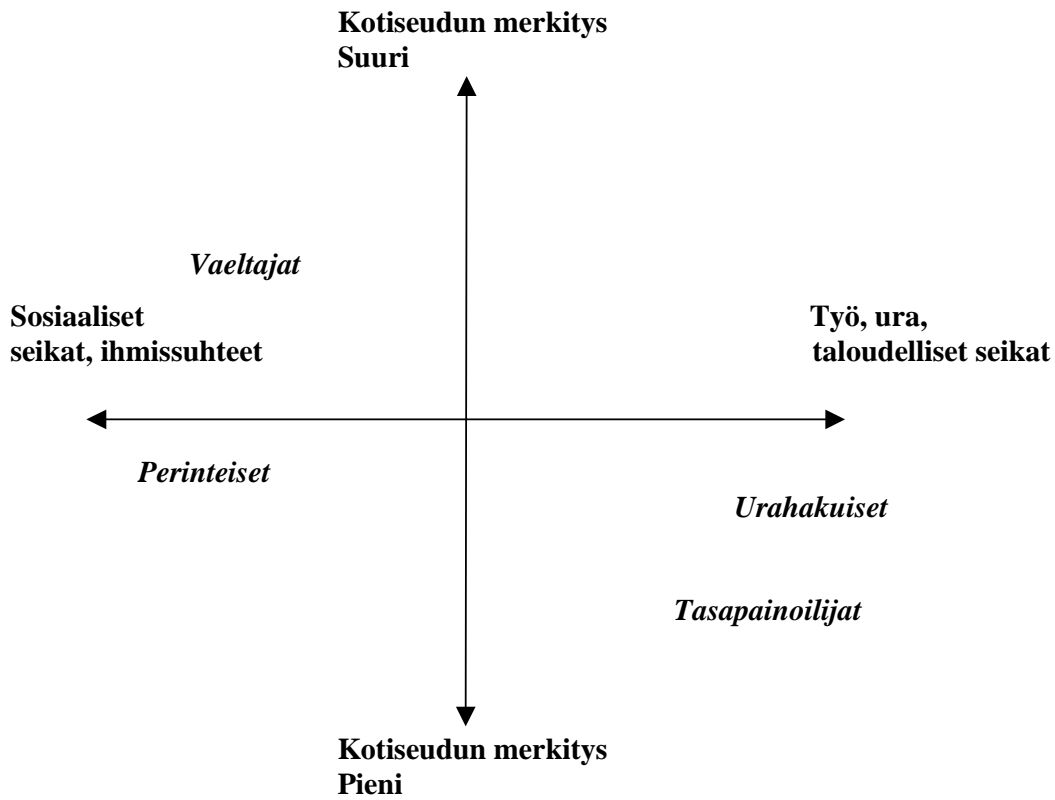
Millainen sija maaseudulla on sitten maalta muuttaneiden naisten tulevaisuudessa? Maaseutua tai maaseutumaista ympäristöä arvostettiin kyllä asuinympäristönä tai jopa asuinpaikkavaihtoehtona. Rauhallisuutta, luonnonläheisyyttä, omaa pihaa tai puutarhaa, sekä lapsille sopivaa ympäristöä pidettiin hyvinä puolina. Maaseututaustan voi ajatella vaikuttaneen tulevaisuuden asumispreferensseihin siten, että ne ovat lähempänä maaseutumaista kuin urbaania asumistapaa. Tähän löytyy tukea myös aiemmista tutkimustuloksista. Sijainnilla on suuri merkitys; jos maaseudulle lähdetään, sen tulee sijaita lähellä jotakin kaupunkia tai vähintään isompaa kuntakeskustaa. Käytännössä kyseeseen tulee jonkin kaupungin lähiympäristö. Maaseutua voidaan ajatella lähinnä vain asumisympäristönä. Lähemmäs maaseutua ei myöskään haluta lähteä ennen kuin perheellisenä ja sellaisessa elämäntilanteessa, jolloin oman asunnon hankinta on mahdollista. Kaupunkia pidettiin parhaana asuinpaikkana yksinasuvalle tai sinkulle ja kun asutaan vuokra-asunnossa.

Suhtautumisen maaseutuun voi jakaa kolmeen tyyppiin. Osalla haastatelluista ei ole minkäänlaista sijaa maaseudulle, eikä sitä voida ajatella tulevaisuudenkaan asuinpaikkana. Maaseudulle ei yksinkertaisesti haluta, siellä ei ole elämää riittävästi, matkat ovat pitkiä ja työmahdollisuuksia pidetään huonoina. Myöskään elämäntapa maaseudulla ei miellytä, siellä on liian "pienet piirit", ihmiset tuntevat toisensa liiankin hyvin. Vaikka oman alan töitä löytyisikin, kehittämis- ja etenemismahdollisuuksia pidetään parempina kaupungeissa. Toisaalta on niitä, jotka voisivat ajatella asuvansa maaseudulla tai haluaisivat muuttaa maaseudulle – jälkimmäisiä on vähemmän. Maaseututausta voi heijastua asumistoiveissa ja myös maaseutua voidaan pitää yhtenä tulevaisuuden vaihtoehtoista. Maaseutumaista asuinympäristöä haetaan kaupungin läheiseltä maaseudulta. Kolmantena ryhmänä ovat sellaiset, jotka olisivat halunneet tai haluaisivat maaseudulle, erityisesti kotiseudulle, mutta kokevat etteivät voi mennä sinne, koska maaseutu on autioitunut liikaa, eikä siellä enää ole tarvittavia elämän edellytyksiä. Maaseutu on autioitunut, elämä siellä on kuihtunut liiaksi ja palvelut hävinneet. Maaseudun autioitumista kritisoitiin. Toivottua elämäntapaa ja asumisympäristöä haetaan myös esimerkiksi kaupungin läheiseltä maaseudulta.

Tyypeittäin tarkasteltuna suhtautuminen maaseutuun näyttää seuraavalta: Tyyppejä ovat perinteiset, vaeltajat ja työkeskeiset. Työkeskeiset on lisäksi jaettu kahteen toisistaan hieman eroavaan ryhmään, urasuuntautuneisiin ja tasapainoilijoihin. Työkeskeisistä urahakuiset voisivat periaatteessa ajatella palaavansa kotiseudulleen, jos sieltä vain saisi töitä; heidän ovat valmiita muuttamaan työn perässä sinne, missä sitä on. Töitä pitäisi olla molemmille puolisoille. Työtyypin tasapainoilijoissa ei ollut tässä työssä henkilöitä, jotka haluaisivat muuttaa maaseudulle, vaikka siellä olisikin töitä. Työkeskeisistä tasapainoilijat eivät muuta, vaikka töitä olisikin tarjolla, jos he eivät muistakin syistä halua. Paluuta mahdollisena pitävät ovatkin pitkälti perinteisiin ja sopivien töiden löytyessä myös urahakuisiin kuuluvia. Myös vaeltajiin kuuluva voisi muuttaa maaseudulle, mikäli hän kokisi, että sen hetkessä elämäntilanteessaan voisi toteuttaa siellä itseään. Vaeltaja ei kuitenkaan välttämättä olisi kovin pitkäaikainen maaseudun asukas.

Kotiseudun subjektiivinen merkitys tyypeittäin suhteessa sosiotaloudellisiin tekijöihin näyttää seuraavalta (kuvio 10): Sosio-taloudellisten tekijöiden rooli kuviossa on samankaltainen kuin aiemmassakin kuviossa 8. Kotiseudun merkitys on sitä pienempi,

mitä pienemmästä paikkakunnasta on kysymys ja mitä etäämpänä se on keskuksista. Muuttoliikkeen tyhjennettyä etenkin harvaan asuttua maaseutua, sosiaalisia sidoksia kotipaikkakunnille on vain vähän, mikä vähentää osaltaan kotiseudun merkitystä. Työkeskeisille kotiseutu tulee merkittävämmäksi, mikäli sieltä löytyisi uravaiheeseen sopivaa työtä. Aineistossa kotiseudun subjektiivinen merkitys perinteisille ja vaeltajatyyppeihin kuuluville oli melko samankaltainen.

Kuvio 10. Typologia haastatelluista kotiseudun subjektiivisen kokemuksen sekä sosio-taloudellisten tekijöiden suhteen.

Kantanen (1991, 73-74, 110) on tutkimuksessaan jakanut kotiseudulleen palanneet kuuteen palaajatyyppeihin heidän subjektiivisen paluumotiivinsa suhteen. Nämä olivat uramuuttajat, yrittäjät, marginalisoituneet, perheenmuodostajat, ikävöijät sekä asumismuuttajat. Uramuuttajille ja yrittäjille kotiseutu muodostaa välineen urakehityksessä. Tämä tukee myös käsitystä siitä, että lähinnä perinteiset ja urahakuiset voisivat olla niitä, jotka lähinnä ajattelisivat paluuta. Erityisesti synnyinseutuunsa tunneperäisesti suhtautuvien kohdalla saattaisi paluu kuitenkin muodostua ongelmalliseksi sopeutumisprosessiksi, sillä maaseutu ei ole enää se lapsuuden idylli, jona sen kenties jotkut mieltävät.

LÄHTEET

- Ahponen, Pirkkoliisa & Marja Järvelä (1983). *Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisten elämäntavan muutos*. WSOY, Juva.
- Bell, David & Gill Valentine (1995). Queer country: Rural Lesbian and Gay Lives. *Journal of Rural Studies*, 11(2), 113–122.
- Bengs, Christer, Timo Heikkinen, Janne Roininen & Kaisa Schmidt-Thomé (2000). *Katsaus aluekehitystutkimukseen*. Sitran raportteja 3. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, Helsinki.
- Boyle, Paul & Keith Halfacree (1998a). Migration, rurality and the post-productivist countryside. *Teoksessa* Boyle, Paul & Keith Halfacree (toim.). *Migration into rural areas: Theories and issues*, 1-20. John Wiley & Sons, Chichester.
- Boyle, Paul & Keith Halfacree (toim.) (1998b). *Migration into rural areas: Theories and issues*. John Wiley & Sons, Chichester.
- Cloke, Paul (1989). Rural geography and political economy. *Teoksessa* Peet, Richard & Nigel Thrift (toim.). *New models in geography: The political-economy perspective*. Vol. 1, 164–197. Unwin Hyman, London.
- Cloke, Paul (1994). Rural geography. *Teoksessa* Johnston R. J., Derek Gregory & David M. Smith (toim.). *The Dictionary of Human Geography*, 538-539. Third edition. Blackwell Publishers Ltd, Oxford.
- Dahlström, Margareta (1996). Young Women in a Male Periphery – Experiences from the Scandinavian North. *Journal of Rural Studies*, 12(3), 259–271.
- Eskola, Jari & Juha Suoranta (1999). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 3. painos (1. p. 1998). Vastapaino, Tampere.
- EVA (1999). *Suomen uusjako. Raportti aluekehityksestä ja sen vaikutuksista*. Elinkeinoelämän Valtuuskunta, Helsinki.
- Eyles, John (1988). Interpreting the geographical world. Qualitative approaches in geographical research. *Teoksessa* Eyles, John & David Smith (toim.). *Qualitative methods in human geography*, 1-16. Basil Blackwell Ltd., Oxford.
- Furuseh, Owen (1998). Service provision and social deprivation. *Teoksessa* Ilbery, Brian (toim.). *The Geography of Rural Change*, 233-256. Pearson Education Ltd., Harlow.
- Gregson, Nicky, Uma Kothari, Julia Cream, Claire Dwyer, Sarah Holloway, Avril Maddrell & Gillian Rose (1997). Gender in feminist geography. *Teoksessa* Women and Geography Study Group. *Feminist geographies. Explorations in diversity and difference*, 49-85. Longman, Harlow.

Haliseva-Soila, Merja (1993). *Maaseudun uudet asukkaat. Kaupunkilaisten maaseutukuva ja maallemuuttopotentialiaali maaseudun kehittämisen mahdollisuutena*. Julkaisusarja A:2. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.

Helin, Heikki, Seppo Laakso, Markku Lankinen & Ilkka Susiluoto (1998). *Muuttoliike ja kunnat*. Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu nro 15. Kunnallissalan kehittämissäätiö, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2001). *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki University Press, Helsinki.

Honkanen, Ossi (1998). Maaseudulta puuttuu nuoria aikuisia. *Kuntapuntari*, 5/1998, 3-5.

Högbacka, Riitta (1995). *Naisena maaseudulla. Tutkimus naisten asemasta erilaisilla maaseutualueilla*. Julkaisuja 41. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.

Högbacka, Riitta (2000). Emäntiä, palkansaaajia, työttömiä? Maaseudun naiset ja rakennemuutos. *Teoksessa* Högbacka, Riitta & Terhi Trast (toim.). *Monessa mukana. Näkymiä naisten työhön ja elämään maaseudulla*, 15-32. Maaseutupolitiikan yhteisöryhmän julkaisu, Vantaa.

Højrup, Thomas (1989). *Det glemte folk. Livsformer og centraldirigering*. Institut for europæisk folkelivsforskning. Statens byggeforskningsinstitut, København.

Itäpuisto, Timo (1999). *Kotipesänä Pohjanmaa – Etelä-Pohjanmaan muuttajat ja kotiseudulla pysyneet*. Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskuksen tutkimuksia nro 2. Siirtolaisuusinstituutti, Pohjanmaan aluekeskus, Vammala.

Jackson, Peter (1989). *Maps of meaning: An introduction to cultural geography*. Unwin Hyman, London.

Jones, Gill (1992). Leaving Home in Rural Scotland: Choice, Constraint and Strategy. *Youth and Policy*, 39, 34-43.

Kamppi, Päivi (1992). *Naiset yrittäjinä maaseudulla. Esimerkinä Polvijärven naisyrittäjät*. Karjalan tutkimuslaitoksen monisteita N:o 7. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Joensuu.

Kantanen, Keijo (1991). *Takaisin kotiseudulle. Tutkimus paluumuuton merkityksestä ja mahdollisuuksista maaseudun erilaistumisprosessissa*. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja N:o 97. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitos, Joensuu.

Kauhanen, Merja & Hannu Tervo (1999). *Who Move to Depressed Regions? – An Analysis of Migration Streams in Finland in the 1990's*. Tutkimuslauseita 161. Palkansaaajien tutkimuslaitos, Helsinki.

Keränen, Reijo, Pentti Malinen, Olli Aulaskari (2000). Suomen maaseututyypit. Selvityksiä 20. Suomen Aluetutkimus FAR, Sonkajärvi. <http://www.aluekehityssaatio.fi/far/index.htm>. 1.4.2003.

Keränen, Reijo, Pentti Malinen, Heikki Keränen & Tiina Heiskanen (1993). *Suomen maaseututyypien alueellistaminen*. Tutkimusraportti 6:1. Ylä-Savon Instituutti, Kuopio.

Korkiasaari, Jouni & Ismo Söderling (1994). Muuttoliike. *Teoksessa* Koskinen, Seppo, Tuija Martelin, Irma-Leena Notkola, Veijo Notkola & Kari Pitkänen (toim.). *Suomen väestö*, 226-264. Gaudeamus, Hämeenlinna.

Kortteinen, Matti (1982). *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Otava, Helsinki.

Kumpulainen, Mikko (1993). *Maallemuuttajat. Tutkimus Joensuusta ympäristökuntiin suuntautuvista muutoista*. Kulttuuri- ja suunnittelumaantieteen tutkimuksia n:o 3. Joensuun yliopisto, Joensuu.

Kumpulainen, Mikko (1999). *Maan ja talouden välissä. Viisi kertomusta suomalaisen maatilan luontosuhteen muutoksesta*. Joensuun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja N:o 5. Joensuun yliopisto, Joensuu.

Kuopion kaupungin vuositilasto 2000 (2001). Kuopion kaupunki, Seurantajulkaisut SE 2001:2. Keskushallinnon suunnittelutoimisto, Kuopio.

Kuopion muuttoliike (2001). Kuopion kaupunki, Erillisselvitykset ER 2001:3. Keskushallinnon suunnittelutoimisto, Kuopio.

Lee, Everett (1966). A Theory of Migration. *Demography*, 3, 45-57.

Lewis, Gareth (1998). Rural migration and demographic change. *Teoksessa* Ilbery, Brian (toim.). *The Geography of Rural Change*, 131-160. Pearson Education Ltd., Harlow.

Little, Jo (1987). Gender relations in rural areas: The importance of women's domestic role. *Journal of Rural Studies*, 3(4), 335-342.

Little, Jo (1997). Employment marginality and women's self-identity. *Teoksessa* Cloke, Paul & Jo Little (toim.). *Contested countryside cultures. Otherness, marginalisation and rurality*, 138-157. Routledge, London.

Little, Jo & Patricia Austin (1996). Women and the Rural Idyll. *Journal of Rural Studies*, 12(2), 101-111.

Maaseudun kehittämisprojekti (1991). Maaseutupolitiikan linjat 1990-luvulla. Maaseudun kehittämisohjelma – tavoitteet, strategiat ja keinot. Sisäasiainministeriö & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Maaseudun syke nuoren mieleen (2000). Nuorisoteemaryhmän ohjelma. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 4/2000. Sisäasiainministeriö, Helsinki.

Madonna & Shep Pettibone (1992). *This Used To Be My Playground*. CD-levyllä Madonna. *Something to Remember*. Maverick Recording Company, Los Angeles.

Malinen, Pentti (1994). *EU-integraation maaseutuvaikutukset – tutkimusten tarkastelua alueellisesta näkökulmasta*. Tiedonantoja, Working Papers 103. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos, Oulu.

Marsden, Terry (1998). Economic perspectives. *Teoksessa* Ilbery, Brian (toim.). *The Geography of Rural Change*, 13-30. Pearson Education Ltd., Harlow.

Marsden, Terry, Jonathan Murdoch, Philip Lowe, Richard Munton & A. Flynn (1993). *Constructing the countryside*. University of London Press, London.

Massey, Doreen (1984). *Spatial Divisions of Labour. Social Structures and the Geography of Production*. MacMillan, London & Basingstoke.

Massey, Doreen (1994). *Space, Place and Gender*. Polity Press, Cambridge.

Matthews, Hugh, Mark Taylor, Kenneth Sherwood, Faith Tucker & Melanie Limb (2000). Growing-up in the countryside: children and the rural idyll. *Journal of Rural Studies*, 16(2), 141-153.

McDowell, Linda (1993a). Space, place and gender relations: Part I. Feminist empiricism and the geography of social relations. *Progress in Human Geography*, 17(2), 157-179.

McDowell, Linda (1993b). Space, place and gender relations: Part II. Identity, difference, feminist geometries and geographies. *Progress in Human Geography*, 17(3), 305-318.

Menestys kasaantuu – alueet erilaistuvat (1999). Aluekehityksen suunta 1990-luvulla. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Mormont, Marc (1990). Who Is Rural? or, How To Be Rural: Towards a Sociology of The Rural. *Teoksessa* Marsden, Terry, Philip Lowe & Sarah Whatmore (toim.). *Rural restructuring: Global processes and their responses*, 21-44. Critical perspectives on rural change series. David Fulton Publishers, London.

Myrskylä, Pekka (2001). Yhä oudompia väestörakenteita odotettavissa. *Hyvinvointikatsaus. Tilastollinen aikakauslehti*, 4/2001, 11-17. Tilastokeskus, Helsinki.

Mäntykorpi, Iris (1986). *Maalaisnuorten tulevaisuudenkäilyksiä. Tutkimus Perhonjokilaakson nuorista*. Tutkimuksia n:o 23. Chydenius-instituutin kannatusyhdistys ry., Kokkola.

Mäntykorpi, Iris (1988). Miksi halusin muuttaa maalta? *Teoksessa* Lintilä, Kaisa-Leena (toim.). *Nainen maaseudun vaikuttajana*, 28-32. Seminaariraportti. Vuoden 1988 maaseutukampanjatoimikunta, Helsinki.

Mäntylä, Kaj, Johanna Pekkanen & Timo Sneck (1998). *Haja- ja loma-asumisen uudet muodot. Tulevaisuuden näkymiä ja kehittämismahdollisuuksia*. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu B 76. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.

- Niemi, Mikael (2001). *Populäärimusiikkia Vittulajänkältä*. Like, Jyväskylä.
- Nilsson, Karina (2001). *Migration among Young Men and Women in Sweden*. GERUM Kulturgeografi 2001:2. Department of Social and Economic Geography, Umeå University, Umeå.
- Nivalainen, Satu (2000). *The Effects of Family Life Cycle, Family Ties and Distance on Migration: Micro Evidence from Finland*. Working Paper N:o 215/2000. Jyväskylän yliopisto, Taloustieteiden tiedekunta, Jyväskylä.
- Oksa, Jukka (1991). *Yleinen tietoverkko maaseudun näkökulmasta*. Liikenneministeriön julkaisuja 8/91. Liikenneministeriö, Helsinki.
- Oksa, Jukka & Pertti Rannikko (1995). Maaseudun muuttuvat merkitykset. *Hyvinvointikatsaus. Tilastollinen aikakauslehti*, 2/1995, 2-4. Tilastokeskus, Helsinki.
- Paasi, Anssi (1984). *Opiskelijoiden tilapreferenssit aluetietoisuuden heijastajana*. Suunnittelumaantieteen yhdistyksen julkaisuja 15. Suunnittelumaantieteen yhdistys ry., Helsinki.
- Panelli, Ruth (2002). Young rural lives: strategies beyond diversity. Editorial. *Journal of Rural Studies*, 18(2), 113-122.
- Paunikallio, Merja (1997). *Kuka jää maaseudulle? Maaseudun nuorten näkemyksiä maaseudusta asuin-, työ- ja elinympäristönä*. Sarja B:17. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Paunikallio, Merja (2000). *Maaseudun voimavara – nuorten halu osallistua kotikuntansa kehittämiseen*. Sarja B:19. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Paunikallio, Merja (2001). *Nuoret maaseudun ja kaupungin vuorovaikutuksessa. Tutkimus arvoista, asenteista ja odotuksista*. Sarja B:23. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Seinäjoki.
- Pekkanen, Johanna (1997). *Kaavoihin kangistumattomat. Asukkaiden haastattelututkimus haja-asumisen eduista ja haitoista*. Julkaisu A-sarja nro 25. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, Espoo.
- Pekkanen, Johanna, Olli Maijala, Esa Piispanen & Hilikka Lehtonen (1997). *Maaseudun kilpailukykyisyys asuinympäristönä. Esimerkkinä Hämeenlinnan seutu*. YTK:n julkaisusarja B 74. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus & Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos, Espoo.
- Philo, Chris (1992). Neglected rural geographies: A review. *Journal of Rural Studies*, 8(2), 193-207.
- Reed, M.G. & A.M. Gill (1997). Tourism, recreational and amenity values in land allocation: An analysis of institutional arrangements in the postproductivist era. *Environment and Planning A*, Vol. 29, 2019-2040.

Rosenqvist, Olli (1996). Miksi ja miten maaseutua kannattaa määritellä? *Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*, 2/1996, 71-77.

Rouhiainen, Vesa (2000a). *Maaseudun nuoret miehet*. Julkaisuja 69. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.

Rouhiainen, Vesa (2000b). Suomalaisia mielikuvia maaseudusta. *Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*, 3/2000, 32-37.

Siiskonen, Pirjo (1999). Maaseudun naishankkeiden juuret tasa-arvopolitiikassa ja kansallisessa maaseutupolitiikassa. *Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*, 3/1999, 26-32.

Sireni, Maarit (1996). *Asuinpaikka vai yritys? Tutkimus itäsuomalaisten maanviljelijöiden maatilaan ja maatalouteen liittämistä merkityksistä*. Julkaisematon lisensiaatintutkimus. Joensuun yliopisto, maantieteen laitos.

Sireni, Maarit (2000). Kunnon työtä ja oikeaa elämää kotiseudulla – Työn ja kotipaikkakunnan merkitys syrjäseudun nuorelle aikuiselle. *Alue ja Ympäristö*, 29:1, 39-54.

Sireni, Maarit (2002). *Tilansa tekijät. Tutkimus emännyydestä ja maatilasta naisen paikkana*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja N:o 56. Joensuun yliopisto, Joensuu.

Soininen, Anne (1998). "Ihan jumiks en kyllä heittävy!" Tutkimus Itä-Suomen syrjäkylissä asuvista nuorista. *Teoksessa Helve, Helena (toim.). Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet*, 7-53. Tutkimuksia 5/98. Nuorisotutkimusohjelma 2000. Nuorisotutkimusseura ry., Helsinki.

Suomen maakuntien liitto (1992). *Suomalaisten elinympäristö. Toiveet ja todellisuus*. Suomen maakuntien liiton julkaisuja A2. Suomen maakuntien liitto, Helsinki.

Suomi keskittyy ja autioituu (1997). Muuttoliike alueittain 1985–1996. Suomen Kuntaliitto, Helsinki.

Söderling, Ismo (1988). *Maassamuuton ulottuvuudet. Yksilö-, alue- ja yhteiskuntatason tarkastelu Suomessa vuosina 1977–78 maassamuuttaneista*. Annales Universitatis Turkuensis. Sarja C:65. Turun yliopisto, Turku.

Tani, Sirpa (1995). *Kaupunki Taikapeilissä. Helsinki-elokuvien mielenmaisemat – maantieteellisiä tulkintoja*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1995:14. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Tervo, Jukka (1993). *Hapuilua ja hallintaa. Syrjäseudun nuorten käsitykset koulunkäynnistä sekä odotukset ammatista ja työelämään sijoittumisesta lähisosialisaation kehityksessä*. Acta Universitatis Tamperensis ser A vol 387. Tammer-Paino Oy, Tampere.

Turunen, Minna (2000). Maallemuuttajat ja kantaväestö kohtaavat. *Maaseudun uusi aika. Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*, 1/2000, 33-39.

Vainio, Riitta (2001). Jo 287 kunnassa uhkaavan pieni syntyvyys. *Helsingin Sanomat* 26.3.2001.

Varis, Tuula-Liina (1999). *Maan päällä paikka yksi on*. WSOY, Juva.

Vartiainen, Perttu (1989). Maassamuuttotutkimuksen itseäänselvyydet ja vaihtoehdot: eräitä hajahuomioita vuoden 1988 varrelta. *Yhteiskuntasuunnittelu*, 1, 3-11.

Vartiainen, Perttu (1997). *Muuttoliikkeen uusi kuva. Muuttoliikkeen sosio-ekonomiset piirteet seutukunnittain 1993–1995 ja kehityksen suunta 1996*. Aluekehitysosaston julkaisu 4/1997. Kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä, Sisäasiainministeriö, Helsinki.

Whatmore, Sarah, Terry Marsden & Philip Lowe (1994). Introduction: Feminist perspective in rural studies. *Teoksessa* Whatmore, Sarah, Terry Marsden & Philip Lowe (toim.). *Gender and rurality*, 1-10. David Fulton Publishers, London.

Volk, Raija (1999). *Muuttuva maaseutu. Maaseutupoliittinen selvitysraportti*. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 9/1999. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki.

Women and Geography Study Group of the Institute of British Geographers (WGSG) (1984). *Geography and Gender: An Introduction to Feminist Geography*. Hutchinson, London.

Muut lähteet:

Kuopion kaupunki, kuntatietojärjestelmä.

LIITE 1. Saatekirje

JOENSUUN YLIOPISTO

Maantieteen laitos
PL 111
80101 JOENSUU

SAATE

10.10.2000

Hyvä vastaanottaja

Sinut on valittu mukaan Joensuun yliopistossa tehtävään tutkimukseen, jossa käsitellään nuoria aikuisia nykyajan muuttoliikkeessä.

Olen yhteiskuntamaantieteen opiskelija Joensuun yliopiston maantieteen laitokselta. Teen opintoihini kuuluvaa pro gradu –tutkimusta nuorista aikuisista nykyajan muuttoliikkeessä. Tutkimuksen tarkoituksena on saada kuvaa erityisesti nuorten aikuisten muuttomotiiveista, heidän suhteestaan entisiin kotiseutuihin sekä paikkojen merkityksistä heille. Tutkimuspaikkakunnaksi on valittu Kuopio, sillä se edustaa ns. Väli-Suomen kasvukeskusta. Tutkimuksessa tutkitaan vain naisia.

Ohessa oleva kyselylomake on lähetetty kaikille 1.1.–30.6.2000 Kuopioon muuttaneille, 25–29-vuotiaille naisille. Siksi onkin tärkeää, että juuri Sinä voisit vastata kyselyyn. Osoitetietonne on saatu väestötietojärjestelmästä. Antamanne vastaukset käsitellään nimettöminä ja ehdottoman luottamuksellisia ja niitä käytetään vain tätä tutkimusta varten. Tuloksia käsitellään siten, ettei ketään yksittäistä vastaajaa pystytä tunnistamaan tuloksista.

Vastaamalla kyselyyn annatte aluekehityksen kannalta arvokasta tietoa nuorista aikuisista nykyajan muuttoliikkeessä, kun kohteena on keskisuuri kasvava kaupunki. Samalla annatte myös arvokasta apua opinnäytetyöni onnistumiseksi.

Pyydän sinua palauttamaan oheisen kyselylomakkeen täytettynä n. viikon kuluessa mukana olevalla vastauskuorella, jonka postimaksu on maksettu.

Mikäli haluat saada lisätietoja tutkimuksesta, vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin (puh. 050-359 9630).

Ystävällisin terveisin ja vastauksestasi kiittäen

Tarja Mikkonen

Osoitelähde:
Väestötietojärjestelmä
Joensuun maistraatti
PL 82, Kauppakatu 40 B, 80101 Joensuu

LIITE 2. Kyselylomake

JOENSUUN YLIOPISTO

Maantieteen laitos
PL 111
80101 JOENSUU
Tarja Mikkonen

KYSELYLOMAKE

10.10.2000

1. Syntymäaika _____ syntymäpaikka _____
2. Perhesuhteet: 1 sinkku 2 avoliitto 3 avioliitto 4 muu, mikä? _____
3. Lasten lukumäärä _____

Koulutus ja ammatillinen toiminta

4. Pohjakoulutus

1 peruskoulu	2 yo-tutkinto	3 keskiaste
4 yliopistotutkinto	5 muu, mikä? _____	

5. Ammattiasema

1 työssä	2 työtön
3 opiskelija	4 muu, mikä? _____

6. Ammatillinen koulutus (myös meneillään oleva)

Tutkinto	Opiskelupaikkakunta	Valmistumisvuosi
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

7. Kysymys työssäkäyvälle: Ammattinimike _____

Asumishistoria

8. Luettele paikkakunnat, joissa olet asunut elämäsi aikana tähän päivään saakka asumisjärjestyksessä, sekä merkitse, kuinka kauan olet kyseisissä paikoissa asunut.

(Vastausohje: Esim. Savonlinna tammikuu 1972 – tammikuu 1992).

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

9. Kuopioon muuttopäivä _____
10. Minkä paikkakunnan koet lapsuutesi ja nuoruutesi kotipaikkakunnaksi? (*Mikäli kunnan osa, merkitse myös kunnan nimi*)
- _____
11. Oletko asunut edellisessä kysymyksessä mainitsemassasi kunnassa pääasiassa (*valitse yksi vaihtoehdoista*)

1 maaseudulla tai haja-asutusalueella	2 kaupunkialueella
3 kuntakeskuksessa	4 muussa taajamassa

12. Oletko asunut em. kunnassa pääasiassa (*valitse yksi vaihtoehdoista*)

1 kerrostalossa	2 rivitalossa
3 pari- tai omakotitalossa	4 maatilalla

13. Voisitko ajatella palaavasi kysymyksessä 10 mainitsemallesi kotipaikkakunnalle tulevaisuudessa? Kerro myös lyhyesti, miksi?

- 1 kyllä 2 en
- _____
- _____
- _____
- _____

14. Kerro lyhyesti alla olevaan tilaan, mitkä ovat tärkeimmät tekijät, joiden vuoksi olet muuttanut juuri Kuopioon?
- _____
- _____
- _____
- _____

15. Tarkoitukseni on haastatella osaa vastanneista myöhemmin. Lisää tähän puhelinnumerosi mahdollista yhteydenottoa varten:
- _____

Kiitos vastauksestasi!

LIITE 3. Haastattelurunko

TEEMAHAASTATTELUN RUNKO / TEEMALISTA

Lapsuus & Nuoruus kotiseudulla

- Kuvaile kotipiiriäsi / lähiympäristöä / kotipaikkakuntaasi
- Vanhempien koulutus ja ammatti?
- Sisarukset, heidän koulutuksensa
- Kaverit?
- Harrastukset / harrastusmahdollisuudet?
- Etäisyydet kouluun, kavereihin, harrastuksiin, lähikaupunkeihin ym. Millä muilla paikkakunnilla kävitte?
- Muuttivatko vanhemmat?
- Millaista oli olla lapsi ja nuori kotipaikkakunnalla. Olitko tyytyväinen elämääsi?
- Mikä siellä oli hyvää / huonoa?
- Mitä olisit kaivannut kotipaikkakunnallesi enemmän? Saitko tehdä siellä kaikkea mitä halusit?
- Asenneilmapiiri: paikkakunnalla / kylässä / kodissa? Perhekeskeisyys, odotukset nuoria kohtaan?
- Miten kerroit nuorena mistä olet kotoisin? Miltä tuntui kertoa? Miten kerrot nyt?
- Paikkakunnan tarjoamat (koulutus)mahdollisuudet? Koulun päättymisen. Millaisia suunnitelmia sinulla oli? Millaisia haaveita ja unelmia? Toiveammatit?
- Mitä liittyi siihen, että halusit pois kotikunnasta? Miten päätös syntyi, milloin?
- Oliko vaihtoehtoja?
- Millä mielellä läksit pois? Oliko 'helpotus'? Onko ollut 'koti-ikävä' takaisin?

Opiskelu, asumishistoria

- Aasumishistoria.
- Millaisten seikkojen johdosta muuttanut (opiskelu, työsuhteiden tilapäisyys ym.)
- Koulutus? Millaisia tavoitteita koulutuksen suhteen? Miten kiinnostus aiheeseen syntynyt?
- Suunnitelmat opintojen loppuvaiheessa
- Muuttopäätösten syntyminen. Asioiden tärkeysjärjestys. Suunnitteletko elämää eteenpäin vai onko se enemmän 'sattumanvaraista'?

Työ

- Työelämä. Miten tärkeä asema työllä on elämässäsi, henkilökohtaisella arvoasteikolla?
- Odotukset työstä? Työn haastavuus? Oletko valmis uhrauksiin työn vuoksi?
- Millaisia tavoitteita työn suhteen? Ura?

Kuopio

- Tekijät, jotka vaikuttaneet juuri Kuopioon muuttoon?
- Mitä on tykännyt kaupungista?
- Vertaile Kuopiota ja kotipaikkakuntaa. Mikä hyvää / huonoa?

- Ihmissuhteet Kuopiossa? Vapaa-aika?
- Asuminen. Mieluisin asumismuoto? Omistusasunnon hankkiminen?
- Onko muuttoja suunnitteilla?

Suhde kotiseutuun nyt

- Mitä kotipaikkakunta merkitsee nyt?
- Yhteydet kotipaikkakunnalle. Asuuko vanhemmat, onko kavereita, pitääkö yhteyttä, mitä tekee, kun käy
- Muita sidoksia kotipaikkakuntaan?
- Mitä nyt ajattelet kotipaikkakunnastasi asuinympäristönä? Näetkö sen nyt eri valossa?
- Millaisia muistoja kotiseudusta?
- Suhde paikkakuntiin, joissa asunut ennen Kuopiota? Yhteydet niihin?

Perhe / Seurustelu / Sinkkuus

- Nykyinen perhetilanne?
- Perheen merkitys. Suhde sinkkuuteen.
- Miten päätetään yhteisistä asioista? Kumppanin ura, suunnitelmat?

Mieluisin asuinpaikka

- Missä asuisit mieluiten, jos voisit vapaasti valita? Realistisista vaihtoehtoista? (Pääkaupunkiseutu / Kuopio / Muu kaupunki / Kotiseutu / Muu)
Miksi?
- Vertaile omia asuinpaikkojasi. Mikä niistä on ollut mieluisin?

Tulevaisuus?

- Miltä tulevaisuus näyttää yleensä?
 - Muut odotukset ja suunnitelmat tulevaisuudesta? Unelmat / haaveet?
 - Paluu kotiseudulle? Oletko vakavasti harkinnut, millä ehdoilla?
 - Entä muualle maaseudulle?
 - Missä olet / mitä teet vuoden kuluttua? Entä viiden vuoden kuluttua?
- Onko vielä jotakin mitä haluaisit sanoa?